

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VADYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

ANA RAKOVSKA

**ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS
PANAUDOJIMAS: PROJEKTO „MEDICINOS
ĮRANGOS GAMYBINIŲ TECHNOLOGIJŲ
MODERNIZAVIMAS IR PLĖTRA“
PARENGIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

**Darbo vadovė
prof. hab.dr. O.G. Rakauskienė
2009 11**

VILNIUS, 2009

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VADYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS
PANAUDOJIMAS: PROJEKTO „MEDICINOS
ĮRANGOS GAMYBINIŲ TECHNOLOGIJŲ
MODERNIZAVIMAS IR PLĖTRA“
PARENGIMAS

Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62404S109

Darbo vadovė
prof. hab.dr. O.G. Rakauskienė
2009 11

Recenzentas
2009 11

Atliko
VSEmn8-02 gr.stud.
A. Rakovska
2009 11

VILNIUS, 2009

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS	4
SANTRUMPOS	5
ĮVADAS	6
1. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ ESMĖ IR PASKIRTIS.....	9
1.1. ES Struktūrinių fondų tikslai	9
1.2. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrasis programavimo dokumentas	12
1.3. Lietuvos 2007-2013 m. ES Struktūrinės paramos panaudojimo strategijos tikslai ir kryptis	17
1.4. Svarbiausi reikalavimai ES Struktūrinės paramai gauti	23
2. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ VERSLUI TEIKIAMOS PARAMOS ĮSISAVINIMO ANALIZĖ	26
2.1. Ekonomikos augimo veiksmų programos tikslai ir uždaviniai	26
2.2. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento panaudojimo analizė pagal priemonę: „Tiesioginė parama verslui“, įsisavinimo problemos.....	33
2.3. Lietuvos 2007-2013 m. ES Struktūrinės paramos įsisavinimas pagal prioritetą: „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“	46
3. PROJEKTO PARENGIMAS PAGAL 2007-2013 PRIEMONĘ „VERSLO PRODUKTYVUMO DIDINIMAS IR APLINKOS GERINIMAS“ (TYRIMAS).....	53
3.1. UAB „Intersurgical“ veiklos apibūdinimas	53
3.1.1. Įmonės esamos situacijos analizė	53
3.1.2. Dabar siūlomi produktai	58
3.1.3. Esamos rinkos apibūdinimas	61
3.1.4. Įmonės konkuravimo ir rinkodaros strategija.....	64
3.2. Paramos poreikis ir projekto tikslas	67
3.2.1. Projekto aprašymas.....	67
3.2.2. Paramos projekto pagrindimas bei jo atitiktis nacionalinėms strategijoms.....	70
3.2.3. Projekto alternatyvos	72
3.3. Naujo produkto ir jo gamybos sistemos aprašymas	73
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	86
LITERATŪROS SĄRAŠAS	90
SANTRAUKA	96
SUMMARY.....	97
PRIEDAI	99

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. ES struktūriniai fondai	10
2 pav. Europos sąjungos struktūrinių fondų principai	11
3 pav. ES paramos pasiskirstymas pagal BPD prioritetus.....	13
4 pav. Finansinė pažanga pagal prioritetus ir finansavimo šaltinius	28
5 pav. Pramonės produkcija palyginamosiomis kainomis	56
6 pav. Pramonės produkcija, jos realizavimo kryptys ir indeksai	57
7 pav. Intersurgical grupės pardavimai.....	59
8 pav. Atliktų operacijų skaičius Lietuvoje 2002-2008.....	63
9 pav. Kvėpavimo ligų susirgimo tendencijos Lietuvoje	63
10 pav. Naujasis i-gel produktas.....	74
11 pav. i-gel paklausos analizė	75
12 pav. Anesteziologinės kvėpavimo sistemos ir rezerviniai maišai	76
13 pav. Anestezijai skirtų gaminių paklausa	77
14 pav. i-gel laringinės kaukės gamybos sistema.....	83
15 pav. Rezervinių maišų technologinė schema.....	84

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Išmokėtini ir įsisavinti paramos duomenys (2004-2006 m.).....	44
2 lentelė. Europos Komisijos įvykdytų tarpinių ES struktūrinių fondų mokėjimo palyginimas..	50
3 lentelė. Išmokėtini ir įsisavinti paramos duomenys (2007-2013 m.).....	52
4 lentelė. Įmonės veiklos rūšių pajamos.....	54
5 lentelė. Įmonės pardavimai pagal produktų grupes.....	55
6 lentelė. Įmonės produkcijos grupės pagal pardavimo apimtį.....	58
7 lentelė. Įmonės konkurencinė SSGG analizė pasaulinėje rinkoje.....	65
8 lentelė. Vidutinės produkcijos kainos.....	66
9 lentelė. <i>i-gel</i> gamybos technologinių procesų pajėgumai (esami ir prognozuojami).....	80
10 lentelė. Technologinių procesų pajėgumai (esami ir prognozuojami).....	81

SANTRUMPOS

BPD – Bendrasis programavimo dokumentas

BVP - Bendrasis vidaus produktas

CE – Europos atitiktis (Conformance Europeene)

ERPF - Europos regioninės plėtros fondas

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos Socialinis fondas

EVRK – Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius

FDA – Maisto ir Vaistų Tarnyba (Food and Drugs Administration)

LVPA – Lietuvos verslo paramos agentūra

MTTP - moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra

IRT – informacinės ir ryšio technologijos

ISO - Tarptautinė standartizacijos organizacija

SFMIS - Struktūrinių fondų valdymo ir priežiūros informacinę sistemą

SSGG – Stiprybės, silpnybės, grėsmės, galimybes (angl. SWOT)

TUI – tiesioginės užsienio investicijos

ĮVADAS

Temos aktualumas. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą (ES), šalies verslui atsivėrė naujos perspektyvos. Ypač svarbi yra ES struktūrinių fondų parama verslui – ne tik kaip ES finansinio solidarumo, bet ir kaip ekonominės integracijos priemonė. Europos Sąjungos struktūriniai fondai yra naudojami vykdant struktūrinę politiką, kurios tikslas – finansinėmis priemonėmis mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus bei pagerinti atsilikusių regionų konkurencingumą. Finansinės priemonės taikomos naudojantis struktūrinių fondų lėšomis, kurios yra skirstomos vadovaujantis programų finansavimo nuostatomis. Iš ES fondų finansuojami ekonomiškai naudingi, tačiau finansiškai negreit atsiperkantys projektai, todėl svarbus ne tik administruojančių institucijų veiklos efektyvumas, bet ir laiku, tinkamai parengtų finansuotinių projektų skaičius.

Pagrindinis struktūrinės politikos įgyvendinimo įrankis yra ES struktūrinių fondų lėšos. Lietuvoje dažnai diskutuojama, ar naudinga Lietuvai būti Europos Sąjungos nare, ką mes atiduodame ES ir ką gauname iš jos. Tačiau ar iš tiesų ES fondai suteiks ženklų postūmį Lietuvos ekonomikos augimui? Būtų galima atsakyti į šį klausimą keliais būdais – ir vadovaujantis ekonominiais principais, ir atliktais tyrimais apie ES fondų poveikį valstybių narių ekonominiam augimui. Per ES struktūrinius fondus skirstoma parama atspindi lėšas paskirstančių institucijų prioritetus. Kiekvienos ES finansuojamos programos ir kiekvieno fondo panaudojimas yra gana aiškiai apibrėžtas. Tačiau šių lėšų įsisavinimas paprastai pareikalauja ir nemažai išteklių – ES lėšos yra naudojamos tik laikantis griežtų ir gana sudėtingų procedūrų. Pačioje ES iki šiol vyksta diskusijos, kokia yra tikroji ES struktūrinių fondų nauda. Vieni tyrimai rodo, kad jie sumažina atskirų regionų išsivystymo skirtumus ir skatina šalies ekonominį augimą, kiti - kad ES fondai neturi įtakos ekonomikos plėtrai.

Vis dėlto drąsiai galima teigti, kad Lietuvos narystė ES užtikrina jai politinį ir ekonominį stabilumą, taip pat suteikia ūkiui daugiau plėtros galimybių. Įsijungimas į Šentgeno erdvę ir narystė Europos pinigų sąjungoje Lietuvai darys palankią įtaką. Tokie veiksniai turėtų gerąją linkme paveikti Lietuvos ūkio plėtrą, pagerinti Lietuvos įvaizdį, paskatinti verslo produktyvumą ir eksporto augimą. Lietuvos ūkio plėtrai didelę galimybę suteikia ES struktūrinių fondų parama.

Darbo problematika. Pirmasis Lietuvos narystės ES trejų metų laikotarpis – 2004-2006 m. - pasibaigė, ir jau galima matyti pirmuosius rezultatus. ES įgyvendinimo problematiškumą per pirmuosius tris metus lėmė nepakankamas lėšų įsisavinimas. Lietuva nepanaudojo ES teikiamos paramos, (iki 2007 m. pabaigos buvo įsisavinta vos 50 proc. skirtų ES lėšų), o neišsavitos lėšos reiškia jų grąžinimą į ES biudžetą, nes perskirstyti šių lėšų kitoms ES politikoms nėra galimybės.

Nepakankamas lėšų įsisavinimas gali turėti įtakos ES skiriamos dydį Lietuvai ateityje. Tam, kad ateity ES struktūrinės paramos įsisavinimas būtų efektyvus, reikia išnagrinėti paramos pagal 2004-2006 m. BPD įsisavinimo aspektus, tam būtina atlikti paramos panaudojimo pagal BPD analizę.

Sekantis laikotarpis - 2007-2013 m. jau prasidėjo ir jo didžioji dalis ES struktūrinių fondų paramos lėšų yra skirta Lietuvos konkurencingumo didinimo, gamybos modernizavimo ir kitiems ekonomikos plėtrą skatinantiems projektams. Apibendrinus interneto portale www.esparama.lt pateiktą informaciją, galima teigti, kad didžiausia verslui skirta parama teikiama pagal Ekonomikos augimo veiksmų programą, kuri skirstoma į prioritetus, o šie savo ruožtu – į priemones, pagal kurias įgyvendinami skirtingi projektų tikslai. Tikslų nustatymas yra sudėtingas ir ilgų svarstymų reikalaujantis procesas, tačiau kuo tiksliau verslo atstovai apsibrėžia savo investicinius tikslus, tuo lengviau pasirenka tinkamą priemonę ir išsamiau parengia paraišką ES paramai gauti.

Pastaruoju metu susiklosčius nepalankiai ekonominei situacijai pasaulio rinkose, visos įmonės yra priverstos optimizuoti savo veiklos kaštus, ieškoti naujų sprendimų kaip didinti veiklos produktyvumą ir darbo našumą. Kaip tik todėl, darbe nagrinėjama uždaroji akcinė bendrovė UAB „Intersurgical“, siekdama išsilaikyti konkurencinėje kovoje, privalo modernizuoti įmonės technologinius procesus. Pasenusi ir susidėvėjusi gamybinė technologinė bazė reikalauja didelių energetinių sąnaudų ir jau nebepajėgia patenkinti rinkos augančių poreikių kiekiams ir kokybei. Augančios energetinių išteklių kainos, infliacija, sudėtinga situacija pasaulinėje rinkoje verčia įmonę ieškoti naujų, našesnių įrengimų, automatizuoti dar neautomatizuotas gamybos linijas. Gamybos technologinių procesų modernizavimas leistų ženkliai padidinti darbo našumą ir gamybos apimtį (nedidinant gamybos kaštų).

Dauguma įmonių susiduria su problemomis ruošiant projektus ES finansinei paramai gauti ir juos įgyvendinant. Todėl būtina atlikti ne tik ES fondų teikiamos paramos analizę, bet ir atlikti UAB Intersurgical veiklos analizę ir projekto perspektyvų vertinimą.

Darbo tikslas – išanalizuoti ES struktūrinės paramos įsisavinimo rodiklius bei atskleisti pagrindines paramos įsisavinimo problemas, parengti UAB „Intersurgical“ investicinį projektą ir įvertinti paramos panaudojimo efektyvumą.

Tyrimo objektas – 1) ES struktūrinių fondų teikiamos paramos, įtaka verslui, 2) UAB „Intersurgical“ „Medicinos įrangos gamybos technologijų modernizavimas ir plėtra“ investicinis projektas.

Darbo tikslui pasiekti iškelti šie **uždaviniai**:

1. Atskleisti ES struktūrinių fondų esmę, tikslus ir uždavinius bei jų teikiamas paramas;
2. Atlikti Lietuvos 2004-2006 m. BPD įsisavinimo analizę ir identifikuoti pagrindines

iškiliusias problemas;

3. Pateikti 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos reglamentavimo pokyčių ir panaudojimo analizę.
4. Atskleisti UAB „Intersurgical“ projekto parengimo ypatumus pagal 2007-2013 m. programos priemonę „Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas“.
5. Įvertinti paramos įtaką įmonės veiklai.

Hipotezė: Lietuvos verslo įmonėms ypatingai svarbi yra sėkminga projektinė veikla bei jos įvairiapusis ekonominis įvertinimas. Svarbu ne tik žinoti visus investicinio projekto ekonominio įvertinimo rodiklius ir metodus, bet ir mokėti pagrįsti ekonominį projekto efektyvumą. Todėl viena iš svarbiausių taisyklių siekiant gauti finansinę paramą iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų yra ne tik tinkamai paruošti projektą, bet ir gavus finansinę paramą būtina žinoti, kaip efektyviai ją panaudoti.

Darbe naudojami tyrimo metodai: teorinės literatūros apžvalga, analizė ir apibendrinimas, internetinių šaltinių duomenų sisteminimas ir analizė siekiant išspręsti darbo uždavinius; palyginamoji analizė; statistinių duomenų analizė; tyrimas – projekto parengimo metodologija.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir pasiūlymai, literatūros šaltiniai, santrauka ir priedai. Darbe panaudotos devynios lentelės ir penkiolika paveikslėlių, tarp jų septyni grafikai.

Pirmame skyriuje nagrinėjami ES struktūriniai fondai, apibūdinami jų tikslai, paskirtis bei prioritetinės kryptis. Atskirai aprašoma struktūrinių fondų teikiama parama bei jos ypatumai, trumpai pristatomi svarbiausi reikalavimai finansinei paramai gauti.

Antrame skyriuje pateikta ES struktūrinės paramos įsisavinimo pagal BPD 3.1 priemonę „Tiesioginė parama verslui“ analizė, nustatomos pagrindinės įsisavinimo problemos bei pateikti problemų sprendimo galimybės. Analizuojamas 2007-2013 m. struktūrinės paramos panaudojimas verslui.

Trečiame skyriuje pristatomi UAB „Intersurgical“ projekto parengimo ypatumai, atlikta trumpa investicinio projekto analizė, nustatyti veiksniai labiausia įtakoiantys projekto įgyvendinimo rezultata, įvertinamas bendras projekto poveikis įmonės veiklai. Pateiktos perspektyvos, kurios ateityje leistų konkuruoti kaip ypač stipriai, novatoriškai įmonei, prisidedant prie Lietuvos ekonominio ir socialinio vystymosi atotrūkio nuo Europos Sąjungos šalių senbuvių mažinimo.

1. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ ESMĖ IR PASKIRTIS

1.1. ES Struktūrinių fondų tikslai

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, nuo 2004 m. finansavimas skiriamas iš Struktūrinių fondų. Europos Sąjunga disponuoja finansiniais instrumentais, kurie vadinami Struktūriniais fondais - jie padeda spręsti ilgalaikes socialines ir ekonomines problemas. ES narės ir regioninės valdžios institucijos bendradarbiaudamos šiuos fondus naudoja plėtros skatinimui ir skirtumų tarp regionų ir socialinių grupių mažinimui. ES šalyse narėse ar atskiruose regionuose socialinius ir ekonominius skirtumus mažina Europos Sąjungos struktūrinė parama. Šių fondų finansuojami projektai padeda pakeisti veiklos pobūdį sunkumus išgyvenančioms įmonėms ar darbuotojams.

ES struktūriniai fondai yra Europos Sąjungos regioninės politikos finansavimo priemonė, skirta sumažinti skirtumus tarp išsivysčiusių ir mažiau išsivysčiusių regionų (arba valstybių). Regioninės politikos tikslas yra regioninėmis, struktūrinėmis, socialinėmis darbo rinkos ir kt. priemonėmis sustiprinti ES ekonominę ir socialinę sąsają. [Mačys G., 2005] Regioninės politikos instrumentai yra ES struktūriniai fondai, kurie skirti tam tikroms atskiroms sritims, todėl ir jų panaudojimo galimybės yra skirtingos. Išskiriami šie struktūriniai fondai:

Europos regioninės plėtros fondas teikia paramą regionams, jo lėšos sudaro apie pusę visų struktūrinių fondų biudžeto. Fondas numato:

- investicijas į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas;
- investicijas į infrastruktūrą (kelius, telekomunikacijas, energetiką), siekiant sujungti centrinius ES regionus su periferiniais;
- investicijas, padedančias atgaivinti krizę išgyvenančius pramonės, žemės ūkio rajonus;
- darbo vietų kūrimą bei paramą smulkiam ir vidutiniam verslui (įmonių konsultavimas, rinkos tyrimai, mokslo tyrimai);
- technologijų plėtrą, vietinės infrastruktūros plėtrą, investicijas į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas;

Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 metams skirta 584 mln. eurų, iš jų 347,06 mln. eurų BPD 1 prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ priemonėms, 222,43 mln. eurų 3 prioriteto „Gamybinio sektoriaus plėtra“ priemonėms. Likusioji dalis bus panaudota 5 prioriteto „Techninė pagalba“ priemonėms.

Europos socialinis fondas remia projektus, sprendžiančius socialines (pirmiausia užimtumo) problemas. Fondas finansuoja švietimą ir profesinį mokymą, teikia paramą įsidarbinant, remia mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, socialinės ekonomikos projektus, švietimo ir profesinio mokymo sistemų tobulinimą. Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 metams

skirta 176 mln. eurų, iš jų 163,81 mln. eurų BPD 2 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonėms, likusioji dalis 5 prioriteto „Techninė pagalba“ priemonėms.

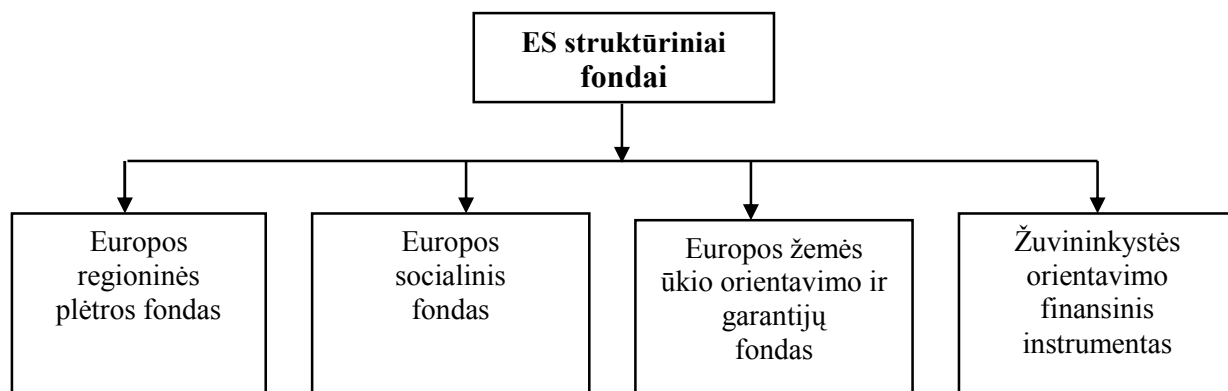
Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas teikia paramą diegiant naujus ūkininkavimo metodus, plėtojant alternatyvią ekonominę veiklą kaimo vietovėse (pvz. kaimo turizmą). Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 metams skirta 123 mln. eurų, kurie bus panaudoti BPD 4 prioriteto „Žemės ūkio ir žuvininkystės plėtra“ priemonėms susijusioms su žemės ūkio veikla.

Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas remia naujų metodų diegimą bei ekonominės veiklos perorientavimą vietovėse, kur verčiamasi žuvininkyste. Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 metams skirta 123 mln. eurų, kurie bus panaudoti BPD 4 prioriteto „Žemės ūkio ir žuvininkystės plėtra“ priemonėms susijusioms su žemės ūkio veikla.

Neformaliai penktuoju Struktūriniu fondu vadinamas **Sanglaudos fondas**, kuris buvo įkurtas siekiant finansuoti stambius (ne mažesni nei 10 mln. eurų vertės) aplinkosaugos ir transporto projektus.

Struktūrinės politikos fondai visų pirma stengiasi padėti sunkumus išgyvenantiems regionams prisitaikyti prie besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų. Struktūriniai fondai finansuoja projektus, padedančius sunkiai besiverčiančioms įmonėms ir darbuotojams imtis kitos, perspektyvesnės veiklos. Kita galimybė – didinti krizę išgyvenančių ūkio šakų ekonominės veiklos efektyvumą ir padėti joms atlaikyti konkurencinį spaudimą. Europos Sąjungos struktūriniai fondai pateikti 1 pav.

1 pav. ES struktūriniai fondai

Šaltinis: Aleknevičienė, 2005

ES struktūrinių fondų pagrindinis tikslas – sumažinti ES šalių (regionų) socialinius ir ekonominius išsivystymo skirtumus, užtikrinti tolygią jų plėtrą. Tai garantuoja ekonomikos plėtrą bei ilgalaikes plėtros sąlygas, formuoja socialinius ir ekonominius bei aplinkosaugos reikalavimus, atitinkančius infrastruktūrą. Struktūriniai fondai turėtų mažinti gyvenimo, ekonomikos, kultūros, išsilavinimo skirtumus tarp ES šalių.

Kiekvienas struktūrinis fondas gali finansuoti tam tikrus tikslus įgyvendinančias priemones:

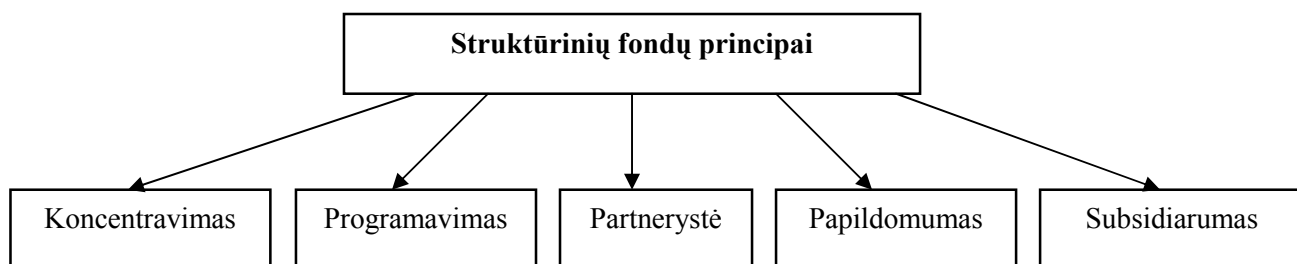
1 tikslas - skatinti atsiliekančių regionų plėtrą ir prisitaikymą prie ekonomikos pokyčių. Parama skiriama regionams, kuriuose BVP vienam gyventojui mažesnis nei 75 % ES vidurkio, taip pat regionams, kur ypač mažas gyventojų tankumas. 1 tikslo regionai gauna paramą iš visų 4 Struktūrinių fondų. Būtent šiam paramos tikslui yra priskiriama visa Lietuvos teritorija.

2 tikslas - remti krizės apimtus pramonės regionus, kad jie galėtų persiorientuoti į kitas ekonomikos sritis. Remiami regionai, kuriuose ekonominės veiklos pagrindą sudaro pramonė ir kuriuose ilgai išlieka didelis nedarbas. Taip pat skatinama kaimo vietovių plėtra ir prisitaikymas prie ekonomikos pokyčių. Šio tikslo regionai gauna paramą iš Europos socialinio fondo ir Europos regioninės plėtros fondo.

3 tikslas - teikti paramą mokymui, kvalifikacijos kėlimui ir perkvalifikavimui. Pagrindinės priemonės - profesinis mokymas ir perkvalifikavimas, darbo rinkos institucijų plėtra. Šios priemonės finansuojamos iš Europos socialinio fondo.

1989 m. siekiant padidinti struktūrinių fondų teikiamos paramos efektyvumą, buvo priimti pagrindiniai jų veiklą nustatantys principai:

2 pav. Europos sąjungos struktūrinių fondų principai

Šaltinis: Aleknevičienė, 2005

- **Koncentravimas.** Taikant šį principą išskiriami paramos prioritetiniai tikslai ir tiksliniai regionai.

- **Programavimas.** Šiuo principu struktūrinių fondų veiklos gairės numatomos ilgalaikio planavimo pagrindu. Iki konkrečių projektų įgyvendinimo pereinama keletas programinio planavimo stadijų.

- **Partnerystės** principas įgyvendinamas rengiant minėtus programinius dokumentus ir administruojant struktūrinius fondus: glaudžiai bendradarbiaujama su Europos komisijos struktūrų ir šalių narių nacionalinių, regioninių bei vietos institucijų. Šio principo priešingybė – centralizuotas ekonominės veiklos planavimas (Briuselis tiesiog neturi tokio pobūdžio veiklos galimybių – dėl biudžetinių, politinių ir kitų sumetimų).

- **Papildomumo** principas pasireiškia tuo, kad struktūrinių fondų parama yra skirta ne

pakeisti pačių valstybių išlaidas tam tikrose srityse, o jas papildyti. Teikiant pagalbą konkretiems ekonomikos sektoriams, iš nacionalinių vyriausybių reikalaujama, kad struktūrinių fondų parama nebūtų naudojama kaip dingstis buvusias valstybines išlaidas šiuose sektoriuose „pernesti“ į kitas sritis. Remdamasi šiuo principu, Europos Komisija gali efektyviau kontroliuoti savo vykdomos politikos rezultatus. Papildomumo principas paprastai reiškia ES ir valstybių narių bendrą projektų finansavimą.

Struktūrinių fondų veiklai taikomas ir bendresnis **subsidiarumo (pavaldomo)** principas, įtvirtintas Maastrichto sutarties. Remiantis šiuo principu, konkrečius veiksmus turi vykdyti žemiausio lygio valdžios institucijos, galinčios efektyviai juos atlikti. Užduotys turi būti perkeliamos į aukštesnį valdžios lygį tik tuo atveju, jeigu žemesnės valdžios institucijų veikla dėl užduočių pobūdžio čia būtų neefektyvi.[3]

1.2. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrasis programavimo dokumentas

BPD – tai struktūrinių fondų paramos Lietuvai planavimo dokumentas, kuriame nustatoma šalies plėtros vizija, tikslai ir strategija, pateiktos finansavimo priemonės ir uždaviniai bei būsimos paramos finansavimo principai. Šiame dokumente pateikta visa reikalinga informacija apie tai, kur ir kaip Lietuvoje yra investuojamos struktūrinių fondų lėšos. BPD priede yra detalizuojamas priemonių aprašymas (nurodytos remiamos veiklos rūšys, projektų atrankos kriterijai, priemonių įgyvendinimo priežiūros rodikliai ir pan.) [6]

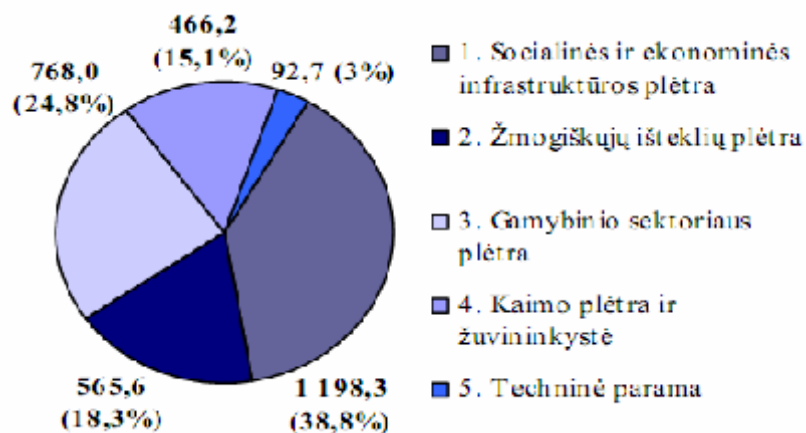
Pagrindinis BPD keliamas plėtros **tikslas** - sustiprinti prielaidas ilgalaikiam šalies ūkio konkurencingumo augimui ir sparčiai žiniomis grindžiamo ūkio plėtrai, išreikštai visų pirma realaus BVP ir užimtumo augimu bei vedančiai prie didėjančios gerovės ir aukštesnių gyvenimo standartų visoje šalyje visiems jos gyventojams. [Rakauskienė O.G. 2006]

BPD **uždaviniai** yra tokie:

- išplėtoti fizinę infrastruktūrą, kuri leistų paskatinti naują ir aiškiai išnaudoti esamą prekių, paslaugų bei žmonių judėjimą per Lietuvą ir Lietuvoje, taip pat aplinkosaugos požiūriu tvarią ūkio plėtrą;
- išplėtoti adaptabilią darbo jėgą eliminuojant jos kvalifikacijų nepakankamumą (visų pirma tarp bedarbių ir jaunimo) ir suteikiant jai reikiamus gebėjimus;
- sustiprinti ūkio konkurencingumo potencialą sudarant prielaidas ir skatinant gyvybingesnę verslo steigimąsi ir plėtrą bei aktyvesnę ūkio restruktūrizavimą.

BPD projektas turi penkis prioritetus ir BPD parama pasiskirsto taip:

3 pav. ES paramos pasiskirstymas pagal BPD prioritetus

Šaltinis: http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD

1 prioritetas. Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra. Vienas ir pagrindinių plėtros plano prioritetų yra investicijos į fizinę infrastruktūrą siekiant skatinti socialinę ir ekonominę plėtrą. Tinkamai išplėtota infrastruktūra sudarytų prielaidas plėtoti nacionalinį ūkį ir padėtų tinkamai panaudoti šiame plane minimų potencialių investicijų galimybes.

Šiam prioritetui priklauso sekančios priemonės:

1. transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų kokybės gerinimas;
2. energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas;
3. aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija;
4. sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas ir modernizavimas;
5. darbo rinkos, švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra. [7]

2 prioritetas. Žmogiškųjų išteklių plėtra. Pagrindinis BPD tikslas – žinių pagrindu veikiančios ekonomikos plėtra. Žmogiškųjų išteklių plėtrai skiriamas labai svarbus vaidmuo siekiant užtikrinti, kad darbo jėga geriau atitiktų darbo rinkos reikalavimus ir būtų puoselėjama mokymosi visą gyvenimą kultūra. Lietuvos darbo jėga yra palyginti išsilavinusi (t.y. daug Lietuvos gyventojų turi aukštąjį išsilavinimą ir t.t.), tačiau šiuolaikinės ekonomikos pobūdis lemia gebėjimų, grupių pokyčių, gebėjimo prisitaikyti ir kvalifikacijos tobulinimo poreikį. Dažnai būna, kad anksčiau įgytos žinios yra sunkiai pritaikomos ar net bevertės. Aukštos kvalifikacijos specialistų buvimas – viena iš pagrindinių sąlygų, leidžiančių diegti ir plėtoti mokslą ir technologijas, kurių reikšmė pabrėžiama šiame dokumente.

Šis prioritetas įgyvendinamas penkiomis priemonėmis:

1. įsidarbinimo gebėjimo ugdymas;

2. darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas;
3. socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija;
4. mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas;
5. žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. [7]

3 prioritetas. Gamybos sektoriaus plėtra. Lietuvos pramonė ir verslas palengva prisitaiko prie konkurencijos ES ir tarptautinėse rinkose, kuriuose konkurencingumas nuolat didėja. Tačiau Lietuvos įmonių konkurencingumas ir pramonės plėtros sparta vis dar nepakankami. Verslo plėtrą stabdo žemas verslumo lygis ir nepakankamas verslo konkurencingumo didėjimas. Pramonėje dominuoja įmonės, kurios samdo daugiausia nekvalifikuotą darbo jėgą, o verslo paramos paslaugos per menkai išplėtotos, kad atitiktų sparčiai didėjančius Lietuvos įmonių poreikius.

Trečiasis prioritetas įgyvendinamas keturiomis priemonėmis:

1. tiesioginė parama verslui;
2. verslo aplinkos gerinimas;
3. informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra;
4. viešojo turizmo infrastruktūra ir paslaugos. [7]

4 prioritetas. Kaimo plėtra ir žuvininkystė. BVP dalis, tenkanti žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriui, yra palyginti nedidelė, tačiau žemės ūkis sukuria daug darbo vietų kaimo gyventojams. Gera dirbama žemė ir gamtinė aplinka, gausūs žuvų išteklių Baltijos jūroje ir senos žemės ūkio tradicijos turėtų (su būtinomis investicijomis, skirtomis sektoriams racionalizuoti ir modernizuoti) padidinti žemės ūkio ir žuvininkystės sektorių produktyvumą, kuris vis dar gana mažas. Ekonominį žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriaus augimą stabdo struktūriniai apribojimai – vyrauja smulkus ir vidutinis ūkis. Investicijos į sektorius, kurie užtikrins naujus pajamų šaltinius iš netradicinės žemės ūkio veiklos, tokios kaip ekologinis žemės ūkis ir kitas alternatyvus verslas (pvz., kaimo turizmas ir amatai), turėtų padėti modernizuoti Lietuvos žemės ūkio ir žuvininkystės sektorių.

Ketvirtas prioritetas įgyvendinamas dešimčia priemonių:

1. investicijos į žemės ūkio valdas;
2. jaunųjų ūkininkų įsikūrimas;
3. žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas;
4. kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas;
5. miškų ūkis;
6. Leader+ pobūdžio priemonė;
7. mokymas;
8. veiksmai, susiję su žvejybos laivais;

9. vandens išteklių apsauga ir plėtra, akvakultūra, žvejybos uosto įrengimai, perdirbimas ir rinkodara;

10. kitos (su žuvininkyste susijusios) priemonės. [7]

5 prioritetas. Techninė parama. Reglamente Nr.1260/1999 reikalaujama, kad BPD įgyvendinimas būtų tinkamai prižiūrimas ir įvertinamas, nes parama iš struktūrinių fondų bus teikiama tik esant tinkamai struktūrinių fondų finansinei kontrolei ir viešumui. Pagal techninės paramos prioritetą parama teikiama minėtų reikalavimų įvykdymui. Parama pagal prioritetą gali būti skiriama visų sektorių, kurie yra numatyti BDP, ir visų institucijų, susijusių su programos valdymu ir administravimu, poreikiams.

Šis prioritetas yra įgyvendinamas per šias priemones:

1. parama programos parengimui, valdymui, priežiūrai ir kontrolei;
2. programos viešumas ir vertinimas. [7]

Kaip aukščiau paminėta, kiekvieną BPD prioritetą sudaro priemonės. Pavyzdžiui, gamybinio sektoriaus plėtros prioritetas apima paramos pramonei ir verslui bei jos aplinkai, informacinių paslaugų bei turizmo kryptis. Išsamiau su BPD prioritetais ir priemonėmis galima susipažinti interneto svetainėje <http://www.finmin.lt/>

Kad Bendrasis programavimo dokumentas būtų priimtinas Europos Komisijai, jis turi tenkinti minimalius Europos Komisijos reikalavimus; jie apima šią informaciją: kiekybinis esamos situacijos aprašymas, tinkamos strategijos aprašymas bei prioritetai, atsižvelgimas į Europos komisijos rekomendacijas, integruotas *ex-ante* įvertinimas, tinkami rodikliai, atitikimas kitas Bendrijos politikas (aplinkos apsauga, viešieji pirkimai ir t.t), finansinė lentelė, papildomumo lentelė, valdymo ir kontrolės sandaros aprašymas, konsultavimosi su partneriais veiksmai, priežiūros ir vertinimo sandaros aprašymas, viešumo veiksmai.

Esamos padėties aprašymas apima:

- esamos padėties aprašymą, kur galima, įvertintą kiekybiškai, atsižvelgiant į išsivystymo netolygumus ir plėtros potencialą. Aprašyme turi būti pateikta valstybės narės, regiono ar sektoriaus privalumų, trūkumų ir potencialo analizė, patikrinta išankstinio(*ex-ante*) vertinimo metu;
- finansinių išteklių aprašymą, praėjusių programinio laikotarpio veikslių pagrindines pasekmes ir gautus vertinimo rezultatus;
- konkurencingumo, mokslo tyrimų, technologijų plėtros ir inovacijų, smulkaus ir vidutinio verslo, užimtumo ir darbo rinkos padėties aprašymą;
- aplinkosaugos padėties aprašymą, kur galima įvertintą kiekybiškai, kartu su pagrindiniais privalumais ir trūkumais bei aplinko saugos dimensijos integravimo į paramą tvarka, kad būtų užtikrintas atitikimas Bendrijos taisyklės;

- nacionalinės ir regioninių darbo rinkų bei profesinio mokymo politikos aprašymą;
- moterų ir vyrų lygių galimybių darbo rinkoje įvertinimą, tarp jų - specialius kiekvienos grupės ribojimus.

Strategija ir prioritetai apima:

- su esamos padėties analize susijusių plėtros uždavinių nustatymą (kur galima, įvertintą kiekybiškai);
- tinkamą strategiją plėtros uždaviniams pasiekti ir jiems pasiekti pasirinktus prioritetus;
- planuojamų prioritetų aprašymą ir numatomą poveikį;
- kiek strategija atsižvelgia į:
 - Regionų arba sričių ypatumus, tarp jų - demografines tendencijas;
 - Aplinkosaugos padėtį, aplinkos apsaugos reikalavimų integraciją ir jų atitikimą Bendrijos aplinkos politiką ir priemones;
 - Moterų ir vyrų integravimą į darbo rinką;
 - ES užimtumo strategiją, iš to, kaip prioritetai atitinka Europos Komisijos metmenis dėl valstybių narių užimtumo politikos ir suderintą nacionalinę užimtumo programą.

Be to Bendrojo programavimo dokumento **finansinėse lentelėse** nurodomas viešųjų kaštų (ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo iš nacionalinių šaltinių), privačių kaštų ir kaštų iš kitų šaltinių (Sanglaudos fondo tarptautinių finansinių institucijų ir Europos investicijų banko) pasiskirstymas pagal Bendrojo programavimo dokumento prioritetus bei programinio laikotarpio metus (nuo 2004-2006 m. Lietuvos atveju).

Bendrasis programavimo dokumentas yra strateginis; jame pateikiamas tik trumpas siūlomų priemonių aprašymas. Išsamesnė informacija apie priemones turi būti atskirai pateikta programos priede, kuris laikomas operacinio pobūdžio dokumentu.

Priemonės

- priemonių išankstinis (*ex-ante*) vertinimas pagal Reglamento 1260/1999 41 straipsnį, t. y. įvertinama, ar jie atitinka Bendrajame programavimo dokumente nustatytus uždavinius;
- atitinkami įgyvendinimo pažangos rodikliai pagal Reglamento 1260/1999 36 straipsnį, tarp jų - rodikliai sėkmingo įgyvendinimo rezervui paskirstyti:
 - konkretūs uždaviniai, jeigu galima, įvertinti kiekybiškai ir jų atitikimas prioritetus;
 - paramos fizinio įgyvendinimo, pasekmių ir, jeigu galima, poveikio rodikliai atitinkamu lygiu (prioritetų ir priemonių);
 - pažanga įgyvendinant finansinį planą.

Priežiūros komitetas per šešis mėnesius nuo intervencijos patvirtinimo turi svarstyti ir patvirtinti pagal kiekvieną priemonę finansuojamų veiksmų atrankos kriterijus. Tačiau siekiant paspartinti programų įgyvendinimą, išankstinius atrankos kriterijus rekomenduojama pateikti kartu

su programos priedu.

Galutiniai naudos gavėjai

- galutinio naudos gavėjo pagal kiekvieną priemonę aprašymas (pvz., SVV mažiau nei X darbuotoju).

Finansinis planas

- pateikiamas kiekvienos priemonės finansinis planas, atitinkantis Bendrojo programavimo dokumento finansinį planą. Prie finansinio plano turi būti pateiktas priemonių bendro finansavimo tvarkos aprašymas atsižvelgiant į institucines, teisines ir finansines valstybių narių sistemas.

Viešumo priemonės

- priemonių, kurios užtikrins Bendrojo programavimo dokumento viešumą atsižvelgiant į Reglamento 1159/2000 reikalavimus, aprašymas.

Nors programos priedas pateikiamas Europos Komisijai susipažinti, tačiau Europos Komisijos tarnautojai daro įtaką jo turiniui. Kai Priežiūros komitetas patvirtina programos priedą, galima pradėti įgyvendinti Bendrąjį programavimo dokumentą (pvz., sudaryti sutartis su galutiniais naudos gavėjais)

1.3. Lietuvos 2007-2013 m. ES Struktūrinės paramos panaudojimo strategijos tikslai ir kryptis

Europos Sąjungos struktūriniai ir Sanglaudos fondai teiks savo paramą ir 2007 – 2013 m. programavimo laikotarpiu. Galima pamynėti ir tai, kad 2007 – 2013 metais ES struktūrinius fondus sudaro vos du fondai: Europos regioninės plėtros fondas ir Europos socialinis fondas. Europos Žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo skyrius bei Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas, kurie anksčiau priklausė ES struktūriniam fondams, reformos dėka persikėlė atitinkamai į Bendrosios žemės ūkio politikos bei Bendrosios žuvininkystės politikos reguliavimo sferą. Taip pat ES struktūrinės paramos, kuri yra teikiama 2007 – 2013 metais pagal visiškai pagal kitus dokumentus negu buvo 2004 – 2006 m. laikotarpiu. Lietuvos bendrąjį programavimo dokumentą (BPD) 2007 – 2013 metais pakeitė paramos dokumentai, kurie yra tarpusavyje suderinti:

- Lietuvos 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija, kurioje yra apibrėžtos ES struktūrinės paramos prioritetinės investicijų kryptys;
- Keturios veikslių programos pirmiau paminėtos strategijos įgyvendinimui, jose yra nurodytos konkrečios remtinios sritys. Įgyvendinant veikslių programas siekiama strategijoje numatytų tikslų.

Šie tikslai yra visiškai suderinti su Lisabonos nacionaline įgyvendinimo programa, taip

patsų kitomis programomis ir nacionalinėmis strategijomis. Šios strategijos pagrindinis tikslas – būsimas investicijas efektyviai orientuoti į aktyvesnę numatytų tikslų pasiekimą. Visų šių tikslų pasiekimui yra svarbu valstybės pastangų koordinacija, nes kai tikslai yra nurodomi jų pasiekimus įtakoja investicinės teisinės ir kitos administracinės, taip pat valstybės įgyvendinamos priemonės. Norint sukurti ūkio plėtrą skatinančią ekonomiką ir visuomenę, reikia kad žinios taptų pridėtine verte, todėl Lisabonos strategijoje buvo identifikuoti net keli svarbūs veiksniai apimantys žinias ir išsilavinimą bei technologijas ir inovacijų plėtrą. Joms šioje strategijoje skiriamas didelis dėmesys. Siekiant ūkinės plėtros ir ekonominio augimo, labiausiai išryškinama būtinybė skirti daugiau dėmesio gamtosaugai, pagerinti plėtros sąlygas, skatinti mokymąsi visą gyvenimą. Socialinės sanglaudos siekiant yra skatinamas užimtumas, kuriamos darbo vietos ir gerinama jų kokybė, didinamos investicijos į žmogiškuosius išteklius, modernizuojama socialinė apsauga ir mažinama socialinė atskirtis. Lietuvos 2007 – 2013 metų Europos Sąjungos paramos panaudojimo strategijoje konvergencijos tikslo įgyvendinimui ir jos prioritetuose yra išdėstyti visi tikslai, kurie identifikuojami atnaujintoje Lisabonos strategijoje. Lisabonos strategijos įgyvendinimui buvo parengtos ir patvirtintos Jungtinės ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo gairės (2005 – 2008 m.), kurios numato makroekonomikos, mikroekonomikos ir užimtumo sričių veiklos kryptis. Lietuva, galėdama remtis šiomis gairėmis, parengė Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą. Nacionalinėje programoje numatyti nacionaliniai tikslai, prioritetai ir uždaviniai, taip pat pramonės padedančios siekti šių tikslų ir spresti uždavinius. Šios programos Nacionaliniai prioritetai yra tokie: spartaus ekonomikos augimo ir makroekonomikos stabilumo išlaikymas; visateisės narystės Ekonominėje ir pinigų sąjungoje siekis; Lietuvos įmonių konkurencingumo skatinimas; užimtumo ir investicijų į žmogiškuosius išteklius skatinimas.[27]

Planuojant pasirengimo ES struktūrinės paramos panaudojimo procesą Lietuvoje 2007 – 2013 m., imtasi priemonių, kurios padėtų tinkamai įgyvendinti partnerystės principą, kuris buvo taikomas platesne prasme negu rengiant BPD. Rengiamiems Lietuvos 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo dokumentams išskiriamos trys partnerystės kryptys: tiesioginis įtraukimas į rengimo procesą, tarpinis rezultatų aptarimas su partneriais ir institucijomis, visuomenės informavimas.

Lietuvos 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos **kryptys**:

- Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa skirta visų darbingo amžiaus

Lietuvos gyventojų mobilizavimui, nes investicijos į Lietuvos žmonių žinias, gebėjimus, aktyvumą, verslumą patikimai garantuoja ilgalaikį ūkio augimą. Šiai veiksmų programai skirta 13,8 proc. ES struktūrinės paramos lėšų.

- Ekonomikos augimo veiksmų programai numatoma skirti didžiausią paramos lėšų dalį –

45,72 proc. Labai svarbu, jog net 10 proc. lėšų numatoma skirti ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirtiems moksliniams tyrimams ir technologiniai plėtrai.

- Sanglaudos skatinimo veikslių programa turi įgyvendinti viziją apie darnesnę visuomenę. Taigi gyvenimo aplinkos ir kokybės gerinimui, mažinant atskirų regionų skirtumus, skiriama 39,08 proc. visos 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos.

- Techninės paramos veikslių programa – specialioji, papildoma veikslių programa, skirta administruoti teminėms veikslių programoms. Šiai veikslių programai skirta 1,4 proc. ES struktūrinės paramos lėšų.

2007–2013 m. Lietuvai skiriama ES struktūrinė parama suteikia galimybę svariai prisidėti prie pirmiau suformuluotos plėtros vizijos pasiekimo. Pagrindinis Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos tikslai yra:

Pirmasis plėtros tikslas – spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu. Siekiant įgyvendinti nustatytą pagrindinį Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos konvergencijos tikslui įgyvendinti tikslą bei užsibrėžtą viziją, visų pirma svarbu išlaikyti spartų ūkio augimą ilguoju laikotarpiu – būtent *nenutrūkstamas spartus šalies ūkio augimas* yra viena esminių gyvenimo sąlygų Lietuvoje gerėjimo prielaidų. Pažymėtinas ilgalaikio spartaus ūkio augimo poreikis siekiant sumažinti išsivystymo netolygumus tarp Lietuvos ir ES vidurkio (dabar Lietuvos BVP vienam gyventojui dar nesiekia 50 proc. ES vidurkio). Per pastaruosius metus spartus ūkio augimas daugiau priklausė nuo augančio vidaus vartojimo, o tai lemia ribotas šalies ilgalaikio augimo galimybes. Todėl Lietuvoje reikia toliau plėtoti tinkamą ilgalaikio ūkio augimo pagrindą, susijusį su ūkio konkurencingumu tarptautinėse rinkose. Lietuvos, kaip mažos ir atviros ekonomikos, neturinčios didelių nuosavų gamtinių, energetinių ir kitų išteklių, plėtra ateityje vis labiau remsis žinioms, o ne kapitalui ar žaliavoms imlia pramonės ir paslaugų sektorių plėtra. Kartu spartus ūkio augimas turi būti išlaikomas užtikrinant makroekonominį stabilumą ir siekiant visateisės narystės Ekonominėje ir pinigų sąjungoje, kaip numatyta pirmajame nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo prioritete. Šis plėtros tikslas yra susijęs su toliau minimu socialinės sanglaudos tikslu, nes prie ūkio plėtros turi prisidėti ne tik labiausiai išsivystę Lietuvos regionai (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos apskritys), bet ir kiti regionai tinkamai išnaudodami savo vidines plėtros galimybes.

Antrasis plėtros tikslas – kurti daugiau geresnių darbo vietų. Globalioje aplinkoje ribotus išteklius turinčiai Lietuvai esminiu plėtros ištekliu, kuris galėtų užtikrinti ilgalaikę ūkio plėtrą ir prisidėtų prie gyvenimo kokybės gerėjimo, tampa žmonės. Žmonių ištekliai, kvalifikuota darbo jėga tampa vienu iš svarbiausių Lietuvos ūkio plėtros apribojimų, šis veiksnys įgaus dar didesnę reikšmę ateityje. Todėl svarbu mobilizuoti visus Lietuvos darbingo amžiaus gyventojus, paskatinti juos aktyviai dalyvauti ekonominėje veikloje (aktyviai integruotis į darbo rinką ir kuo

ilgiau joje išlikti) ir visuomeniname gyvenime. Kadangi darbo jėgos paklausa jau aiškiai viršija pasiūlą, svarbus yra ne kiekybinis, o kokybinis darbo vietos aspektas. Šiuo požiūriu svarbu Lietuvos ūkyje sukurti kuo *daugiau naujų geresnių darbo vietų*. Šiuo atveju geresnė darbo vieta suvokiama kaip aukštesnės kvalifikacijos reikalaujanti, didesnę pridėtinę vertę kurianti ir didesnę tikimybę išlikti ilgesniuoju laikotarpiu turinti darbo vieta. Tokių darbo vietų skaičiaus didėjimas leistų sukurti didesnę pridėtinę vertę Lietuvos ūkyje ir prisidėtų prie dirbančių žmonių gyvenimo kokybės didinimo, jų pajamų stabilaus augimo. Be to, sukūrus daugiau geresnių darbo vietų, būtų galima tikėtis stabdyti kvalifikuotos darbo jėgos nutekėjimą į užsienį. Kartu reikia pabrėžti, jog neatsiejamas tokių darbo vietų skaičiaus didėjimo aspektas yra poreikis užtikrinti aukštas, ūkio poreikiams aktualias naujai į darbo rinką įsiliesiančių mūsų žmonių kompetencijas, o ypač – darbo rinkoje jau dalyvaujančiųjų nuolatinį mokymąsi. Tad šio tikslo siekimas reiškia poreikį kuo greičiau pereiti prie žinių visuomenės, kuri turėtų sudaryti palankesnes sąlygas ūkio augimui ateityje.

Trečiasis plėtros tikslas – plėtoti socialinę sanglaudą. Spartaus ūkio augimo palaikymas ir didesnio skaičiaus bei kokybiškesnių darbo vietų kūrimas yra svarbūs Lietuvos socialinės ir ekonominės plėtros tikslai. Tačiau šios strategijos vizijoje kartu pripažįstami ir Lietuvos, kaip pastaruosius 15 metų didelę politinę, ekonominę ir socialinę kaitą pergyvenusios valstybės, visuomenės ypatumai ir jų lemiamas poreikis užtikrinti didesnę *socialinę sanglaudą*. Lietuvos ūkio augimas ilgoju laikotarpiu gali būti stabilus ir darnus tik turint tvirtą pagrindą, kurį garantuoja ne tik konkretūs gamybos veiksniai ir jų kokybė, bet ir platesnės prielaidos, kurias apima integruotą visuomenę bei deramą dėmesį aplinkai. Sanglauda reiškia poreikį užtikrinti, kad Lietuvos gyventojai jaustųsi vienos bendruomenės dalimi ir atskiros socialinės grupės dalintųsi ekonominės plėtros nauda. Siekiant sanglaudos, o kartu ir geresnės gyvenimo kokybės plačiąja prasme, labai svarbus tampa ne tik jau minėtas siekis įtraukti visus į darbo rinką, bet ir poreikis užtikrinti bendrą ekonominio intereso viešųjų paslaugų (visų pirma švietimo bei mokymo ir sveikatos priežiūros) prieinamumą bei kokybę, aktyvų vietinio plėtros potencialo išnaudojimą ir darnų turimų gamtinių išteklių vartojimą. Pagaliau socialinės sanglaudos tikslas taip pat susijęs su ūkio augimu ir verslo konkurencingumu, nes aplinkos kokybė tampa vienu iš svarbiausių ūkio konkurencingumo veiksnių, o skurdesnių teritorijų galimybės ir įvairių socialinių grupių indėlis galėtų būti geriau išnaudojamas siekiant ilgalaikės ūkio plėtros.

Siekiant akcentuoti šios strategijos požiūriu pačius aktualiausius investavimo aspektus, prioritetinių krypčių aprašyme pateikiamos tik apibendrintos investavimo kryptys, kurios šią strategiją įgyvendinančiose veiksmų programose bus nuodugniau išanalizuotos, pagrįstos ir suformuluotos atitinkamai detalizuojant. Žemiau formuluojant investavimo kryptis kartu nustatoma ir kiekybinė siektinų tikslų išraiška, nurodant, prie kokių tikslų siekimo bus

prisidedama investuojant lėšas pagal šią strategiją iki 2013 metų. Šie tikslai yra visiškai suderinti su nacionaline Lisabonos įgyvendinimo programa, kitomis nacionalinėmis strategijomis ir programomis. Pagrindinis šios strategijos siekis – orientuoti būsimas investicijas tokiu būdu, jog jos kuo efektyviau prisidėtų prie nustatamų tikslų pasiekimo. Kartu svarbu pabrėžti, jog šiems tikslams pasiekti svarbios koordinuotos valstybės pastangos, nes nurodomų tikslų pasiekimui poveikį daro ne tik investicinės, bet ir kitos administracinės, teisinės bei kitos valstybės įgyvendinamos priemonės.

1 Prioritetinė kryptis. Produktyvūs žmogiškieji ištekliai. Žinių visuomenės sukūrimas Lietuvoje yra ilgo laikotarpio prioritetas, nurodantis esminį uždavinį investicijoms pagal šią prioritetinę kryptį – sukurti aktyviai darbo rinkoje dalyvaujančią visuomenę, kurios visi nariai nuolat aktyviai įgyja, atnaujina, plečia savo kompetencijas ir produktyviai taiko jas šalies ūkyje. Žvelgiant į trumpesnį laikotarpį, žinių visuomenės kūrimas reikalauja aktyvaus investavimo siekiant teigiamų pokyčių keliose esminėse srityse, todėl įgyvendinant šią prioritetinę kryptį, bus siekiama šių pagrindinių uždavinių:

- 1) pritraukti ir išlaikyti žmones darbo rinkoje;
- 2) siekti aktyvesnio mokymosi visą gyvenimą;
- 3) plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą;
- 4) siekti efektyvesnio viešojo administravimo.

2 Prioritetinė kryptis. Konkurencinga rinka. Spartų ūkio augimą ilguoju laikotarpiu įmanoma pasiekti tik kuriant, stiprinant ir išlaikant šalies ekonomikos tarptautinį konkurencingumą, nes Lietuva, būdama maža ir atvira ekonomika, yra neišvengiamai priklausoma nuo sėkmingų ekonominių santykių su kitomis ES bendrosios rinkos ir trečiosiomis šalimis. Pagal šią prioritetinę kryptį galima nurodyti du svarbiausius siekius. Pirma, tai siekis didinti visų ūkio sektorių produktyvumą ir modernizuoti Lietuvos ūkio struktūrą, aktyviai plėtojant aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų įmonių sektorių, didinant tradicinėse pramonės šakose sukuriama pridėtinę vertę, taip pat sudarant išskirtines sąlygas didinti šalies smulkiojo ir vidutinio verslo gyvybingumą ir inovatyvumą. Tam turėtų būti pasitelktas ir šalies mokslinis bei kūrybinis potencialas, naudojamas aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų srityse. Antra, tai siekis sukurti efektyvią fizinę infrastruktūrą ir gerą verslo aplinką, kuri sudarytų prielaidas verslo ir visuomenės mobilumui, bendravimui ir bendradarbiavimui tarp verslo, mokslo ir valdžios.

Įgyvendinant šią prioritetinę kryptį keliami trys uždaviniai:

- 1) didinti produktyvumo lygį versle, ypač sudarant palankią aplinką inovacijoms ir smulkiąjam ir vidutiniam verslui;
- 2) didinti aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamąją dalį;

3) efektyvinti ekonominę infrastruktūrą.

3 Prioritetinė kryptis. Gyvenimo kokybė ir sanglauda. Siekiant aukštesnės gyvenimo kokybės ir didesnės sanglaudos, kurios sudarytų pagrindą stabiliam ir darniam ūkio augimui ilguoju laikotarpiu, daugiausia bus siekiama esminių pokyčių trijose srityse. Pirmą, siekiama sudaryti visas reikalingas prielaidas vietos plėtros potencialui sustiprėti ir būti efektyviai išnaudojamam ūkio plėtros procese. Antra, norima užtikrinti aukštos kokybės ir prieinamas esmines viešąsias paslaugas, pirmiausia švietimo, sveikatos priežiūros, darbo rinkos orientavimo srityse. Pagaliau neatsiejama gyvenimo kokybės dalis yra geresnė aplinkos kokybė.

Pagal šią prioritetinę kryptį keliami trys uždaviniai:

- 1) geriau panaudoti vietos potencialą;
- 2) teikti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas;
- 3) siekti geresnės aplinkos kokybės

2007-2013 m. laikotarpiu Lietuva gaus iš Europos Sąjungos struktūrinių ir sanglaudos fondų tokio dydžio finansinę paramą, kokios jai niekas dar nebuvo suteikęs. Nors pagal Europos Sąjungos “žaidimo taisykles” silpniesiems bendrijos nariams bus skirta santykinai daugiau lėšų nei stipresniesiems, tokia politika dar nereiškia, kad 2007-2013 m. finansinės perspektyvos metu ekonomikos ir gyvenimo lygis senojoje bei naujojoje Europoje susilygins. Lemiamas vaidmuo teks ne struktūrinių ir sanglaudos fondų kiekybei, o jų panaudojimo **kokybei**, t.y. šalies sugebėjimui sukurti optimalią finansinių lėšų valdymo ir persikirstymo sistemą bei nukreipti šias lėšas į tas visuomenės gyvenimo sritis, kuriose galima laukti didžiausios ilgalaikės naudos ir efektyvumo. Jei nepavyks išnaudoti šio šanso, Lietuva taip ir liks viena iš skurdžiausių Bendrijos valstybių, tačiau jau ne dėl sunkaus sovietinio palikimo ūkio sistemoje, o dėl mūsų pačių nerangumo.

ES struktūrinių fondų panaudojimo kokybei garantuoti būtinas maksimalus šio proceso **skaidrumas**. Sprendimų priėmimo tvarka ir motyvai turi būti prieinami viešai, kas, kaip rodo kitų šalių patirtis, yra geriausia priemonė nuo klaidų arba piktnaudžiavimo.

Taip pat labai svarbu optimaliai panaudoti ES finansinę paramą ne tik šakiniu, bet ir **regioniniu** požiūriu. Kadangi politinės įtakos ir interesų centrai yra išsidėstę didmiesčiuose, struktūrinių fondų parama yra traukiama į jų pusę.

Neverta akiai kopijuoti senųjų ES valstybių jų struktūrinių ir sanglaudos fondų panaudojimo mechanizmą. Kiekviena valstybė yra unikali savo istorine patirtimi, tradicijomis ir ūkio struktūra. Be to, neišmanoma antrą kartą pakartoti sėkmės formules, kurios buvo įgyvendintos prieš keletą ar net keliasdešimt metų. Kad ir kaip sudėtinga tai atrodytų, spręsti problemas ir prisiimti atsakomybę teks mums patiems. Kita vertus, tai nereiškia, kad privalome improvizuoti tuščioje vietoje, ignoruodami kitų šalių struktūrinių fondų panaudojimo patirtį.

Negalima tikėtis, kad ES struktūrinių fondų lėšos pačios savaime garantuos mūsų šalies sėkmę. Būtinai ekonominės politikos priemonių **kompleksas**, kurį įgyvendinus būtų sudarytos kuo palankesnės sąlygos verslui plėtotis ir atitinkamai geriau įsisavinti ES finansinės paramos lėšas.

1.4. Svarbiausi reikalavimai ES Struktūrinės paramai gauti

ES struktūrinių fondų naudojimo reglamentuose apibrėžtos pagrindinės institucijos (Valdančioji, Mokėjimo, Tarpinės, Įgyvendinančios, Priežiūros komitetas) ir pagrindinės jų funkcijos. Numatytas kompensavimo mechanizmas - kompensuojamos tinkamos, teisėtos išlaidos patvirtintuose projektuose, aptarti griežti reikalavimai valdymo ir finansų kontrolės sistemai (turinčiai užtikrinti, kad Komisijai deklaruojamos tik teisėtos, tinkamos išlaidos), aptiktų nukrypimų atveju - griežtos sankcijos (reikalavimas gražinti gautas lėšas). Didelis dėmesys skirtas rezultatų priežiūrai: kompiuterizuotos priežiūros sistemos turėjimas, elektroninis apsikeitimas duomenimis su Europos Komisija.

2007-2013 m. ES struktūrinių fondų paramos skyrimo būdai:

1. Valstybinė projektų atranka - projektų, pateiktų finansuoti iš ES struktūrinės paramos, atranka, kurią atlieka tarpinės institucijos, remdamosi atitinkamais strateginio planavimo dokumentais, strateginiais veiklos planais ir institucijos programomis bei vadovaudamosi Stebėsenos komiteto patvirtintais projektų atrankos kriterijais;
2. Regioninė projektų atranka - projektų, pateiktų finansuoti iš ES struktūrinės paramos, atranka, kurią atlieka regionų plėtros tarybos nustatyta tvarka;
3. Konkursas - pagal įgyvendinančiųjų institucijų paskelbtus kvietimus teikti paraiškas pateiktų projektų atranka, kurią atlieka projektų atrankos komitetai, vadovaudamiesi Stebėsenos komiteto patvirtintais projektų atrankos kriterijais.

Anksčiau Lietuvoje ES Struktūrinių fondų paramai gauti projektams buvo reikalingas BPD80 (Bendrųjų programavimo dokumentų) sukūrimas. Programavimas galėjo būti regioninis ar nacionalinis. Bendruosiuose programavimo dokumentuose būdavo matyti valstybės ar regiono strategija, temos ir priemonės, taip pat planuojamos išlaidos. Už dokumentus atsakydavo programavimo ir priežiūros institucijos, kurios, priklausomai nuo tikslo, galėjo būti nacionalinės ar regioninės. Parengtus BPD tvirtindavo Europos Komisija.

Šiuo metu Lisabonos strategijos tikslų Lietuvoje siekiama įgyvendinant Valstybės ilgalaikės raidos strategiją (iki 2015 m.), patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853 patvirtintą Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikę strategiją ir

Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą. Taigi Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti yra nuosekliai suderinta su paminėtaisiais strateginiais dokumentais, jų prioritetais.

Šios strategijos prioritetai yra suderinti su kitais nacionaliniais ilgalaikiais strateginiais dokumentais (Lietuvos Respublikos teritorijos bendruoju planu, Nacionaline darnaus vystymosi strategija, Regioninės politikos iki 2013 m. strategija ir įvairių sektorių strategijomis). Be to, rengiant atskiras veiksmų programas, kurių įgyvendinimas bus finansuojamas iš ES struktūrinės paramos lėšų 2007–2013 m. laikotarpiu, jų turinys bus derinamas ne tik su šia strategija ir minėtomis Valstybės ilgalaikės raidos strategijos kryptimis (jau žemesniu lygiu), bet ir atskiromis nacionalinėmis įvairių sričių strategijomis.

Dokumentų, reikalingų ES struktūrinei paramai gauti, ir juos realizuojančių projektų rengimą pagal ES reikalavimus turėtų užtikrinti regioninės plėtros įstatymas. Pagrindinis šio įstatymo tikslas - sukurti visuomeniniais pagrindais dirbančias struktūras (nacionalinę regionų plėtros tarybą ir regionų plėtros tarybas), kurios, aprobuodamos planavimo dokumentus ir projektus, realizuotų partnerystės principą. Įstatymo projekte ES struktūrinė parama nėra tiesiogiai minima. Tuo siekiama išvengti suvereniai valstybei nepavydėtinos situacijos, kuri susidarytų, jeigu įstatyme būtų tiesiogiai įvardintas tikslas gauti paramą.

ES parama bus teikiama tik tuo atveju, jeigu projektai bus bendrai finansuojami ir iš valstybės savivaldybių biudžetų arba kitų viešųjų finansavimo šaltinių. Kitas svarbus aspektas yra būtinybė užtikrinti lėšų valdymą pagal ES standartus. Tai reiškia, kad apskaita turi būti vykdoma 2 kalbomis (lietuvių ir anglų) ir 2 valiutomis (litas ir euras). Taip pat turi būti atskirtos lėšų valdymo ir kontrolės funkcijos.

ES struktūrinių fondų parama bus teikiama ir 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu. Paminėtina, kad 2007-2013 metais ES struktūriniams fondams priklauso tik du fondai: Europos regioninės plėtros fondas bei Europos socialinis fondas. Anksčiau ES struktūriniams fondams priklausę Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo skyrius bei Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas po reformos perėjo atitinkamai į Bendrosios žemės ūkio politikos bei Bendrosios žuvininkystės politikos reguliavimo sferą.

ES struktūrinė parama Lietuvai 2007-2013 m. sudarys daugiau kaip 23 milijardus litų, kurie skirti tam, kad sparčiau gerėtų sąlygos investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje ir ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus gyventojus. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje nustatyti svarbiausi šalies plėtros prioritetai ir todėl jiems skiriamas papildomas finansavimas ES lėšomis.

Strategija bus įgyvendinama pagal keturias veiksmų programas:

- Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa (13,8 proc. - 3,2 mlrd. litų);

- Ekonomikos augimo veikslių programa (45,7 proc. - 10,7 mlrd. litų);
- Sanglaudos skatinimo veikslių programa (39,1 proc. - 9,2 mlrd. litų);
- Techninės paramos programa (1,4 proc. - 0,3 mlrd. litų).

2007-2013 m. finansiniu laikotarpiu ES struktūrinė parama bus skiriama šiems prioritetams:

1. Konvergencijos prioritetas skirtas silpniau išsivysčiusiems šalims narėms ir regionams.

Šiam prioritetui siūloma skirti apie 82 % visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų. Jis pakeistų dabartinį 1 tikslą (parama silpniau išsivysčiusiems regionams, kurių BVP vienam gyventojui nesiekia 75 % ES vidurkio) ir apimtų Sanglaudos fondo paramą (parama šalims narėms, kurių BVP vienam gyventojui nesiekia 90 % ES vidurkio). 2007–2013 m. naujoms ES valstybėms narėms Sanglaudos fondo parama sudarys 1/3 visos ES struktūrinės paramos (ERPF, ESF ir Sanglaudos fondas), atsižvelgiant į didelį investicijų poreikį infrastruktūrai šiose šalyse. Tai nustatyta dokumente Nr. 15915 (33 punkte), patvirtintame ES Vadovų Tarybos 2005 m. gruodžio 15–16 d. susitikimo metu. Dokumentą galima rasti čia.

2. Regioninio konkurencingumo ir užimtumo prioritetas skirtas labiau išsivysčiusiems regionams, kurie negali gauti paramos pagal Konvergencijos prioritetą. Šiam prioritetui siūloma skirti apie 16 % visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų. Jis jungtų dabartinius 2 ir 3 tikslus (2 tikslas – parama regionams turintiems struktūrinių ekonomikos problemų, kurie negali gauti paramos pagal 1 tikslą; 3 tikslas – parama žmoniškųjų išteklių plėtros srityje regionams, kurie negali gauti paramos pagal 1 tikslą);

3. Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetas skirtas bendradarbiavimui abipus ES vidaus sienų ir tarp šalių narių tam tikrose teritorinėse zonose. Šiam prioritetui siūloma skirti apie 2,5 % visų ES sanglaudos politikai numatytų lėšų. Jis pakeistų INTERREG iniciatyvą.

2007–2013 m. ES struktūrinė parama Lietuvai bus teikiama parama pagal Konvergencijos ir Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetus.

Apibendrinant galima teigti, jog nujoji 2007-2013 m. ES Struktūrinės paramos naudojimo strategija skiriasi nuo 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento (BPD) daugybe aspektų. Svarbiausi būtų trys:

- ilgesnis laikotarpis ir daugiau pinigų;
- lisabonizacija;
- formos skirtumai.

2. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ VERSLUI TEIKIAMOS PARAMOS ĮSISAVINIMO ANALIZĖ

2.1. Ekonomikos augimo veiksmų programos tikslai ir uždaviniai

Siekiant įgyvendinti nustatytą pagrindinį Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos tikslą bei užsibrėžtą viziją, formuluojamas **strateginis „Ekonomikos augimo“ veiksmų programos tikslas – spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu, siekiant sumažinti išsivystymo netolygumus tarp Lietuvos ir ES vidurkio.**

Per pastaruosius metus aukštas Lietuvos ūkio augimas daugiau priklausė nuo augančio vidaus vartojimo, tačiau bei laipsniško produktyvumo gerinimo tradiciniuose Lietuvos ūkio sektoriuose, išsikovojo tarptautines rinkas. Spartų ūkio augimą ilguoju laikotarpiu įmanoma pasiekti tik kuriant, stiprinant ir išlaikant ekonomikos tarptautinį konkurencingumą. Tai, visų pirma, užtikrina aukštas ūkio sektorių produktyvumas ir, antra, besikeičianti šalies ūkio struktūra, kurioje vis didesnę dalį sudaro aukštas technologijas kuriantys ir naudojančios sektoriai.

Konkurencinga ekonomika Europoje tiesiogiai remiasi įmonių inovacijomis naujų procesų ir unikalių gaminių srityje, siekiant didesnio produktyvumo. Tačiau Lietuvoje ženkliai didelę dalį ūkio sudaro maža pridėtinė vertė ir daug darbo jėgos reikalaujančiomis technologijomis pasižymintys ūkio sektoriai, savo konkurencinį pranašumą daugiausia grindžiantys ne žiniomis ir inovacine veikla, bet žemesniu darbo užmokesčiu ir kitomis santykinai pigesnėmis veiklos sąnaudomis.

Atsižvelgiant į esamą situaciją Lietuvos ūkyje, kryptingos valstybės pastangos turi būti nukreiptos į Lietuvos ūkio struktūros keitimą, ypatingą dėmesį teikiant aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų sektorių vystymui ir aukštesnę pridėtinę vertę generuojančių tradicinių ūkio sektorių stiprinimui. Visų rūšių inovacijos ir jas labiausiai sąlygojantis naujų žinių kūrimas bei sklaida yra svarbiausi produktyvumo ir gerovės augimą skatinantys veiksniai globalios konkurencijos sąlygomis.

Būtina remti verslo investicijas į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą bei inovacijas, didinti viešojo sektoriaus MTTP veiklos efektyvumą, skatinant viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą. Tačiau taip pat svarbu investuoti į verslo paramos ir inovacijų skatinimo sistemos tobulinimą, klasterių (nebūtinai tik aukštųjų technologijų srityse) kūrimo procesų spartinimą, finansinės aplinkos gerinimą. Tokiu būdu būtų sudarytos sąlygos aktyvesniam žinių komercializavimo ir technologijų perėmimo procesams.

Viena iš pagrindinių Lietuvos ūkio **silpnųjų**, lemiančių žemą jo tarptautinį

konkurencingumą, yra **žemas produktyvumas**. Produktyvumo augimui esminį poveikį taip pat daro visos inovacijos (tiek strateginio pobūdžio, tiek grįstos esamų technologijų ar gamybos procesų modifikavimu, tiek egzistuojančių technologijų adaptavimu). Pagrindiniu ilgalaikiu ekonomikos augimo varikliu yra laikomos strateginio pobūdžio inovacijos, tačiau pereinamuoju laikotarpiu, siekiant pasivyti labiau išsivysčiusias valstybes, svarbų vaidmenį vaidina modifikavimu pagrįstos bei adaptyviosios inovacijos, technologijų perėmimas. Būtina pabrėžti, kad adaptyviosios inovacijos turi sudaryti sąlygas strateginio pobūdžio inovacijų apimčių augimui, nes strateginėms inovacijoms kurti ir diegti yra reikalingas pakankamai aukštas egzistuojančių technologijų lygis. Todėl aštrėjančios konkurencijos sąlygomis didėja tiesioginių užsienio investicijų, kaip naujas technologijas, šiuolaikiškus vadybos metodus ir kitus ūkio modernizacijai svarbius išteklius greičiau pritraukiančio šaltinio, svarba. Tuo tarpu Lietuvoje veikia mažai didžiųjų transnacionalinių korporacijų, beveik nėra strateginių investuotojų, kurių veiklos strategija būtų grindžiama ne pigesnių vietinių išteklių panaudojimu, bet investicijomis į intelektualinio kapitalo vystymą; pagal sukauptas TUI vienam gyventojui mūsų šalis tarp visų ES valstybių užima paskutinę vietą.

Atsižvelgiant į pasaulines ekonomikos globalizacijos tendencijas, pagrindiniai ir ilgalaikiai Lietuvos konkurencingumo veiksniai yra kvalifikuota darbo jėga (plačiąją prasme, apimančia taip pat ir mokslininkus bei tyrėjus) bei efektyvi mokymosi visą gyvenimą sistema, kritinis žinių kiekis ir jų kūrimo potencialas ekonomikoje. Investicijų pritraukimas prioritetinėse srityse labiausiai priklauso nuo šių veiksnių lygio ir apimčių tarptautiniame kontekste.

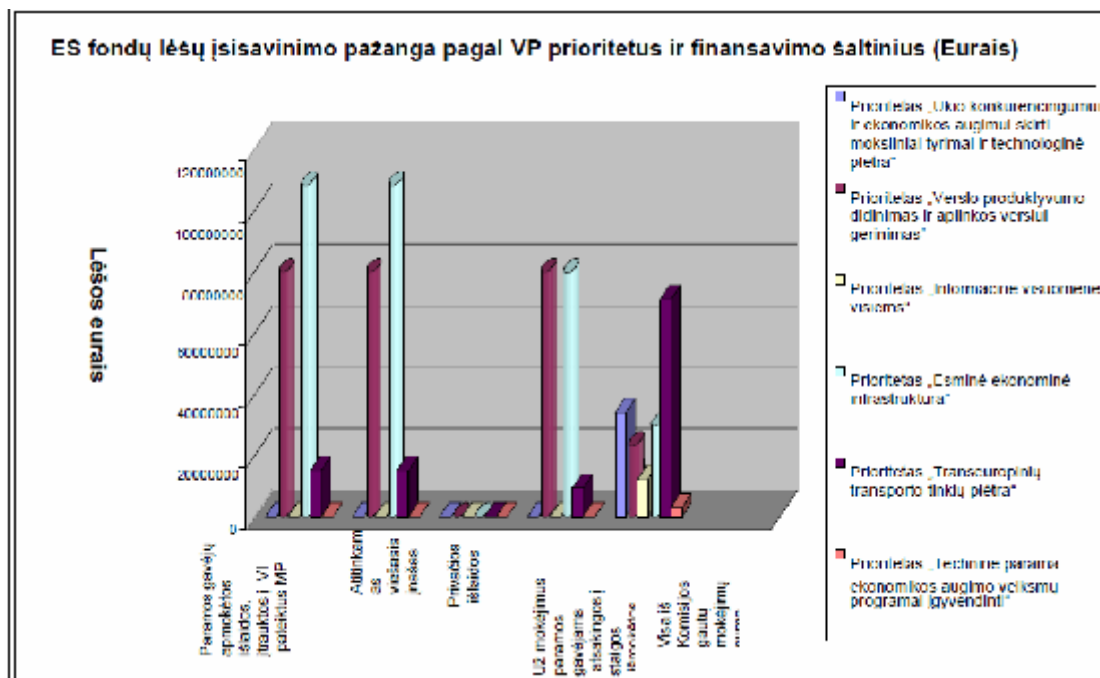
Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos antrąjį prioritetą „Konkurencinga ekonomika“ atitinkanti „Ekonomikos augimo“ veiksmų programa bus grindžiama kompleksinėmis, viena kitą papildančiomis priemonėmis, skirtomis sukurti kompleksinį tarptautinio konkurencinio pranašumo veiksnį Lietuvos ūkyje. Nuo šių veiksmų sėkmės priklausys tiek šalies įmonių produktyvumo, tiek darbuotojų atlyginimų, tiek visos nacionalinės gerovės kilimo tempai. Formuluoiant tikslus buvo įvertinti ex ante ekspertų pasiūlymai.

Ekonomikos augimo programos struktūra sudaryta remiantis šiais prioritetais:

1. *Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra;*
2. *Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas;*
3. *Informacinė visuomenė visiems;*
4. *Esminė ekonominė infrastruktūra;*
5. *Transeuropinių transporto tinklų plėtra;*
6. *Techninė parama.*

Žemiau pateikta informacija apie ES fondų įsisavinimo pažangą pagal EVP prioritetus ir finansavimo šaltinius.

4 pav. Finansinė pažanga pagal prioritetus ir finansavimo šaltinius

Šaltinis: www.esparama.lt

Pagrindiniai „*Ekonomikos augimo*“ veiksmų programos tikslai yra:

1. Didinti verslo produktyvumo lygį, ypač sudarant palankią aplinką inovacijoms ir smulkiąjam bei vidutiniam verslui;
2. Didinti aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamąją dalį;
3. Efektyvinti ekonominę infrastruktūrą.

Tikslai atitinka šiuos 2007–2013 m. Sanglaudos politikos gairių prioritetus:

- Skatinti naujoves, verslumą ir žiniomis grindžiamos ekonomikos augimą, plėtojant mokslinių tyrimų ir naujovių pajėgumus, įskaitant naujas informacijos ir ryšių technologijas.
- Didinti valstybių narių, regionų ir miestų patrauklumą, gerinant jų prieinamumą, užtikrinant tinkamą paslaugų kokybę ir lygį bei išsaugojant jų aplinkos potencialą.

Veiksmų programos pirmasis tikslas – didinti verslo produktyvumo lygį, ypač sudarant palankią aplinką inovacijoms ir smulkiąjam bei vidutiniam verslui. Šalies konkurencingumas tarptautiniu mastu tiesiogiai priklauso nuo darbo našumo ir verslo sugebėjimo kurti aukštą pridėtinę vertę, kas savo ruožtu priklauso nuo įmonių sugebėjimo kurti ir komercializuoti inovacijas, turėti gebėjimus pasiūlyti rinkai specifinius, atskiro vartotojo poreikiams pritaikytus produktus ir papildomas paslaugas, laimint rinkoje užsakymo vykdymo greičiu ir kokybe, bei fizinių ir finansinių galimybių įmonių plėtrai ir kūrimuisi.

Nors Lietuvos ūkio plėtros strategijos tikslas yra paversti Lietuvos ekonomiką strateginėmis inovacijomis grindžiamu ūkiu, tačiau būtinas pertvarkymo etapas yra labiau pažengusių užsienio šalių technologinės bei vadybinės patirties perėmimas taikant adaptyviausias inovacijas. Todėl, siekiant greitesnio ekonomikos restruktūrizavimosi, būtina skatinti materialias ir nematerialias investicijas, susijusias su technologijų perėmimu, *pasirengimu gaminti naujus Lietuvos mastu produktus* ir užsienio rinkų plėtra, ypač skatinant įmonių tarpusavio bendradarbiavimą (klasterizacija), aukštesnės pridėtinės vertės gamybos procesų bei technologijų naudojimą. Ūkio plėtros grindimas tarptautinio lygio strateginėmis inovacijomis yra galimas tik esant pakankamai aukštam pramonės ir paslaugų išsivystymo lygiui, kurio bus siekiama skatinant adaptyvias inovacijas pereinamuoju laikotarpiu, lygiagrečiai stiprinant mokslo tyrimų ir technologinės plėtros pajėgumus, sudarysiančius prielaidas strateginėms inovacijoms ekonomikoje.

Inovacinės veiklos lygį bus siekiama kelti remiant mažiausiai Lietuvos mastu *naujų produktų kūrimą*. Lietuvos įmonės bus skatinamos eiti į tarptautines rinkas, prioritetą teikiant naujų rinkų kūrimui, plėtimuisi į naujas rinkas ir plėtrai į esamas.

Pasaulinės tendencijos bei šiuolaikinės technologijos įtakoja struktūrinius pokyčius ekonomikoje, nuolat atsiranda nauji verslai, kurie įgyja vis didesnę reikšmę. Šiuo metu Europoje ypač skatinama kūrybinių verslų plėtra galėtų sudaryti sąlygas išnaudoti Lietuvos kultūros bei žmonių kūrybinį potencialą kuriant konkurencingus lietuvišką turinį reprezentuojančius produktus ir paslaugas, todėl „Ekonomikos augimo“ veiksmų programos investicijos turi būti kreipiamos kūrybinių verslų plėtrai reikalingos infrastruktūros (kūrybinių verslų inkubatorių) sukūrimui.

Atsižvelgiant į pasaulinę gamybos perkėlimo tendenciją ir mažą aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų sektorių dalį Lietuvoje, labai svarbu į Lietuvą pritraukti tiesiogines užsienio investicijas, kurios leistų perimti pažangias technologijas bei šiuolaikines vadybines žinias, svarbias siekiant didinti ūkio produktyvumą. Ypač technologinę plėtrą įtakotų žinioms imlių transnacionalinių kompanijų bei jų tyrimų centrų pritraukimas. Tokių galimybių įgyvendinimui turi būti sukurta palanki verslo aplinka, skatinanti vietines įmones ir užsienio investuotojus bendradarbiauti.

Natūralu, kad vienintelis veiksnys, lemiantis tarpnacionalinių kompanijų sprendimus, susijusius su investicijų geografine vieta, yra lyginamasis tokios vietos pranašumas planuojamo pelno požiūriu prieš kitas alternatyvas. Todėl, pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas bei planuojant rinkodaros priemones turi būti strategiškai suprantama vertės kūrimo grandinė konkrečioje pramonės šakoje bei jos tendencijos globaliu mastu. Siekiant užsibrėžto tikslo būtina užtikrinti veiksmų kompleksiskumą ir savalaikiškumą, todėl turi būti remiamas valdžios institucijų (valstybės bei savivaldybių lygyje) vykdomas investicijų pritraukimo strategijos formavimas bei šios strategijos įgyvendinimo priemonės.

Šis veiksmų programos tikslas didinti verslo produktyvumo lygį, ypač sudarant palankią aplinką inovacijoms ir smulkiąjam bei vidutiniam verslui, bus įgyvendinamas pagal šios veiksmų programos 2 prioritetą „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“.

Veiksmų programos antrasis tikslas – didinti aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamąją dalį. Siekiant užtikrinti stabilų tolimesnį šalies ūkio augimą, aktualus ne tik bendras ūkio modernizavimas keliant produktyvumo lygį visuose ūkio sektoriuose, bet svarbu keisti ir ūkio sektorių struktūrą, pereinant nuo žemų prie aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų sektorių. Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) aktyvinimas ir investicijos į šią sritį, padės keisti ūkio sektorių struktūrą norima linkme.

Norint pasiekti užsibrėžtus rodiklius, Lietuvoje turi būti taikoma kompleksinė strategija, apjungianti aukštojo mokslo prioritetus, nacionalines tyrimų programas bei mokslinių žinių kūrimą prioritetinėse arba technologinio proveržio srityse, nustatytose atliekant išvalgas, pasitelkiant tarptautinę ekspertizę ir pan., taip pat aktyvią paramą verslui kuriant savarankiškai arba komercializuojant mokslo įstaigose sukurtas žinias, perimant Lietuvos mastu inovatyvias technologijas iš užsienio šalių, remiant smulkų ir vidutinį verslą bei skatinant gyventojų verslumą. Svarbu pabrėžti, kad turi būti vengiama valstybės bandymų tiesiogiai įtakoti verslo subjektų elgesį pasirenkant vienokias ar kitokias tyrimų bei plėtros sritis. Turi būti skatinama ir remiama kuo daugiau inovacijų ir verslo iniciatyvų, prisidedančių prie ekonomikos augimo veiksmų programos tikslų – ekonomikos konkurencingumo bei darbo našumo augimo, prioritetais laikant pasaulinio lygio gamybos technologijų ir procesų perėmimą ir diegimą, didesnę įtaką darbo našumui ir sukuriamai pridėtinei vertei, reikšmę ūkio sektoriaus vystymuisi, Lietuvoje sukurtų žinių komercializavimui.

Siekiant suaktyvinti mokslo rezultatų pritaikymą versle, daugiau dėmesio turi būti skiriama glaudesniajam verslo ir mokslo bendradarbiavimui užtikrinti. Investuojant turi būti siekiama, kad bendradarbiavimo problemos būtų sprendžiamos kompleksiskai, įtraukiant visas suinteresuotas puses. Verslo ir mokslo bendradarbiavimas turi būti nukreiptas mokslo institucijų sukurtų žinių komercializavimui, verslo poreikiais pagrįstų taikomųjų tyrimų vykdymui. Todėl tokio bendradarbiavimo pagrindas yra verslo suinteresuotumas, grindžiama komercinės naudos perspektyvomis. Remiant tokio pobūdžio projektus didžiausias dėmesys bus kreipiamas finansiškai išreikštam verslo interesui, strateginėms tyrimų komercializavimo perspektyvoms, pridėtinės vertės kūrimui. Aukštos kompetencijos MTTP centrų plėtojimas Lietuvai svarbus tiek pritraukiant tarptautinių aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų įmonių investicijas, tiek palaikant aukšto lygio mokslinę kompetenciją ilgalaikių strateginę reikšmę turinčių tyrimų srityse.

Didžiausią įtaką ūkio struktūros pokyčiams turi tarptautinės korporacijos ir jų sprendimai plėtoti verslus tam tikrose pasaulio teritorijose priklausomai nuo ekonominių sąlygų ir tarptautinės

konjunkčūros. Todėl suderinamumas tarp prioriteto „Verslo produktyvumo didinimas ir verslo sąlygų gerinimas“ numatytų priemonių kaip infrastruktūros pramoniniams parkams išplėtojimas, ir prioriteto „Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirta MTTP“ remiamų mokslo technologinių parkų steigimo ir plėtos bei „Žinių visuomenės plėtos“ veiksmų programoje finansuojamų priemonių, skirtų žmogiškiesiems ištekliams stiprinti, yra būtinas, nes tik tai sudarys sąlygas tarptautinėms korporacijoms plėtoti aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų verslus Lietuvoje, kas greičiausiai paskatins Lietuvos ūkio sektorių kaitą.

Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtos aktyvinimas ir investicijos į šią sritį, padės pasiekti šį veiksmų programos tikslą padidinti aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamąją dalį, todėl šis tikslas bus įgyvendinamas pagal veiksmų programos 1 prioritetą „Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra“.

Trečiasis tikslas – efektyvinti ekonominę infrastruktūrą. Investicijos į fizinės ekonominės infrastruktūros plėtrą, atitinkančią tvarios plėtos principus, lygiai kaip ir investicijos į žmoniškąjį kapitalą, yra neatsiejama tarptautinio ekonomikos konkurencingumo kūrimo dalis. Efektyvi ekonominė infrastruktūra kartu su bendru verslo klimatu ir reguliavimo aplinka sudaro esminį pagrindą ilgalaikiai ir stabiliai socialinei ir ekonominei plėtrai.

Vienas iš pagrindinių Lietuvos tarptautinį konkurencingumą skatinančių veiksnių yra palanki jos geografinė padėtis. Norint išnaudoti šią stiprybę ir paskatinti tranzitą, prekybą tarp Rytų ir Vakarų per Lietuvą, pirmiausia būtinos investicijos tiek į vietinės ir valstybinės, tiek į tarptautinės reikšmės transporto infrastruktūros gerinimą. Svarbiausi Europos, o taip pat ir Lietuvos transporto sektoriaus plėtojimo prioritetai – sukurti veiksmingą, lanksčią ir saugią transporto sistemą, skatinančią nacionalinių rinkų integraciją, šalies ūkio raidą ir jos regionų ekonominį bei socialinį patrauklumą, užtikrinančiu žmonių darbui, studijoms bei laisvalaikiui būtiną mobilumą.

Atsižvelgiant į šalies ekonomikos pokyčius, turi būti nuolat pertvarkomas ir plėtojamas valstybinės ir vietinės reikšmės transporto tinklas, užtikrinantis prieigą prie rinkų, reikiamus teritorijų ekonominius ryšius. Investicijos į regioninę kelių infrastruktūrą leistų įgyvendinti eismo saugos gerinimo priemones, sumažinti neigiamą poveikį aplinkai. Saugaus eismo inžinerinės infrastruktūros įdiegimas leistų sumažinti avaringumą keliuose, žuvusių ir sužeistųjų skaičių bei nuostolius, kuriuos patiria šalies ūkis ir gyventojai.

Siekiant didinti Lietuvos ekonomikos konkurencingumą, šioje veiksmų programoje numatytos priemonės transeuropinės reikšmės projektų, atitinkančių konvergencijos tikslo kriterijus, įgyvendinimui, ir integruoto regioninio transporto tinklo, efektyviai sąveikaujančio su ES tinklu, suformavimui. Didelės vertės tarptautinės reikšmės transporto infrastruktūros projektai galėtų būti finansuojami Sanglaudos fondo lėšomis (5 prioritetą „Transeuropinių transporto

tinklų plėtra“), o panaudojant struktūrinių fondų lėšas (4 prioritetas „Esminė ekonominė infrastruktūra“) būtų gerinama valstybinės reikšmės ir regioninė transporto infrastruktūra (geležinkeliai, vandens transporto objektai, automobilių keliai, jungiantys Lietuvos regionus su pagrindiniais pramonės, verslo ir administraciniais centrais).

Viena iš pagrindinių šalies ekonomikos konkurencingumo augimo prielaidų yra efektyvi, saugi ir patikima energetinė infrastruktūra, kurios esminė dalis yra elektros, dujų ir centralizuoto šilumos tiekimo tinklai ir sistemos. Atsižvelgiant į esamą situaciją, Lietuvai būtina pasinaudoti savo geografinė padėtimi, kuri yra labai palanki energijos srautų tranzitui, ir integruoti savo energetines sistemas į Skandinavijos ir/arba Vakarų Europos energetines sistemas. Tai leistų paspartinti tiek Baltijos šalių, tiek ir bendros ES elektros ir gamtinių dujų rinkų kūrimo procesą. 2007–2013 m. laikotarpiu prioriteto „Esminė ekonominė infrastruktūra“ lėšomis įgyvendinami elektros ir gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo tinklų ir sistemų plėtros bei modernizavimo projektai leistų sukurti technines galimybes ir aplinkosaugines prielaidas elektros ir dujų rinkų integracijai į ES bendrąsias rinkas, žymiai padidinti energijos tiekimo saugumą, ir patikimumą tiek šalies mastu, tiek ir atskiriems šalies regionams bei galutiniams vartotojams.

Lietuvoje energijos gamyba, tiekimas ir vartojimas yra nepakankamai efektyvūs, būdingas aukštas energijos intensyvumas. Be to, Lietuvoje išnaudojamas ne visas atsinaujinančiųjų ir vietinių energijos šaltinių potencialas. Investicijos į centralizuoto šilumos tiekimo tinklų ir sistemų modernizavimą bei plėtrą sudarytų prielaidas energijos nuostolių mažėjimui, didintų vartotojams tiekiamų paslaugų kokybę, bei leistų plačiau išnaudoti termofikacinių jėgainių potencialą bei atsinaujinančius energijos šaltinius (ypač biokurą), tuo pačiu mažėtų aplinkos tarša. Struktūrinės paramos investicijos į energetinių tinklų darbo efektyvumo padidinimą ir plėtrą, diegiant pažangias technologijas, leis ne tik sumažinti tiekiamos energijos kainas, bet ir teigiamai įtakos šalies importo/eksporto balansą, kadangi didžioji dalis kuro yra importuojama. Gerai išplėta, efektyvi ir patikima energetinė infrastruktūra sudarys palankų klimatą naujų įmonių kūrimuisi ir verslo plėtrai. Šis siekis užtikrinti efektyvią, saugią ir patikimą energetinę infrastruktūrą bus įgyvendinamas pagal šios veikslių programos 4 prioritetą „Esminė ekonominė infrastruktūra“

Žiniomis besiremiančios, konkurencingos ekonomikos plėtra neatsiejama nuo informacinės visuomenės plėtros. Informacinių technologijų naudojimo augimas – taip pat ir mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros, inovacijų diegimo ir paslaugų verslui plėtros prielaida. Siekiant sudaryti sąlygas visiems. Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje akcentuojama būtinybė IRT naudojimo srityje sudaryti sąlygas didėti gyventojų kompetencijai ir socialinei sanglaudai, panaudojant informacines technologijas, modernizuoti viešąjį administravimą, skatinti žiniomis, inovacijomis, mokslo laimėjimais ir informacinėmis technologijomis grindžiamą

ekonomiką. Šio veikslių programos tikslo aspektai susiję su informacinės visuomenės plėtra bus įgyvendinami pagal šios veikslių programos 3 prioritetą „Informacinė visuomenė visiems“.

Pasaulyje vyksta spartus produktyvumo augimas, kurį lemia nauji valdymo metodai, modernios technologijos ir darbo automatizavimas. Todėl Vyriausybės pagrindinis tikslas yra orientuotis į žiniomis grįstą ekonomiką ir didinti aukštomis technologijomis bei žiniomis grindžiamą produktų ir paslaugų dalį šalies ekonomikoje. Kaip tik ši tikslą numatoma įgyvendinti per Ekonomikos augimo veikslių programą. Strateginio investavimo kryptis – konkurencinga ekonomika.

Įgyvendinant šią programą bus siekiama sudaryti palankią aplinką smulkiajam ir vidutiniam verslui bei inovacijoms ir efektyvinti ekonominę infrastruktūrą. Šiai programai skirta 45,72 proc. ES struktūrinių fondų lėšų, gaunamų pagal konvergencijos tikslą. Programa finansuojama iš Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo (transportui). Šiai programai bus skiriama daugiausiai ES struktūrinės paramos lėšų – 45,7 proc. arba 10,7 mlrd. Litų.

Siekiant greitesnės ekonominės plėtros, svarbus veiksnys išlieka naujų technologijų diegimas, įmonių modernizavimas, naujos gamybos plyname lauke organizavimas ir investuotojų galimybės tai atlikti trumpiausiais terminais.

2.2. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento panaudojimo analizė pagal priemonę: „Tiesioginė parama verslui“, įsisavinimo problemos

ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu buvo teikiama pagal BPD, patvirtintą Vyriausybės ir Europos Komisijos. BPD numatytiems prioritetams įgyvendinti 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu skirta apie 4,17 mlrd. Lt (iš jų 3,09 mlrd. Lt ES lėšų. Visa ši parama paskirstyta atitinkamai pagal aprašytus pirmoje darbo dalyje penkis prioritetus ir jų priemones.

Šiame skyriuje bus daugiau analizuojama parama pagal 3 prioriteto 1 priemonę „**Tiesioginė parama verslui**“. Priemonės pagrindinis tikslas yra padidinti įmonių konkurencingumą ir verslumo lygį, subalansuoti lygias galimybes versle, padidinti mokslinių tyrimų potencialą versle.

Uždaviniai:

- skatinti verslumą ir įmonių steigimą;
- stiprinti veikiančių įmonių gyvybingumą ir konkurencingumą šalies bei užsienio rinkose;
- didinti pramonės produktyvumą, priartinti prekių ir paslaugų gamybos ir eksporto struktūrą prie ES struktūros.

Dabartinė Lietuvos įmonių būklė leidžia numanyti didelį paramos modernizavimo projektams poreikį, kadangi ilgą laiką įmonės buvo nepajėgios atnaujinti technologijų, kurios yra tolesnės plėtros pagrindas. Parėmus technologijų atnaujinimą bus sudarytos sąlygos įmonėms pereiti į tolesnį plėtros etapą – inovacijų diegimą. Parama moderniai įrangai ir technologijoms įsigyti bus teikiama tik į plėtrą orientuotoms įmonėms. Siekiant sustiprinti paramos modernizavimo projektams efektą, prioritetas bus teikiamas kompleksiniams (investicijos kartu su konsultavimo paslaugomis) projektams. Naujų įmonių steigimuisi paskatinti ir jų išlikimo galimybei padidinti parama taip pat bus teikiama pradedančioms įmonėms visoms remiamoms veiklos sritims. Įgyvendinant šią priemonę, didelis dėmesys bus skiriamas veiklos sritims, kurios turėtų padidinti Lietuvos įmonių konkurencingumą.

Kokybės valdymo sistemų ir naujų kokybės gerinimo metodų įdiegimas įmonėse ir plėtra, modernių informacijos technologijų ir elektroninio verslo plėtra, IT metodų, informacinių sistemų ir duomenų bazių kūrimas ir įdiegimas įmonėse, veikla, skirta pramonės ir verslo, produktų ir paslaugų įvairdžiui formuoti ir gerinti – visos šios sritys bus remiamos tam, kad Lietuvos įmonės užsienio rinkose pajėgtų geresnėmis sąlygomis parduoti tokią pat produkciją kaip ir užsienio įmonės. Tikimasi, kad parėmus tokio pobūdžio projektus susiformuos tarpusluoksnis įmonių, galinčių padidinti konkurencingumą vidutiniu laikotarpiu.

Siekiant padėti pagrindus Lietuvos įmonių ilgalaikiam konkurencingumui, planuojama remti projektus, įgalinančius įmones sukurti ir parduoti užsienio rinkose naujus unikalius produktus bei paslaugas ir užtikrinančius pajamų šaltinį tolesnei įmonės plėtrai ir moksliniams tyrimams bei plėtrai: bus remiamas naujų produktų ir paslaugų sukūrimas, naujų technologijų ir inovacijų įdiegimas, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros poveikis pramonei ir verslui (įmonių veikla ir atliekami užsakomieji darbai). Remiant mokslinių tyrimų ir plėtros projektus planuojama remti tik taikomuosius tyrimus ir technologinę plėtrą. Parama, skiriama įmonėms, paskatins greitesnį ryšių tarp pramonės ir verslo bei mokslinio tyrimo institucijų formavimąsi ir tyrimų perorientavimą verslo poreikiams. Taigi mokslo institucijų veikla bus labiau orientuota į viso verslo poreikius (ne tik į tam tikros įmonės).

Paremtas pramonės ir verslo bendradarbiavimo tinklų ir branduolių (klasterių) kūrimas sustiprins teigiamą visų pirmiau išvardytų veiklos rūšių poveikį įmonių konkurencingumui, leis maksimaliai išnaudoti atskirų įmonių išteklius, pagerins darbo pasidalijimą tarp įmonių ir taip užtikrins naujų produktų ir paslaugų sukūrimą, aukštesnį produktyvumo lygį ir galimybę konkuruoti užsienio rinkose.

Planuojama paremti privačią turizmo veiklą, kaip labai specifinį verslą, glaudžiai susijusį su viešąja turizmo infrastruktūra (3.4 priemonė „Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos“). Parama bus skiriama naujų apgyvendinimo ir pramogų objektų statybai arba jau esančių objektų

pritaikymui turizmui, kadangi tokių objektų ir paslaugų trūksta, ypač atokiuose rajonuose, trumpas turizmo sezonas neskatina privataus sektoriaus investicijų į turizmo sritį, o vien tik viešosios turizmo infrastruktūros plėtra neužtikrins privačių investicijų į turizmą ir subalansuotos turizmo sektoriaus plėtros. Prioritetas bus teikiamas projektams, siūlantiems naujus turizmo produktų kompleksus (paslaugų, atitinkančių tikslinių grupių poreikius, įvairovė) arba sukurtus esamų produktų kompleksus, planuojantiems pritraukti didesnius lankytojų srautus, naujas tikslines grupes, turinčias daugiau pajamų, ir sumažinti turizmo veiklos priklausomybę nuo sezonų. Tokie projektai įgalintų įveikti minėtas turizmo plėtros Lietuvoje kliūtis.

Integracija į Europos Sąjungą nustato griežtesnius aplinkosauginius reikalavimus ir reikalavimus produktų bei paslaugų kokybei, kuri yra santykinai žemesnė negu ES šalyse narėse, o tai sukuria didelį investicijų į įmones poreikį siekiant įgyvendinti šiuos reikalavimus. Šiai problemai spręsti numatyta įvairi veikla (aplinkosauginių valdymo sistemų ir įvairių aplinkosauginių priemonių diegimas įmonėse, ekologinio žymėjimo plėtra, ekologiškų gamybos technologijų sukūrimas ir įdiegimas). Ypač svarbu, kad įgyvendinant šią priemonę bus remiamos tik tokios investicijos į materialųjį turtą, kurios yra susijusios su naujo ūkio subjekto steigimu, esamo ūkio subjekto veiklos išplėtimu arba skirtos pradėti jau veikiančių įmonių veiklą, susijusią su esminiais produktų arba gamybos pokyčiais (ypač racionalizavimu, įvairinimu arba modernizavimu).

Tikimasi, kad pramonės perorientavimas į aukštos pridėtinės vertės produktų ir paslaugų gamybą leis sukurti naujų darbo vietų, skirtų aukštos kvalifikacijos darbuotojams, tuo tarpu privačios investicijos į turizmo sektorių leis įdarbinti žemesnės ir vidutinės kvalifikacijos darbuotojų. Siekiant paskatinti moterų verslumą, projektų vertinimo metu bus skiriami papildomi balai moterų verslininkų projektams.

Remiamos veiklos sritys:

- naujų produktų ir paslaugų įmonėse kūrimas ir plėtra;
- naujų technologijų ir inovacijų įdiegimas;
- modernių informacijos technologijų ir elektroninio verslo plėtra;
- gamybos priemonių modernizavimas;
- gamybos ir paslaugų teikimo procesų tobulinimas;
- IT metodų, informacinių sistemų ir duomenų bazių kūrimas ir įdiegimas įmonėse;
- mokslinių tyrimų ir plėtros veikla (taikomieji tyrimai ir technologinė plėtra), skirta pramonei ir verslui (įmonių vykdoma veikla ir atliekami užsakomieji darbai);
- ryšių tarp pramonės ir verslo subjektų bei mokslinio tyrimo institucijų formavimas;
- kokybės valdymo sistemų ir naujų kokybės gerinimo metodų diegimas ir plėtra;
- įmonių internacionalizavimo skatinimas ir prieinamumo prie pasaulio rinkų

didinimas;

- veikla, skirta pramonės ir verslo, produktų ir paslaugų įvaizdžiui formuoti bei gerinti;
- pramonės ir verslo bendradarbiavimo tinklų ir branduolių (klasterių) kūrimas;
- kaštus mažinančių priemonių diegimas įmonėse;
- standartų diegimas ir produktų bei paslaugų sertifikavimas;
- naujų arba esamų apgyvendinimo, konferencijų ir pramogų objektų statyba ir įrengimas, atnaujinimas/plėtra, taip pat esamų pastatų ir privatiems subjektams priklausančių kultūros ir istorinio paveldo objektų pritaikymas turizmo poreikiams;
- aplinkosaugos valdymo sistemų ir įvairių aplinkosaugos priemonių įdiegimas įmonėse, ekologinio žymėjimo plėtra, ekologiškų gamybos technologijų sukūrimas ir įdiegimas.

BPD 3.1 priemonės „**Tiesioginė parama verslui**“ pagrindinis tikslas – padidinti įmonių konkurencingumą ir verslumo lygį, subalansuoti lygias verslo galimybes, padidinti mokslinių tyrimų potencialą jame.

Pagrindinio BPD 3.1 priemonės tikslo siekiama, įgyvendinant tris uždavinius:

1 uždavinio „**skatinti verslumą ir įmonių steigimą**“ buvo siekiama, įgyvendinant veiklų grupes „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“, „Įmonių internacionalizavimo skatinimas, produktų ir paslaugų įvaizdžio kūrimas, sąnaudų mažinimas įmonėse, standartų diegimas ir produktų bei paslaugų sertifikavimas“ bei „Apgyvendinimo, konferencijų ir pramogų objektų kūrimas ir plėtra bei kultūros ir istorinio paveldo objektų pritaikymas turizmo poreikiams“. Tokiu būdu uždaviniui pasiekti buvo skirti 65 projektai, iš kurių 46 (71 %) iki 2007 m. pabaigos buvo įgyvendinti. 2007 m. toliau buvo siekiama kuo greičiau įgyvendinti projektus, susijusius su įmonių modernizavimu, technologinių naujovių diegimu gamybos procese, kadangi tai skatino didinti gamybos apimtis, jos našumą, tuo pačiu didėjo suinteresuotumas atitinkamomis rinkomis, kuriose atsiradavo ir naujų verslo idėjų, taigi, didėjo ir verslumas, kas savo ruožtu įtakojo naujų įmonių steigimą. Be to, nuolat didėjantys turistų srautai iš dalies 2007 m. skatino verslą žymiai didinti turizmui skirtų paslaugų apimtis regionuose, taigi buvo skatinamas ir verslumas. Gauta parama 2007 m. tapo dideliu paskatinamojo efekto šaltiniu tam, kad būtų lengviau ir sėkmingiau realizuojamos verslo idėjos, ypač paslaugų sferoje. Nors šiuo metu dar nebaigta įgyvendinti apie 29 % projektų, teigtina, kad priemonės uždavinys iš esmės yra pasiektas, kadangi 2007 metais nuosekliai spartėjo veikiančių ūkio subjektų skaičius. Be to, uždavinio pasiekimą parodo ir aukštas pradedančiųjų įmonių, kurios išsilaikė 12 mėnesių, rodiklis (111 %), tai yra paremtos įmonės išliko pakankamai gyvybingos ir tapo geru pavyzdžiu kitoms įmonėms, tuo pačiu paskatino ir verslumo plėtrą.

2 uždavinio „stiprinti veikiančių įmonių gyvybingumą bei konkurencingumą šalies ir užsienio rinkose” buvo siekiama, įgyvendinant visas šios priemonės veiklų grupes. Teigtina, kad prie uždavinio pasiekimo 2007 metais prisidėta visų BPD 3.1 priemonės 107 projektų įgyvendinimu, iš kurių iki 2007 m. pabaigos buvo baigti 52 projektai (49 %). Nors dar liko įgyvendinti daugiau nei pusę visų projektų, galima teigti, kad uždavinys iš esmės pasiektas, kadangi žymiai padidėjus įmonėse vykdomų technologinės plėtros tyrimų projektų skaičiui, padidėjo ir pačių įmonių gyvybingumas, tuo pačiu tobulėjant jų gamybiniam gebėjimams, didėjo ir konkurencingumas.

Šios veiklos sąlygojo ir pakankamai platų privataus kapitalo investicijų pritraukimą 2007 metais, kas taip pat didino įmonių finansinius pajėgumus bei įmonių stiprumą. Be to, 2007 metais buvo sukurta daugiau nei pusė (60 %) tiesioginių su projektų įgyvendinimu susijusių darbo vietų, tai yra pritraukti papildomi žmogiškieji ištekliai garantavo ir tolimesnį paremtų įmonių vystymąsi bei jų konkurencingumo didėjimą ateityje.

2007 metais šiam 3 uždaviniui “didinti pramonės produktyvumą, priartinti prekių ir paslaugų gamybos ir eksporto struktūrą prie ES struktūros” įgyvendinti buvo skirtos „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“, „Apgyvendinimo, konferencijų ir pramogų objektų kūrimas ir plėtra bei kultūros ir istorinio paveldo objektų pritaikymas turizmo poreikiams“ bei „Mokslinių tyrimų ir plėtros veikla (taikomieji tyrimai ir technologinė plėtra), skirta pramonei ir verslui (įmonių vykdoma veikla ir atliekami užsakomieji darbai) ir Ryšių tarp pramonės ir verslo subjektų bei mokslinio tyrimo institucijų formavimas“ veiklų grupės, tai yra uždavinio buvo siekiama 103 projektų įgyvendinimu, iš kurių iki 2007 m. pabaigos 48 projektai buvo baigti. 2007 metais atnaujinant įmonių turimą techninę įrangą bei diegiant inovacijas, ir toliau buvo didinamas ne tik atskirų įmonių, bet ir visos pramonės produktyvumas, kadangi atsirado daugiau galimybių gaminti tą patį prekių(paslaugų) kiekį mažesnėmis sąnaudomis. Tuo pačiu buvo modernizuojami technologiniai procesai, mažinamos žmogiškųjų klaidų galimybės, ypač šiuo aspektu prisidėjo mokslinių taikomųjų tyrimų rezultatų realus pritaikymas gamybos procesuose.

Be to, skatinant mokslinius tyrimus, prisidėta ir prie tvirtesnių ryšių tarp mokslo ir verslo skatinimo, taip užtikrinant kuo trumpesnę laiko tarpą tarp naujo produkto prototipo sukūrimo ir jo pateikimo vartotojui. Paminėtina, kad 2007 metais žymiai prisidėta ir prie prekių ir paslaugų gamybos ir eksporto struktūros priartinimo ES struktūrai, kadangi iki 2007 m. pabaigos buvo baigti įgyvendinti 6 turizmo projektai, kurių dėka buvo didinamas turizmo paslaugų spektras bei jų kokybė, taip didinant Lietuvos patrauklumą užsienio turistams bei skatinant žymiai didesnę paslaugų dalį bendrajame vidaus produkte ir tuo pačiu jų eksportą. Be to, įmonių modernizavimo projektai užtikrino didesnes galimybes eksportuoti naujus ir labiau konkurencingus produktus, taip plečiant esamų rinkų geografines ribas arba įeinant į naujas rinkas.

BPD 3.1 priemonės įgyvendinimas atskirose veiklų grupėse:

Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas. Ši veiklų grupė yra didžiausia pagal įgyvendinamų projektų skaičių (51 projektas; 48 % visų priemonės projektų) bei pagal paskirstytos paramos dydį (75,1 mln. eurų, 68 % priemonei įgyvendinti skirtos paramos sumos). Šių projektų metu diegiamos naujos technologijos, vykdomos inovacinės veiklos. Parama skirta visų pirma tiems projektams, kurie pasižymi naujoviškumu ir technologiniu kompleksiskumu. Įmonėms orientuojantis į didesnės pridėtinės vertės produktus, užsitikrinamos didesnės lėšos tolesnėms investicijoms, daugiau pajamų gaunama iš valstybės ir savivaldybių biudžetus, o sukuriant geriau apmokamas darbo vietas, didinamos ir gyventojų pajamos. Tokie projektai padidina įmonių plėtros potencialą, atveria įmonėms naujas, kokybiškesnes rinkas, didina aukštos kvalifikacijos darbo jėgos paklausą Lietuvoje.

Šiuo metu baigi įgyvendinti 36 projektai (71% projektų), todėl galima pagrįstai įvertinti ir veiklų grupės poveikį uždavinių pasiekimo laipsniui. Didžiausia veiklų grupės įtaka yra priemonės antrojo uždavinio siekimui, kadangi projektai siekiama didinti įmonių konkurencingumą, jų gebėjimą gaminti tos pačios ar geresnės kokybės produktus (paslaugas), lyginant su užsienio šalių įmonėmis, tuo pačiu mažinami įmonių pastovieji kaštai ir masto ekonomijos dėka produktų galutinė kaina mažėja, tampa labiau patraukli vartotojams tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Didesni gamybos mastai ir/ar mažesni kaštai palankiai veikia ir pačios įmonės veiklos bei plėtros perspektyvas, kas teigiamai atsiliepia įmonių patrauklumui investuotojams, taip pritraukiami nauji finansiniai srautai bei didinamas įmonių gyvybingumas bei konkurencingumas tarptautiniu lygiu. Be to, ES struktūrinės paramos dėka, atsirado papildomos galimybės teikti iš rinkas naujus, patobulintus produktus su naujomis savybėmis, kurie yra žymiai patrauklesni vartotojui. Iš dalies 2007 metais prisidėta ir prie priemonės trečiojo uždavinio įgyvendinimo, kadangi įmonių gamybinės bazės atnaujinimo dėka mažėjant gamybos kaštams, tuo pačiu didėja ir visos pramonės gyvybingumas.

Vertinant veiklų grupės įtaką pirmajam uždaviniui, atkreiptinas dėmesys, kad veiklų grupėje ir 2007 metais buvo įgyvendinami projektai, kuriais skatinamas inovacijų diegimas naujose įmonėse, siekiant didesnės pridėtinės vertės produktų gamybos. Taip prisidėta ir prie pirmojo uždavinio realizavimo, nes parama technologiškai naujų produktų gamybai skatina ir pačių įmonių steigimąsi, bandant realizuoti ekonomiškai pagrįstas verslo idėjas, tačiau neturint pakankamų finansavimo šaltinių jų įgyvendinimui.

Kokybės valdymo sistemų ir naujų kokybės gerinimo metodų diegimas. Šioje veiklų grupėje buvo sudaryta viena sutartis, pagal kurią buvo paskirta 17 tūkst. eurų parama. Šio projekto įgyvendinimas yra baigtas 2007 metais, jo metu baldų gamybos ir prekybos įmonėje UAB „Medis“ įdiegta ISO 9001 standartą atitinkanti sistema, įsigytos kokybės valdymui,

gerinimui bei priežiūrai reikalingos informacinės technologijos. Projektu išspręstos sąnaudų valdymo, kokybės užtikrinimo, valdymo efektyvinimo, įmonės konkurencingumo didinimo problemos. Vertinant veiklų grupę, teigtina, kad jos poveikis priemonės uždavinių pasiekimui yra labai mažas dėl nedidelės paramos ir to, kad kokybės valdymo sistemų ir naujų kokybės gerinimo metodų diegimas neišvengiamai susiję su investicijomis, skirtomis pasirengti diegti tokias sistemas ar metodus, tačiau kurios buvo remiamos per kitą veiklų grupę. Nepaisant nedidelio poveikio masto, visgi kokybės valdymo sistemų ir naujų kokybės gerinimo metodų diegimo veiklos prisidėjo prie įmonės gyvybingumo ir konkurencingumo didinimo (antrasis uždavinys).

Įmonių internacionalizavimo skatinimas, produktų ir paslaugų įvaizdžio kūrimas, sąnaudų mažinimas įmonėse, standartų diegimas ir produktų bei paslaugų sertifikavimas. Šioje veiklų grupėje buvo įgyvendinami 2 projektai, kuriems paskirtos paramos suma sudarė 2,4 mln. eurų, o iki 2007 m. pabaigos jau baigti 2 projektai, tuo tarpu 2007 metais buvo baigtas įgyvendinti 1 projektas. Šioje veiklų grupėje didžiausias įgyvendintas UAB „Lietuvos parodų centro LITEXPO“ investicinis projektas „Daugiafunkcinio kongresų, konferencijų ir parodų centro kūrimas“, kuriam skirta 2,3 mln. eurų. Projektu padidinta vykdomų veiklų pridėtinė vertė, suteikiant unikalią galimybę SVV subjektams pristatyti savo gaminius, susirasti tarptautinius partnerius. Dėl nedidelės paramos sumos poveikis priemonės uždavinių pasiekimui taip pat nėra didelis, tačiau, įgyvendinus veiklų grupę, buvo prisidėta prie verslumo skatinimo bei naujų įmonių steigimosi, kadangi įmonėms buvo suteikta papildoma galimybė užmegzti verslo ryšius su potencialiais užsienio partneriais, taip skatinant naujų verslo idėjų formavimąsi bei su tuo susijusius naujų įmonių steigimo procesus, t.y. davė akivaizdžią naudą platesniu mastu, tačiau kurią yra sudėtinga išmatuoti kiekybiškai. Šiomis veiklomis nemažai prisidėta prie pirmojo uždavinio įgyvendinimo. Tuo pačiu buvo pasinaudota proga perimti užsienio šalių verslininkų patirtį, paskatinta tobulinti, optimizuoti verslo procesus, mažinti kaštus, taip prisidedant prie antrojo uždavinio pasiekimo bei prie efekto, kuris pasireiškė vėliau.

Klasterių, bendradarbiavimo tinklų skatinimas. Šioje veiklų grupėje nebuvo paremta projektų, todėl veiklų grupė neprisidėta prie priemonės uždavinių įgyvendinimo. Pagrindinis dėmesys kuriant klasterių tinklus buvo teikiamas, įgyvendinant BPD 3.2 priemonės „Verslo aplinkos gerinimas“ veiklų grupės, o atskira privačiam verslo sektoriui skirta veiklų grupė nesulaukė potencialių pareiškėjų susidomėjimo, todėl nesant kokybiškų paraiškų, nebuvo paskirta ir struktūrinė parama. Manytina, kad ateityje tokia privačių juridinių asmenų turėtų būti daugiau skatinama tam, kad būtų didinamas ir šiais tinklais besinaudojančiųjų konkurencingumas bei viso gamybinio sektoriaus gyvybingumas.

Aplinkos apsaugos priemonės įmonėse. Pagal šią veiklų grupę buvo įgyvendinamas vienas projektas, kuriam paskirta parama sudarė 0,2 mln. eurų, projektas buvo baigtas įgyvendinti

2007 metais. Projekto metu produktų iš polivinilchlorido gamyba užsiimančioje įmonėje UAB „Paliūtis“ įdiegta nauja antrinių plastiko žaliavų perdirbimo technologija, įmonė pradėjo gaminti naujus, Lietuvoje dar negaminamus produktus iš minkšto plastiko atliekų. Projekto įgyvendinimas padidino įmonės konkurencingumą (taip prisidedant prie antrojo uždavinio įgyvendinimo), kadangi naujos produkcijos atsiradimas sąlygojo ir papildomo vartojimo atsiradimą, taigi ir išsiliejimą į naujas rinkas, tuo pačiu žymiai sumažinta įmonės sukeliama aplinkos tarša.

Apgyvandinimo, konferencijų ir pramogų objektų kūrimas ir plėtra bei kultūros ir istorinio paveldo objektų pritaikymas turizmo poreikiams. Pagal veiklų grupę šiuo metu įgyvendinama 12 projektų, kuriems paskirtos paramos suma sudaro 21,5 mln. eurų. Iki 2007 m. pabaigos baigti įgyvendinti 6 projektai. Taip pat 2007 metais šioje veiklų grupėje dėl sutarčių netinkamo vykdymo buvo nutrauktas paramos teikimas dviem projektams. Lėšų panaudojimas veiklų grupėje iki 2007 m. pabaigos sudarė apie 70 %, kas leidžia objektyviai spręsti apie veiklų grupės įtaką. Pagrindinis veiksnys, lemiantis tokį paramos poreikį, yra išorinis, nepriklausantis nuo pačios įmonės veiklos – tai turizmo sektoriaus sezoniškumas, darantis pagrindinį poveikį investicijų atsipirkimo laikotarpiui bei investicijų į tam tikrus turizmo požiūriu patrauklius, tačiau ekonomiškai nerentabilius regionus pritraukimui. Be to, privataus turizmo projektai, beje, numatantys ne tik apgyvendinimo paslaugų teikimą, bet ir pramogų bei laisvalaikio paslaugų teikimą, pasižymi didele regionine sklaida, kas aktualu subalansuojant investicijas per visą Lietuvą.

Pagal veiklų grupę teikiama parama 2007 metais prisidėta prie priemonės pirmojo uždavinio įgyvendinimo, nes remiant viešosios turizmo infrastruktūros projektus pagal BPD 3.4 priemonę „Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos“ kartu su privataus turizmo projektais buvo pasiektas didelis sinergijos (papildomos pridėtinės vertės kūrimo) efektas, kurio dėka buvo pasiektas regionų ekonominis vystymasis, kas savo ruožtu sąlygojo ir naujų verslo idėjų atsiradimą projektų įgyvendinimo vietose bei paskatino jų praktinį realizavimą, remiant privačius subjektus, taip prisidėta ir prie verslumo skatinimo, ir prie naujų įmonių steigimo. Antrojo uždavinio požiūriu, buvo didinamas ir šalies įmonių konkurencingumas, kadangi atsiradusieji naujieji turistų srautai įgalino didinti verslo pajamas, optimizuoti paslaugų teikimą, mažinti jų teikimo kaštus bei didinti teikiamų paslaugų kokybę bei jų spektrą. Tuo pačiu prisidėta ir prie šalies įmonių produktyvumo, padidinta paslaugų sferoje sukuriamos pridėtinės vertės dalis, lyginant su kitais sektoriais, priartėta prie eksporto struktūros diversifikavimo, taigi, ir prie trečiojo uždavinio įgyvendinimo.

Mokslinių tyrimų ir plėtros veikla (taikomieji tyrimai ir technologinė plėtra), skirta pramonei ir verslui (įmonių vykdoma veikla ir atliekami užsakomieji darbai) ir Ryšių tarp

pramonės ir verslo subjektų bei mokslinio tyrimo institucijų formavimas. Šioje veiklų grupėje parama buvo paskirta 40 projektų įgyvendinimui, jiems paskirtos paramos suma sudarė apie 14,3 mln. eurų. Akivaizdu, kad projektų vidutinė vertė buvo mažesnė, nei veiklų grupėje „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“, nes buvo siekiama suteikti paramą specifiniams projektams, kuriais siekiama išlaidų moksliniams taikomiesiems tyrimams padidinimui versle tam, kad jų dėka atsirandantys naujieji produktai(paslaugos) būtų integruojami į gamybą ir pateikiami rinkai taip didinant produktų spektrą, jų kokybinius parametrus, tuo pačiu ir jų konkurencingumą, ypač tarptautiniu mastu. Kitaip tariant, mokslinių tyrimų projektais buvo siekiama ne tik paskatinti aukštųjų technologijų diegimo versle plėtrą, bet ir didinti įmonių konkurencingumą tarptautiniu lygiu.

Pabrėžtina, kad daug didesnis nei planuota mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų skaičiaus finansavimas ateityje turėtų pasireikšti ilgalaikio konkurencingumo didėjimo/išlaikymo poveikiu, nes projektų rezultatai ir poveikis pasireikš jiems pasibaigus. Šios grupės projektais 2007 metais daugiausiai prisidėta prie antrojo uždavinio įgyvendinimo, nes dėl nurodytų priežasčių buvo sparčiai didinamas įmonių konkurencingumas bei jų gyvybingumas (kurį teigiamai įtakojo ne tik pačiose įmonėse gaminamų produktų plėtra, bet ir mokslinių tyrimų įstaigų mokslinio potencialo panaudojimas, siekiant didžiausio ekonominio taikomųjų tyrimų efekto). Be to, dėl šių priežasčių padidėjo ir pramonės produktyvumas (trečiasis uždavinys), kadangi mokslinių taikomųjų tyrimų praktinis panaudojimas leido optimizuoti gamybą, gaminti naujus aukštesnės pridėtinės vertės produktus bei skatino darbo našumo didėjimą. Projektų metu sukurti nauji ar patobulinti produktai, naujos technologijos sudarė sąlygas ilgalaikiam įmonių konkurencingumui.

Horizontalieji prioritetai. BPD 3.1 priemonės projektams keliami regioninės plėtros tikslai. Gairėse pareiškėjams buvo numatyta, kad didesnis balų skaičius skiriamas tiems projektams, kurie yra įgyvendinami probleminėse teritorijose bei turi didesnę teigiamą poveikį atskirų regionų plėtrai. 53 projektai turi teigiamą poveikį regioninės plėtros politikos įgyvendinimui, 46 projektų tai vienas iš pagrindinių projekto tikslų, o 7 projektų poveikis šios politikos įgyvendinimui yra neutralus.

Įgyvendinant BPD 3.1 priemonę parama buvo suteikta 107 projektų įgyvendinimui, nors buvo planuota paremti 200 įmonių. BPD pasiekimo rodiklis įvykdytas 53,5 %, kadangi įmonių projektų vidutinė vertė buvo didesnė, nei planuota ir atitinkamai buvo paremta mažiau įmonių. BPD 3.1 priemonės lėšomis finansuojama 40 įmonių mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų, tai sudaro 266,67 % planuoto BPD rodiklio (buvo planuota 15 projektų). Šios grupės projektai vykdomi medicinos metodų, biotechnologijų, kosmetikos, farmacijos produktų, sveikatinimo įrangos gamybos, lazerių, elektronikos, antrinių žaliavų perdirbimo, audinių, trašų

gamybos srityse. Taip pat finansuojami projektai, tiriantys ir kuriantys interneto sistemas, organizacinių procesų, paslaugų valdymo ir tiekimo sistemas.

Šios srities projektai buvo daugiau populiarūs, negu buvo planuota, kadangi verslo sektoriuje atsirado suvokimas, jog tokie projektai didina įmonių ir Lietuvoje pagaminamų produktų ilgalaikį tarptautinį konkurencingumą, taip pereinama prie didesnės pridėtinės vertės produktų kūrimo, projektai taip pat pasižymi tvariu poveikiu pačioms įmonėms, tačiau toks poveikis pasireiškia vėliau, nei įmonių vykdomų inovacijų diegimo ir modernizavimo projektų rezultatai. Lietuvoje inovacijos labiausiai diegiamos per technologijų perėmimą, nes taip greičiau pasiekiamas pageidautinas poveikis – Lietuvos įmonių gaminamų produktų konkurencingumas.

Apibendrinant, galima teigti, kad 2007 m. projektų įgyvendinimo praktika parodo, jog BPD rodikliai buvo suplanuoti pakankamai pagrįstai atsižvelgiant į realią situaciją, todėl dauguma suplanuotų rodiklių turėtų būti pasiekta. Pabrėžtina, kad pasiekimo rodikliai gali būti pasiekti nepilnai dėl aukščiau nurodytų priežasčių, tačiau tai neturėjo didesnės įtakos platesnio pobūdžio rezultatų bei poveikio rodikliams, kadangi mažesnis paremtų įmonių ir jų įgyvendinamų projektų skaičius buvo didžiaja dalimi kompensuotas atrinktų projektų kokybe bei jų teikiama nauda tiek privačių investicijų pritraukimo, tiek sukurtų tiesioginių ir papildomų darbo vietų, tiek konkurencingumo didėjimo požiūriais.

Pirmasis Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų panaudojimo laikotarpis sėkmingai užbaigtas – birželio 30 d. baigėsi Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimas. Pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (BPD) iš ES struktūrinių fondų buvo įgyvendinta daugiau kaip 3500 infrastruktūros, gamybos, žmogiškųjų išteklių, kaimo plėtros ir žuvininkystės projektų. Iki š.m. birželio 30 d. šiems projektams įgyvendinti panaudota daugiau kaip 3,3 mlrd. Lt ES struktūrinių fondų lėšų.

BPD investicijos ne tik prisidėjo prie Lietuvos ekonominės plėtros, bet jo įgyvendinimo patirtis lėmė naujų ir naudingų įpročių atsiradimą Lietuvos visuomeniniame gyvenime – tokių, kaip plačiosios praktinės partnerystės ir pamatuotų strateginių sprendimų taikymą, elektroninę stebėseną. Ne mažiau svarbios ir šiuo laikotarpiu tiek institucijų, tiek ir projektų vykdytojų įgytos žinios, patirtis bei sukurta ES struktūrinių fondų administravimo sistema.

Išankstiniais duomenimis, sėkmingai panaudotos visų keturių ES struktūrinių fondų lėšos – Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo, Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo skyriaus, Žuvininkystės orientavimo finansinės priemonės. Šiuo metu Lietuvai išmokėta maksimali galima lėšų suma – 2,936 mlrd. Lt (95 proc. BPD įgyvendinti, skirtų ES lėšų), likusi ES lėšų dalis – 155 mln. Lt bus išmokėti pateikus BPD užbaigimo dokumentus. Juos Finansų ministerija turi parengti ir pateikti Europos Komisijai iki 2010 m. rugsėjo 30 d.

Taigi, dabar prasidės BPD įgyvendinimo užbaigimo procesas, kurio pagrindinis tikslas yra tinkamai ir laiku (iki 2010 m. rugsėjo 30 d.) parengti ir pateikti Europos Komisijai BPD įgyvendinimo užbaigimo dokumentus. Už šio svarbaus ir sudėtingo proceso, kuriame dalyvaus visų institucijų, administruojančių BPD, įskaitant Valstybės kontrolę, atstovai, koordinavimą atsakinga Finansų ministerija. Tinkamai ir laiku viską atlikus 2010 m. pabaigoje Lietuvai bus išmokėta likusi ES lėšų dalis.

Bendri rezultatai dėl Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2007 m. gruodžio 31 d.

BPD įgyvendinimas. Remiantis ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo informacinės kompiuterizuotos valdymo ir priežiūros sistemos (SFMIS) duomenimis nuo 2007 m. sausio 1 d. iki 2007 m. gruodžio 31 d. (imtinai) pagal visą BPD parama buvo skirstoma tik smulkiems BPD projektams pagal atskiras BPD kaimo plėtros ir žuvininkystės priemonės – 242 paramos teikimo sutartys dėl 36 mln. eur (126 mln.Lt), iš kurių ES lėšos – 21 mln. eur (80 mln.Lt); 2007 m. vidutiniškai kiekvienam minėtam projektui įgyvendinti skirta 87 tūkst. eurų (300 tūkst.Lt) ES struktūrinių fondų lėšų. Iš viso nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2007 m. gruodžio 31 d. įgyvendinama 3536 projektai dėl 1 313 mln. eur (4534 mln.Lt), iš kurių ES lėšos – 917 mln. eur (3168 mln.Lt).

Didžiausias įgyvendinamų projektų skaičius yra pagal IV BPD prioriteto „Kaimo plėtra ir žuvininkystė priemonės“ – 1857. Tai yra trumpos įgyvendinimo trukmės, smulkūs projektai, kurių įgyvendinimas nėra sudėtingas (palyginus su infrastruktūriniais projektais). **Mažiausias** įgyvendinamų projektų skaičius yra pagal BPD V prioriteto „Techninė parama“ priemonės – 131 projektas dėl 38 mln. eur (130 mln.Lt).

Greičiausiai ES lėšos buvo įsisavinamos pagal BPD IV „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ priemonės. Iki 2007 m. gruodžio 31 d. pagal minėto prioriteto BPD priemonės buvo įsisavinta 151 mln. eur (521 mln.Lt). **Lėčiausiai** ES lėšos įsisavinamos pagal III prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ priemonės, įsisavinta – 165 mln. eur (570 mln. Lt).

Didžiausia pabaigtų projektų dalis yra pagal BPD IV prioriteto „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ priemonės – 1531 projektai dėl 139 mln. eur (480 mln.Lt); **mažiausia** pabaigtų projektų dalis yra pagal BPD II prioriteto „Žmoniškųjų išteklių plėtra“ priemonės – 50 projektų už 19 mln. eur (66 mln.Lt), **Didžiausiai** ES lėšų sumai sutarčių nutraukta pagal BPD III prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ priemonės – 9 sutartys dėl 7 mln. eur (25 mln.Lt).

2004-2006 m. ES paramos įsisavinimo apžvalga.

VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra skelbia galutinius Europos Sąjungos paramos įsisavinimo duomenis. Pateiktoje lentelėje statistinė informacija išskirstyta pagal kiekvieną iš 4 Agentūros administruojamų 2004–2006 m. finansinio laikotarpio priemonių.

1 lentelė. Išmokėtini ir įsisavinti paramos duomenys (2004-2006 m.)

Priemonė	Sudaryta sutarčių ir išmokėtina paramos (mln. litų)		BPD biudžetas (Iš viso, mln.litų)	Patvirtinta išmokėjimui/įsisavinta paramos lėšų	
	Sutarčių skaičius	Pagal sutartis išmokėtina parama		Mln. litų	Proc. nuo BPD sumos
1.2 Energijos tiekimo, stabilumo, prieinamumo ir efektyvumo didinimo užtikrinimas	128	286,9	283,9	282,6	99,5
3.1 Tiesioginė parama verslui	106	387	364,7	378,9	103,9
3.2 Verslo aplinkos gerinimas	54	134,7	133,1	131,2	98,5
3.4 Viešojo turizmo infrastruktūra ir paslaugos	43	353,5	322,6	350,2	108,5
IŠ VISO	331	1162,1	1104,4	1142,9	103,5

Šaltinis: <http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/17533/> (2009-01-05)

Didžiausia paramos suma pagal 2004-2006 m. Lietuvos bendrąjį programavimo dokumentą teko priemonei „Tiesioginė parama verslui“.

BPD įsisavinimo problemos

Siekiant, kad lėšų panaudojimo efektyvumas būtų maksimalus ir laikų įsisavinta parama, turi būti sukurta nepriekaištinga, sklandžiai veikianti sistema. Sistema, pasižyminti administraciniais gebėjimais, nuoseklų planavimu, tinkamai koordinuotai veiksmis. Tačiau Lietuva įgyvendinant BPD paramos prioritetus susiduria su nemažai problemų.

Pagrindinė BPD įgyvendinimo problema – nepakankamai spartus paramos lėšų įsisavinimas, tolia galima išskirti pagrindines problemas, stipriai įtakojančias BPD paramos įsisavinimo rezultata:

- ilgai trunkantis valstybės pasiruošimas iki kvietimo teikti paraiškas;
- ilgai trunkantys paraiškų vertinimo ir tinkamų paraiškų atrinkimo etapai;
- sudėtingas ir nelankstus projektų administravimas;
- pareiškėjų administracinių gebėjimų trūkumas.

Ilgai trunkantis valstybės pasiruošimas iki kvietimo teikti paraiškas. Kadangi Lietuva derina oficialius dokumentus su Europos komisija, ji turi patvirtinti valstybės pagalbos schemas, taisykles, paramos gavėjų kriterijus. Dėl šios priežasties vėluoja kvietimų pagal priemones teikti paraiškas kvietimai ir todėl daug įmonių laukiančių paramos praranda galimybę įgyvendinti investicinius projektus, bei įgyti konkurencinį pranašumą.

Ilgai trunkantys paraiškų vertinimo ir tinkamų paraiškų atrinkimo etapai. Nemažai pateiktų dokumentų paramai gauti yra netinkamos kokybės, juose trūksta būtinų priedų, pažymų, pateikiama ne visa reikiama informacija, netinkamai užpildytos arba neužpildomos atskiros paraiškos formos, nėra išsamių projektų biudžetų, detalių biudžetų ir t.t. Dėl šių priežasčių

projektų vertintojai, vadovaudamiesi taisyklėmis, teikia užklausas pareiškėjams, prašo jų informacijos patikslinimo. Todėl šis paraiškų vertinimo procesas užtrunka labai ilgai. Pateikti faktai rodo, kad kai kurių paraiškų įvertinimas ir patvirtinimas tęsiasi ilgiau nei pusmetį, tuo tarpu taisyklės rekomenduoja padaryti tai per tris mėnesius. Dažnai projektai stringa įgyvendinančiose agentūrose, dėl to, kad trūksta laiko. Tai įtakoja didelis paraiškų skaičius. Agentūros neturi užtektinai personalo turinčio tinkamų projektų vertinimo ir atrinkimo įgūdžių. Verslininkai ir ekspertai, vertindami 2004-2006 m. paramos administravimo procedūras vieningai išskiria nepagrįstai ilgą projekto vertinimo laikotarpį. Dėl šios priežasties potencialūs pareiškėjai neretai atsisako ketinimų siekti ES struktūrinių fondų paramos.

Vienas iš pagrindinių veiksnių, įtakojančių ES paramos įsisavinimą, yra **sudėtingas ir nelankstus projektų administravimas**. Ekspertai, verslo ir valdžios atstovai pripažįsta, kad ES paramos administravimo sistema sudėtinga, neproporcinga, lėta, biurokratizuota ir pernelyg popierinė. ES paramos administravimo pagrindiniai trūkumai susiję su projektų vertinimo ir atrankos procedūrų nepakankamu aiškinimu. Projektus įgyvendinančios agentūros stengiasi išvengti nesklandumų bei piktnaudžiavimo parama. Lietuva, kaip ir bet kuri kita ES narė yra stebima Europos Komisijos, valstybės kontrolės, vidaus audito ir ji nori apsidrausti nuo asmenų besistengiančių pasipelnyti iš teikiamos paramos. Net 70 proc. projektų tikrinimo laiko išnaudojama išlaidų pagrįstumui tikrinti, nors jos sudaro tik apie 10 proc. projekto vertės.

Pareiškėjų administraciniai gebėjimai. Kartais net ir iniciatyvūs asmenys turintys daug idėjų, norėdami sulaukti paramos kreipiasi per tarpininkus, kadangi jiems patiems gavimo procedūros yra per sudėtingos. Dažniausia ieškomas agentūros, kurios padeda parengti sudėtingą projektą pagal Lietuvos nustatytus reikalavimus.

Visos šios problemos įtakoja prastą ES struktūrinės paramos įsisavinimą, todėl būtina tinkamai jas įvertinti ir užkirsti joms kelia ieškant sprendimų toms problemoms spręsti.

Žemiau pateikiamos detaliau išdėstytos BPD įgyvendinimo problemos bei pateikti jų sprendimo būdai.

Pagrindinės BPD įgyvendinimo problemos ir jų sprendimo būdai

Problemoms:

- Nepanaudotos paramos lėšos dėl objektyvių priežasčių nutrauktų projektų; projektų įgyvendinimo metu sutaupytos paramos lėšos;
- Iškilusi grėsmė nutraukti projektus ir užsitęsęs jų įgyvendinimas dėl projektams įgyvendinti trūkstamų lėšų, išaugus energetikos, materialinių ir darbo jėgos išteklių kainoms;

Problemų sprendimo būdai:

- Lėšų perskirstymas tarp BPD priemonių ir BPD priemonių investicinių sričių kodų, kiti BPD ir BPD priedo pakeitimai, įtakojančios paramos lėšų įsisavinimo efektyvumą ir spartą;
- Vyriausybės nutarimo dėl asignavimų valdytojų galimų priimti maksimalių įsipareigojimų, sudarant paramos sutartis,

- Užsitęsęs projektų įgyvendinimas dėl apyvartinių lėšų, reikalingų projektams įgyvendinti, trūkumo;
- Projektų vykdytojų patirties stoka, įgyvendinant projektus;
- Nepakankami žmogiški išteklių BPD administruojančiose (įgyvendinančiose ir tarpinėse) institucijose bei nepakankami administraciniai gebėjimai;
- Taisyklėse nustatytų projektų administravimo procedūrų trūkumai;
- BPD administruojančių (įgyvendinančiųjų) institucijų vidinių projektų administravimo procedūrų trūkumai.
- Ilgai trunkantis projektų finansuojamų iš ESF, išlaidų tikrinimas ir deklaravimas dėl didelio išlaidas pateisinančių dokumentų, teikiamų su mokėjimo prašymais, kiekio.
- SFMIS funkcionalumo trūkumai, atliekant projekto privalomų duomenų registravimą bei vykdant kitas funkcijas, sisteminės klaidos, ribotos projekto duomenų analizės galimybės.
- pakeitimai;
- naujų kvietimų teikti paraiškas paramai gauti pagal atitinkamą BPD priemonę skelbimas;
- Taisyklių keitimas, numatant galimybę skirti papildomą paramą įgyvendinamiems projektams, siekiant juos įgyvendinti didesnės apimties.
- Taisyklių keitimas, numatant galimybę padidinti projektui įgyvendinti skirtą paramos sumą, skiriant projektui įgyvendinti trūkstamas papildomos paramos lėšas;
- Dalies projekto pasiekimų atsisakymas, užtikrinant nustatytą projekto tikslų pasiekimą;
- Didesnio avanso projektų vykdytojams, susiduriantiems su projektams įgyvendinti reikalingų apyvartinių lėšų trūkumu, suteikimo tvarkos supaprastinimas;
- Projektų vykdytojų mokymai, konsultavimas;
- Žmogiškųjų išteklių didinimas, mokymai;
- Vidinių projektų administravimo procedūrų pakeitimai;
- Projektų finansuojamų iš ESF, išlaidas pateisinančių dokumentų teikimo su mokėjimo prašymais ir mokėjimo prašymų atrankinio tikrinimo tvarkų patvirtinimas ir taikymas;
- SFMIS funkcionalumo plėtra.

Minėtos problemos kaip tik ir buvo rezultatu to, kad ES paramos lėšų teikiamų pagal 2004-2006 m. BPD įsisavinta vos 50 proc. Lietuva tik nedaug lenkė visų ES narių valstybių įsisavinimo vidurkį.

2.3. Lietuvos 2007-2013 m. ES Struktūrinės paramos įsisavinimas pagal prioritetą: „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“

2007-2013 m. Lietuva turi unikalią progą pasinaudoti daugiau kaip 23 mlrd. litų Europos Sąjungos struktūrine parama. Ši suma prilygsta vienam papildomam valstybės biudžetui (palyginimui - 2007 m. valstybės biudžeto išlaidų projektas sudaro apie 22 mlrd. litų). Pagal

atliktą išankstinį ir preliminarų nepriklausomų ekspertų įvertinimą, efektyviai panaudojus visas 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos lėšas, papildomai galėtų būti sukurta apie 52 mlrd. litų bendrojo vidaus produkto (BVP). Šis papildomas produktas yra palyginamas su per vienerius metus Lietuvoje sukuriama prekių ir paslaugų verte (2005 m. Lietuvos BVP sudarė 71 mlrd. litų). Lietuvai skiriamą Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą siekiama panaudoti taip, kad jos dėka mažėtų ekonominis atsilikimas nuo ES senbuvių, o taip pat ir skirtumai tarp šalies regionų. Tikimasi, jog šio tikslo įgyvendinimas leis Lietuvai iki 2015 m. pasivyti kai kurių senųjų ES valstybių narių išsivystymo lygį.

Strategijos pagrindinis tikslas – sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus. Jau prasidėjo naujasis ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimas. Projektus prižiūrinčios institucijos pasistengė, kad 2007-2013 m. ES paramos įsisavinimas būtų lengvesnis ir supaprastino daugelį procedūrų. Pabandykime įvertinti pagrindines naujienas bei išskirti jų privalumus.

Viena iš pagrindinių naujovių yra projekto **biudžeto išskaidymas į tiesiogines ir netiesiogines išlaidas**. *Tiesioginėmis išlaidomis* laikomos visos su projekto veiklų vykdymu susiję išlaidos, o *netiesioginės* – tai su projekto įgyvendinimu ir administravimu susijusios išlaidos, pavyzdžiui, išlaidos projekto auditui, projekto vadovo ir finansininko darbo užmokesčiui, projekto administravimo paslaugoms įsigyti ir panašiai. Iš tiesų tokiu būdu išlaidos buvo skaidomos ir anksčiau, tačiau skirtumas yra tas, kad *netiesioginės* projekto išlaidos nustatomos ir apmokamos naudojant vienodo dydžio normą. Teikdamas mokėjimo prašymą, projekto vykdytojas *netiesioginių* projekto išlaidų pagrindimo ir tokių išlaidų apmokėjimo įrodymo dokumentų įgyvendinančiajai institucijai neteikia; tinkamų finansuoti *netiesioginių* išlaidų suma apskaičiuojama pripažintą tinkamų finansuoti *tiesioginių* projekto išlaidų sumą padauginus iš projektui taikomos vienodo dydžio normos. Tačiau nors įgyvendinanti institucija kartu su mokėjimo prašymais ir nereikalauja pateikti *netiesiogines* išlaidas pagrindžiančių dokumentų, juos būtina turėti projekto vykdytojui ir patikros vietoje metu visi išlaidas pateisinantys dokumentai gali būti tikrinami.

Antra ir ne mažiau svarbi naujiena yra susijusi su projekto pirkimais. Kaip yra žinoma visos organizacijos, įgyvendinančios ES lėšomis finansuojamus projektus, yra skirstomos į perkančiąsias ir neperkančiąsias. Perkančiosios organizacijos (savivaldybių ar valstybės valdymo institucija arba jų kontroliuojama institucija bei viešas ar privatus juridinis asmuo, jeigu didesnė jo veiklos dalis yra skirta viešiesiems interesams, kurie yra nekomercinio pobūdžio, tenkinti ir jo veikla daugiau kaip 50 proc. yra finansuojama iš valstybės ar savivaldybių fondų lėšų) vykdydamos prekių, paslaugų ar darbų pirkimus vadovaujasi viešųjų pirkimų įstatymu ir visai

nesvarbu – įgyvendina jos projektą ar ne – pirkimų reglamentavimas išlieka toks pat. Su neperkančiosiom (visos kitos nepaminėtos organizacijos) situacija yra kitokia: vos tik įmonė tampa projekto vykdytoja, visus su projekto įgyvendinimu susijusius pirkimus ji turi įgyvendinti vadovaudamasi tam tikru pirkimų aprašu.

Privalumas yra tai, kad visoms įmonėms, įgyvendinančioms 2007-2013 m. ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus, yra taikomas vienodas pirkimų reglamentavimas, t.y. panaikinta ta praktika, kad kiekviena projektus prižiūrinti agentūra patvirtindavo atskiras taisykles. Tokia naujovė palengvina darbą projekto vykdytojui, kadangi nebereikia gilintis į įvairius pirkimų ypatumus įgyvendinant kelis projektus, finansuojamus skirtingų struktūrinių fondų.

Taip pat reiktų paminėti, kad projekto vykdytojui yra padidinta galimybė įsigyti prekes, paslaugas ar darbus apklausos būdu. Konkurso organizavimas yra privalomas, kai numatomo pirkimo vertė be PVM yra didesnė nei 500 tūkst. litų perkant prekes ar paslaugas ir didesnė nei 5 mln. litų, kai perkami darbai. Pirkimas apklausos būdu yra priimtinesnis bei lengviau įgyvendinamas, tačiau, reiktų atminti, kad pirkdamas apklausos būdu, projekto vykdytojas privalo apklausti tokį tiekėjų skaičių, kuris leistų palyginti ir įvertinti ne mažiau kaip tris minimalius reikalavimus atitinkančius tiekėjų pasiūlymus.

Atsižvelgiant į 2004–2006 m. laikotarpio pamokas bei socialinių ir ekonominių partnerių pasiūlymus, 2007-2013 m. struktūrinė ES parama Lietuvai bus administruojama pagal naują tvarką. 2007-2013 m. laikotarpiu ES struktūrinių fondų valdymas bus pagrįstas ne tik koncentravimo, papildomumo, programavimo ir partnerystės, bet ir kitais principais (pvz., proporcingumo principu, kuris reiškia, kad ES struktūrinių fondų valdymo reikalavimai valstybei narei turi proporcingai priklausyti nuo jai skirtos paramos sumos).

Svarbiausiais ES struktūrinių fondų pokyčiais 2007-2013 m. Laikotarpiu galima būtų įvardinti naujuose reglamentų projektuose numatyta, kad 2007-2013 m. laikotarpiu ES struktūriniai fondai turės šiuos prioritetinius tikslus:

1. Konvergencijos tikslas (buvęs 1 tikslas), kuris bus finansuojamas iš ERPF, ESF Sanglaudos fondo, skirtas skurdesniems regionams suartėti su ES vidurkiu;
2. Regioninio konkurencingumo ir užimtumo tikslas (buvę 2 ir 3 tikslai), atitinkamai finansuojamas iš ERPF ir ESF;
3. Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslas (panašus į buvusią INTERREG programą), kuris bus finansuojamas iš ERPF, skirtas bendradarbiavimui stiprinti skirtingais lygiais.

ES struktūrinė parama Lietuvai 2007–2013 m., kuri skiriama iš Europos socialinio fondo, Europos regioninės plėtros fondo bei Sanglaudos fondo, sudaro daugiau kaip 23 milijardus litų. Ši suma prilygsta vienam papildomam valstybės biudžetui. ES struktūrinių fondų parama

Lietuvai 2007-2013 m. bus teikiama pagal Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir atskiras veiksmų programas, skirtas strategijai įgyvendinti.

Svarbus pasikeitimas – regionų įtraukimas į projektų planavimą. Veiksmų programose numatyti savivaldos kompetencijai priskirtini veiksmai bus planuojami savivaldybėse, o bendrą projektų sąrašą kiekvienam regionui suformuos Regionų plėtros tarybos. Prioritetą numatoma teikti Lietuvos regioninės politikos strategijoje numatytiems ekonominės plėtros centrams ir probleminėms teritorijoms.

Naujovės, kurių anksčiau nebūdavo, tai numatyta ir nauja savivaldai svarbių investicijų sritis – kaimo vietovių patrauklumo gyventi ir investuoti didinimas, siekiant sukurti darbo vietas, leidžiančias kaimo gyventojams užsidirbti negaminant prekinės žemės ūkio produkcijos. Dar viena naujovė, kuri leis sutaupyti projektų rengėjų ir administruojančių institucijų laiką bei pajėgumus – tai, kad viešųjų investicijų ir paslaugų teikimo projektai bus planuojami pagal įprastą strateginio planavimo ir metinio biudžeto sudarymo tvarką, o ne skelbiant konkursus.

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvos atveju pagrindinės problemos paramos administravimo institucinei struktūrai 2007-2013m. laikotarpyje kils ne tiek dėl patikslintų aukščiau apibrėžtų institucijų sąvokų, t.y., turinio (nes jis beveik nesikeičia) neaiškumo ar komplikotumo, bet dėl didelio šių institucijų skaičiaus. Didelis tokių institucijų skaičius gali sukelti poreikį koordinuoti valdymo ir kontrolės, o taip pat priežiūros procesą, siekiant išvengti bereikalingo dubliavimo ir kitų galimų neigiamų institucinės fragmentacijos padarinių.

2007-2013 m. didžioji dalis ES struktūrinių fondų paramos lėšų - beveik 11 mlrd. litų - yra skirta Lietuvos konkurencingumo didinimo, gamybos modernizavimo ir kitiems ekonomikos plėtrą skatinantiems projektams.(žiūrėti 1 priedą) Didžiausia verslui skirta parama teikiama pagal Ekonomikos augimo veiksmų programą, kuri skirstoma į prioritetus, o šie savo ruožtu - į priemones, pagal kurias įgyvendinami skirtingi projektų tikslai. Tačiau dalis verslo įmonėms tinkamos paramos yra ir kitose programose: Žmoniškųjų išteklių plėtros, Sanglaudos skatinimo ir Lietuvos kaimo plėtros.

Šiuo metu Lietuvoje įgyvendinami ar jau įgyvendinti 1174 projektai iš dalies finansuojami 2007-2013 m. struktūrinių fondų. Jų bendra vertė 8 992,5 mln.Lt, iš kurios ES struktūrinių fondų skirtos lėšos sudaro 6 645, 5 mln.Lt. Įgyvendinant projektus jau investuota beveik 2 808,9 mln. litų, iš kurių beveik 2 456,2 mln.Lt sudaro projektų vykdytojų rangovams, paslaugų teikėjams bei prekių tiekėjams išmokėtos lėšos, įmonių gautos palūkanų kompensacijos už bankų suteiktas paskolas bei įnašų į sukurtus kontroliuojančius fondus lėšos, kurios buvo deklaruotos Europos Komisijai. 44 projektų, finansuotų 2007-2013 m. ES struktūrinių fondų lėšomis, įgyvendinimas jau užbaigtas, pusė iš jų - **verslo įmonių plėtros projektai**.

2 lentelė. Europos Komisijos įvykdytų tarpinių ES struktūrinių fondų mokėjimo palyginimas

ES šalis narė	Skirtas ES struktūrinių fondų finansavimas 2007-2013			Europos Komisijos (EK) įvykdyti tarpiniai mokėjimai pagal pateiktas šalių deklaracijas (be avansų)				EK įvykdytų mokėjimų dalis nuo visų skirtų ES struktūrinių fondų (be avansų)
	Europos socialinio fondo, ESF (MEUR)	Europos regioninės plėtros fondo, ERDF (MEUR)	Sanglaudos fondo, CF (MEUR)	Europos socialinis fondas, 2009 09-07 duomenys*		Europos regioninės plėtros ir Sanglaudos fondai (ERPF+CF), 2009-10-01 duomenys**		
				MEUR	%	MEUR	%	%
Austrija (AT)	524	680	0	0	0,0%	17	2,5%	1,4%
Belgija (BE)	744	990	0	0	0,0%	60	6,0%	3,4%
Bulgarija (BG)	1.186	3.205	2.283	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Kipras (CY)	120	280	213	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Čekija (CZ)	3.775	13.709	8.819	0	0,0%	50	0,2%	0,2%
Vokietija (DE)	9.171	16.108	0	230	2,5%	754	4,7%	3,9%
Danija (DK)	255	255	0	2	0,7%	3	1,2%	1,0%
Estija (EE)	392	1.860	1.152	14	3,6%	151	5,0%	4,8%
Ispanija (ES)	8.057	23.057	3.543	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Suomija (FI)	619	977	0	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Prancūzija (FR)	5.395	8.055	0	27	0,5%	117	1,5%	1,1%
Graikija (EL)	4.364	12.149	3.697	13	0,3%	285	1,8%	1,5%
Vengrija (HU)	3.629	16.650	8.642	6	0,2%	353	1,4%	1,2%
Airija (IE)	375	375	0	46	12,2%	0	0,0%	6,1%
Italija (IT)	6.938	21.652	0	104	1,5%	55	0,3%	0,6%
Lietuva (LT)	1.028	3.442	2.305	10	0,9%	529	9,2%	7,9%
Liuksemburgas (LU)	25	25	0	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Latvija (LV)	551	2.400	1.540	3	0,5%	148	3,8%	3,3%
Malta (MT)	112	444	284	0	0,1%	2	0,2%	0,2%
Nyderlandai (NL)	830	830	0	3	0,4%	11	1,3%	0,8%
Lenkija (PL)	9.707	33.338	22.176	222	2,3%	398	0,7%	1,0%
Portugalija (PT)	6.512	11.938	3.060	151	2,3%	107	0,7%	1,2%
Rumunija (RO)	3.684	7.740	6.552	0	0,0%	94	0,7%	0,5%
Švedija (SE)	692	935	0	2	0,2%	1	0,1%	0,2%
Slovėnija (SI)	756	1.934	1.412	3	0,4%	91	2,7%	2,3%
Slovakija (SK)	1.500	5.962	3.899	0	0,0%	0	0,0%	0,0%
Didžioji Britanija (UK)	4.475	5.416	0	59	1,3%	73	1,3%	1,3%
Total EU	75.414	194.407	69.578	894	1,2%	3.296	1,2%	1,2%

* EK Užimtumo ir socialinių reikalų generalinio direktorato duomenys, 2009-09-07

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausybė

Paskutiniaisiais Europos Komisijos duomenimis Lietuva pirmauja Europos Sąjungoje (ES) pagal Europos Komisijos išmokėtų ES struktūrinių fondų lėšų dalį. Iš visų ES struktūrinių fondų Lietuvai išmokėta 538,39 mln. eurų, t.y. **7,9 proc.** (žiūrėti 4 pav.) visam 2007-2013 m. laikotarpiui skirtų ES struktūrinių fondų lėšų.

„Šis pasiekimas – kryptingų Vyriausybės pastangų rezultatas“, – sakė Ministras Pirmininkas Andrius Kubilius. „Lėtėjant ekonomikai, kai į biudžetą surenkama mažiau pajamų, ES fondų lėšos yra reikšminga paspirtis šalies verslui ir visam ūkiui. ES fondai – tai tas finansavimo šaltinis, kurį šiuo metu turime maksimaliai išnaudoti. Per aštuonis šių metų mėnesius

Lietuva panaudojo tris kartus daugiau lėšų nei per 2007–2008 metus, tai leido mums išsiveržti į 2007–2013 metų finansinio laikotarpio ES lyderius“, – sakė Premjeras.

Europos Komisijos duomenimis Lietuvai iki šių metų spalio 1 d. yra išmokėta 528,9 mln. eurų (neskaitant avansinių mokėjimų), arba 9,2 proc. 2007–2013 m. laikotarpiui skirtų Europos regioninės plėtros fondo bei Sanglaudos fondo lėšų. Pagal šiuos rodiklius Lietuva ryškiai pirmauja visoje ES, lenkdama antroje vietoje pagal šių fondų įsisavinimo tempus likusią Belgiją (6,0 proc.), o trečioje – Estiją (5,0 proc.). ES vidurkis įsisavinant šias lėšas – 1,2 proc. Iki šių metų rugsėjo 1 d. Lietuvai išmokėta 9,5 mln. eurų (neskaitant avansinių mokėjimų) arba 0,9 proc. visam laikotarpiui skirtų Europos socialinio fondo lėšų. Pagal šį rodiklį Lietuva užima 9 vietą ES, kiek atsilikdama nuo visos ES vidurkio (1,2 proc.). Sudėjus visų trijų – Europos socialinio, Europos regioninės plėtros ir Sanglaudos fondų – išmokėtas lėšas, Lietuva ryškiai pirmauja visoje Europos Sąjungoje. Šie duomenys akivaizdžiai paneigia Vyriausybės politinių oponentų neatsakingus teiginius apie neva stringantį Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų įsisavinimą Lietuvoje.

2007-2013 m. ES teikiama parama pagal finansuojamas veiklas, priemones ir tikslą yra daug įvairesnė nei 2004-2006 m. Šiuo etapu didelė dalis paramos teikiama mokslinių tyrimų plėtrai ir investicijoms į naują įrangą, verslo valdymo sistemas, standartų diegimą ir pan. Paramą administruojančių institucijų atstovų teigimu, Lietuvos verslui pasinaudoti ES struktūrinių fondų pagalba yra itin naudinga. Net ir sunkmečiu ši parama gali padėti diegti inovacijas, vystyti plėtrą bei siekti partnerystės ir bendradarbiavimo su užsienio verslo atstovais.

Būtina pabrėžti, kad esminės paramos kryptys verslui yra plėtra ir inovacijos, technologinės bazės stiprinimas, kvalifikacijos kėlimas, tyrimai ir investicinė veikla. Taip pat labai svarbu suvokti, kad ES parama nėra „pinigų gavimas“ ar labdara, ši parama neteikiama įmonėms – parama teikiama įmonių veiklai. Vis dažniau Lietuvos verslininkai ima tai suprasti ir labiausiai domisi būtent inovacijomis – sunkmečiu tai yra geriausias sprendimas.

Prasidėjus sunkmečiui kai kurios įmonės yra priverstos atsisakyti ES paramos. Paramos forma yra tokia: pirma verslininkas turi investuoti, o tuomet jam pervedamos lėšos iš ES struktūrinių fondų. Anksčiau dauguma verslininkų lėšų investicijoms skolindavosi iš bankų, tačiau sunkmečiu sugriežtėjus kreditavimo sąlygoms, tai tapo vargiai įmanoma. Tačiau ne visi išgali vykdyti pasirinktą strategiją ir yra priversti atsisakyti paramos. Kita vertus, būtent sunkmečiu atsiskleidžia, kurios įmonės yra išties inovatyvios: inovacijos – tai pokyčiai, o pokyčiai visuomet susiję su rizika. Taigi įmonės, kurios yra dinamiškos ir nuolat pasirengusios imtis inovacijų, į krizę žiūri kaip į dar vieną galimybę keistis ir nenustoja investuoti į ilgalaikę plėtrą.

ES struktūrinių fondų parama verslui Lietuvoje yra viena didžiausių Europoje. Taip Lietuva tampa patraukli ir užsienio investuotojams: jei kitose Europos šalyse įmonė gali tikėtis 100 ar 200

tūkst. eurų paramos, tai Lietuvoje ši suma gali siekti ir milijonus. Vadinasi, ir projektai bei plėtra yra kur kas didesnio masto, todėl tai galima vertinti kaip vieną Lietuvos patrauklumo užsienio investicijoms aspektų.

2007 – 2013 m. Europos sąjungos struktūrinių fondų paramos įsisavinimo apžvalga.

VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūra skelbia kassavaitinius 2007-2013 m. laikotarpio Europos Sąjungos paramos įsisavinimo duomenis. Pateiktoje lentelėje statistinė informacija išskirstyta pagal agentūros administruojamas sritis ir priemones:

3 lentelė. 2007-2013 m. paramos išmokėtini ir įsisavinti paramos duomenys (2009-10-30)

Administruojama sritis	Administruojama priemonė	Sudaryta sutarčių ir skirtas finansavimas		Patvirtinta išmokėjimui (mln. litų)	Baigti projektai/įsisavintos paramos lėšos	
		Sutarčių skaičius	Pagal sutartis skirtas finansavimas (mln. litų)		Vnt.	Mln. litų
MTTP	Idėja LT	63	5,7	2,9	19	1,1
	Intelektas LT+	21	36,6	2,5	1	0,2
	Intelektas LT	89	96,1	2,9	-	-
	Inogeb LT-1	5	9,6	-	-	-
Verslas	Lyderis LT	54	193,2	41,4	7	21,2
	E-verslas LT	33	5,4	-	-	-
	Naujos galimybės	86	15	0,4	-	-
	Asistentas-3	6	17	4	2	1,7
	Invest LT	3	49,5	4,2	-	-
Turizmas	Turizmo paslaugų (produktų) įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas	15	61,2	16,5	1	5,4
	Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose	2	0,9	0,4	-	-
	Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra	1	0,3	-	-	-
Energetika	Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu	117	378,7	42	1	4
	Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu	98	184,4	22,7	-	-
	Viešosios paskirties pastatų renovavimo projektai pagal 1.2 priemonę	16	37	21,6	6	10,3
	Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra	2	43,3	-	-	-
	Energijos gamybos efektyvumo didinimas	10	53,8	1,6	-	-
	Šilumos tiekimo sistemos modernizavimas ir plėtra	12	34,3	4,1	-	-
	Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas energijos gamybai	10	114	13,9	-	-
IŠ VISO		643	1335,9	181,1	37	43,8

Šaltinis: Lietuvos verslo paramos agentūra. www.lvpa.lt

Iš pateiktos lentelės matome, kad būtent verslo sričiai priklauso didžiausią įsisavintų lėšų sumą. Išsamesnę informaciją apie skirtas ir išmokėtas ES struktūrinių fondų lėšas, kuri atnaujinama kasdien, galima rasti portale: www.esparama.lt/2007-2013/lt/projektubarometras.

3. PROJEKTO PARENGIMAS PAGAL 2007-2013 PRIEMONĘ „VERSLO PRODUKTYVUMO DIDINIMAS IR APLINKOS GERINIMAS“ (TYRIMAS)

3.1. UAB „Intersurgical“ veiklos apibūdinimas

3.1.1. Įmonės esamos situacijos analizė

UAB „Intersurgical“ buvo įkurta 1994 m. rugsėjo 13 d. Pabradėje, Švenčionių rajone. Įmonė yra „Intersurgical“ AG dukterinė įmonė. „Intersurgical“ AG buvo įkurta 1982 metais Didžiojoje Britanijoje. Dabar Intersurgical grupė turi tris gamybines įmones, esančias Wokinghame Didž. Britanijoje, Guernsey Didž. Britanijoje ir Pabradėje Lietuvoje, kitos Intersurgical grupės įmonės yra pardavimų filialai – šiuo metu tokių filialų yra 13-oje valstybių. Visoje Intersurgical grupėje dirba apie 1800 žmonių, iš jų Lietuvoje – apie 1250. Lietuvoje įkurta gamybinė bazė pagamina apie 60 proc. visos Intersurgical grupės pagaminamos produkcijos – tai didžiausia ir pajėgiausia Intersurgical grupės gamykla.

UAB „Intersurgical“ įkurta siekiant naujų gamybos pajėgumų sukūrimo vienoje iš Rytų Europos valstybių. Lietuva buvo pasirinkta todėl, kad čia buvo pakankamai aukštos kvalifikacijos darbo jėga bei dėl to, kad Lietuva buvo geografiškai netoli pagrindinių Intersurgical produkcijos realizavimo rinkų: Didžiosios Britanijos, Vokietijos, Prancūzijos, Ispanijos ir kitų Europos Sąjungos šalių.

Įmonės pagrindinė veikla yra kvėpavimo slaugos gaminių gamyba. Kadangi įmonė gamina bei tiekia daugiausiai vienkartinio naudojimo gaminius (kurių populiarumas pasaulyje nuolat auga), skirtus tik kvėpavimo slaugai, tai yra esminis faktorius, darantis įmonę unikalia visame pasaulyje. Įmonės gaminiai naudojami ligoninėse, operacinėse, intensyvios terapijos skyriuose, avarių ir greitosios pagalbos, pooperacinėse ir kitose ligoninės palatose, taip pat ir namuose.

Nuo veiklos pradžios iki dabar įmonės gaminių asortimentas nuolat plėtėsi ir buvo vystomas specializuojantis kvėpavimo slaugos srityje. Per tą laiką Intersurgical kompanija išsikovojo nepriekaištingų kvėpavimo gaminių ir sistemų gamintojo vardą, pripažintą tiek šalies, tiek tarptautiniu mastu. Įmonės gaminiai yra pripažinti esantys aukščiausios kokybės ir atitinkantys galiojančius standartus ir specifikacijas.

Ilgalaikis įmonės tikslas:

- Tiekti didžiausią kvėpavimo gaminių asortimentą, siūlant kokybę, naujoves ir pasirinkimą.

Trumpalaikiai įmonės tikslai:

- Būti pirmaujančiu novatoriumi, turinčiu vientisą gaminių ir paslaugų tobulinimo programą, sutelktą į užsakovo poreikius, numatančią ateities poreikius ir alternatyvius sprendimus;
- Greitai reaguoti į užsakovo poreikius ir, nenusileidžiant kitiems tiekėjams, iš pat pirmo karto tinkamai tiekti gaminius ir paslaugas;
- Garantuoti, jog kompanija naudoja tinkamiausias technologijas siekiant aukščiausios kokybės kuo mažesniais kaštais;
- Išsiaiškinus įmonės užsakovų poreikius bei reikalavimus, tiekti jiems gaminius ir paslaugas, kurie visuomet bus be menkiausių trūkumų;
- Iki minimumo sumažinti poveikį aplinkai efektyviai naudojant energijos išteklius, renkantis polimerus ir pakavimą, pakartotinai perdirbant gamybos atliekas.

Įmonė specializuojasi kvėpavimo sistemų, bei jų priedų gamyboje. Įmonė yra viena iš nedaugelio pasaulyje, kuri savo gamybą orientuoja tik į kvėpavimo sistemų gamybą, be to Intersurgical grupė pati gaminius kuria, projektuoja, gamina ir parduoda.

Įmonės veiklos pobūdis pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (2 red.) patenka į:

- Į klasę Nr. 32.50 „Medicinos ir odontologijos prietaisų, instrumentų ir reikmenų gamyba“;
- Į klasę Nr. 25.73 „Kitų įrankių gamyba“.

4 lentelė. Įmonės veiklos rūšių pajamos

Veiklos rūšis	Pajamos (tūkst., Lt)	
	2007	2008
32.50 Medicinos ir odontologijos prietaisų, instrumentų ir reikmenų gamyba	127.238 <i>99 proc.</i>	155.544 <i>98 proc.</i>
25.73 Kitų įrankių gamyba	937 <i>1 proc.</i>	3.874 <i>2 proc.</i>
Iš viso:	128.176	159.418

Šaltinis: UAB „Intersurgical“

„Kitų įrankių gamyba“ – tai įmonėje pagamintos liejimo formos, kurias įmonė naudoja kitų įrankių gamybai įmonės viduje.

Įmonės pagrindinė veikla – Medicinos ir odontologijos prietaisų, instrumentų ir reikmenų gamyba – pagal EVRK 2 red. yra priskiriama prie aukštųjų technologijų produkcijos gamybos.

Kaip ankščiau minėta, įmonė specializuojasi gaminant bei teikiant gaminius, skirtus tik kvėpavimo slaugai, ir tai yra pagrindinis faktorius, darantis įmonę unikalia pasaulyje. Nuo

įkūrimo pradžios gaminių spektras išsiplėtė iki 600 skirtingų pavadinimų gaminių ir pagrindinės produktų grupės yra:

- Oro takams skirti gaminiai;
- Anestezijai skirti gaminiai;
- Reanimacijai skirti gaminiai;
- Deguonies bei aerozolio terapijai skirti gaminiai.

Nuo įkūrimo pradžios įmonė užsitarnavo nepriekaištingų kvėpavimo gaminių ir sistemų gamintojo vardą, pripažintą tiek šalies, tiek tarptautiniu mastu. Įmonės gaminiai yra pripažinti esantys aukščiausios kokybės ir atitinkantys galiojančius standartus ir specifikacijas. Intersurgical kompanijos kokybės sistema yra skirta atitikti ar viršyti **standartų ISO 9001, ISO 13485, medicinos prietaisų direktyvų ir FDA CFR 21, 820 dalies reikalavimus**. Visi Intersurgical gaminiai yra pažymėti **CE ženklu** (žiūrėti 5-6 priedą), kas leidžia įmonės gaminius platinti ne tik visoje Europos Sąjungoje, bet ir visame pasaulyje. Didžioji dalis įmonės produktų ir yra eksportuojama (2008 metais eksporto apimtys sudarė 98,9 proc. nuo visų pardavimų).

Per pastaruosius metus Įmonės pardavimai pagal pagrindines produktų grupes nuolat augo:

5 lentelė. Įmonės pardavimai pagal produktų grupes

Produktų grupė	Pardavimai (tūkst., Lt)		Augimas
	2007m.	2008m.	
Deguonies ir aerozolio terapijai skirti gaminiai	44.264	48.971	11 %
Oro takams skirti gaminiai	32.525	46.516	43%
Anestezijai skirti gaminiai	25.634	33.431	30%
Reanimacijai ir intensyviajai terapijai skirti gaminiai	16.280	19.257	18%
Kita	9.473	11.243	19%
IŠ VISO:	128.176	159.418	24%

Šaltinis: UAB „Intersurgical“

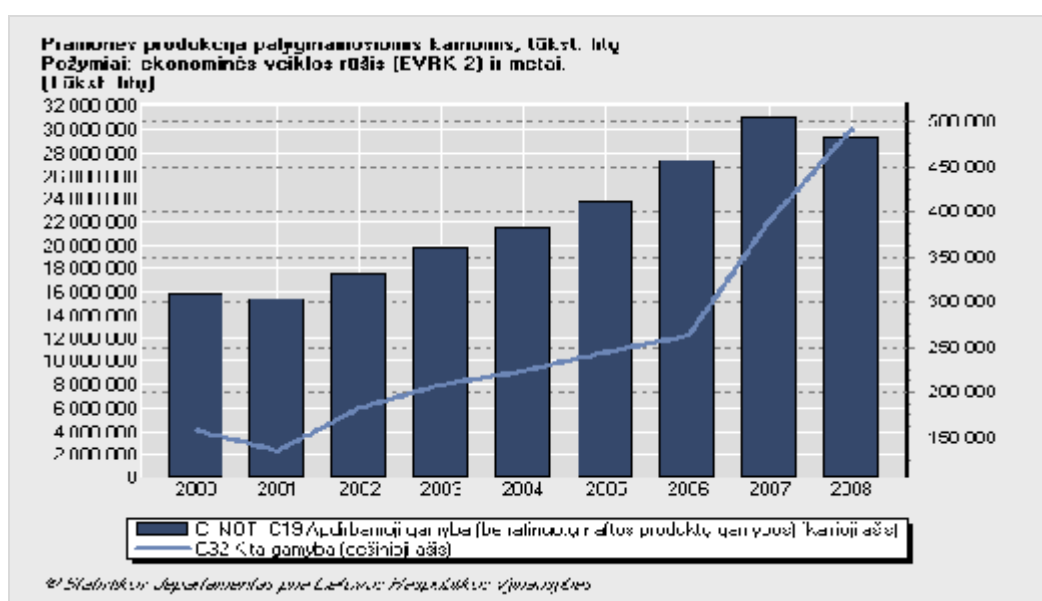
Siekiant išlaikyti nepriekaištingos kokybės gaminių gamintojo vardą ir visiškai patenkinti vartotojų poreikius, Įmonė nuolat vykdo projektavimo ir gamybos tobulinimo veiklas, nuolat diegia pažangiausias technologijas. Įmonėje yra įkurtas atskiras padalinys – **Inžinerinio vystymo skyrius**, kur kuriamos naujų gaminių įdiegimo technologijos, optimizuojami gamybos procesai, modifikuojami esami gaminiai. Šiam skyriui 2009 metais skirtas 1.558.300 litų metinis biudžetas ir čia šiuo metu dirba 24 žmonės. Skyrius yra įdiegęs visą eilę stambesnių projektų tokių kaip: Deguonies vamzdelių vyniojimo linija (2 vnt.), Gravimetrinė filtrų testavimo įranga (4 vnt.), Validacijos krosnis, Ekstruzijos linija, Nuotėkio ir blokavimo testai (apie 30 vnt.), Nebulaizerio surinkimo automatas, Kvėpavimo sistemų kapotuvai, Vamzdelių kapotuvai (2 vnt.).

Nepaisant tolygiai augančių pardavimų, šiuo metu įmonė susiduria su tokiomis pagrindinėmis problemomis:

- Didelės įrengimų eksploatacinės sąnaudos.
- Neužtikrinamas stabilus darbas su turimais įrenginiais.
- Nepakankama produkcijos išeiga.
- Žemas įrengimų našumas.
- Santykinai didelis broko skaičius.
- Pasenusios technologijos.

Įmonės pagrindinė veikla, kvėpavimo gaminių gamyba, pagal EVRK 2 red. patenka į klasę Nr. 32.50 „Medicinos ir odontologijos prietaisų, instrumentų ir reikmenų gamyba“. Statistikos departamento skelbiamoje metinėje „Pramonės produkcijos, jos realizavimo kryptys ir indeksai“ statistikoje šis sektorius Lietuvoje pasižymi nuolatiniu augimu (net nepriklausomai nuo šiuo metu pablogėjusios ekonominės situacijos pasaulinėje rinkoje), žiūrėti schemą žemiau:

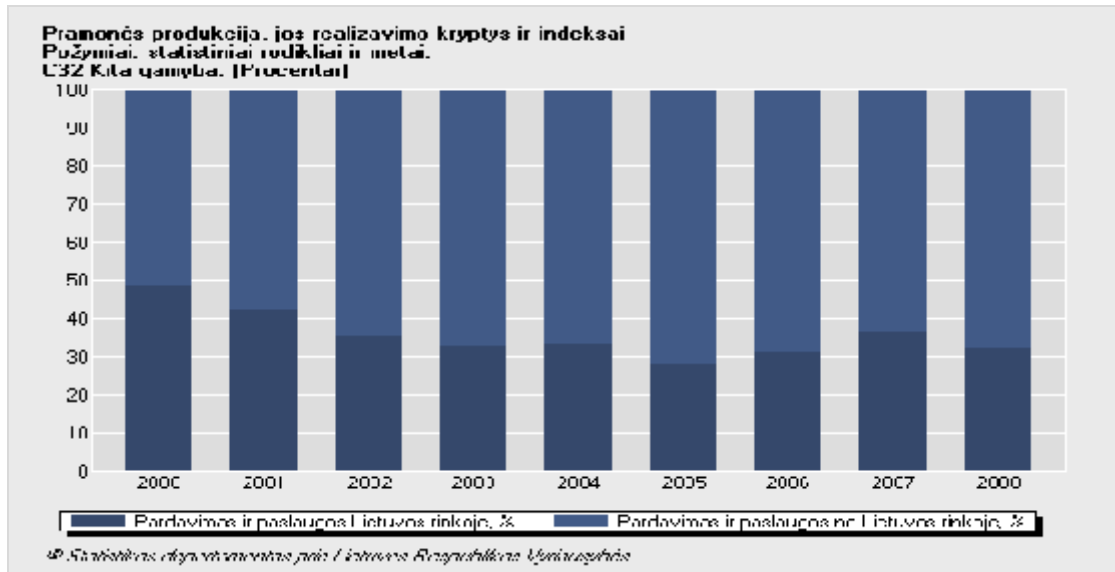
5 pav. Pramonės produkcija palyginamosiomis kainomis

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos schemos, 2000 metais 32 klasės „Kita gamyba“ produkcija, palyginamosiomis kainomis sudarė 157,781 mln. litų, t.y. 1 proc. visos ekonominės veiklos rūšies „Apdirbamoji gamyba (be rafinuotų naftos produktų gamybos)“, o 2008 metais minėtos klasės produkcija pasiekė 491,861 mln. litų, t.y. 1,7 proc. nuo visos ekonominės veiklos rūšies „Apdirbamoji gamyba (be rafinuotų naftos produktų gamybos)“. Panašios tendencijos vyrauja ir pasaulinėje rinkoje.

6 pav. Pramonės produkcija, jos realizavimo kryptys ir indeksai

Aukščiau esančiame paveiksle pavaizduota 32 klasės „Kita gamyba“ produkcijos pardavimų apimtys Lietuvos rinkoje ir ne Lietuvos rinkoje (eksportuota). Iš diagramos matyti, kad eksporto apimtys didėja. 2000 m. šios klasės pagamintos produkcijos buvo eksportuota 51,8 proc., o 2008 metais – 67,9 proc. Tuo tarpu UAB „Intersurgical“ 2008 m. eksportavo 98,9 proc. pagamintos produkcijos, t.y. 31 proc. daugiau už sektoriaus vidurkį.

Taip pat reikia paminėti, kad tiek žmogaus sveikatai, tiek medicinos įrangai visada skiriama daug dėmesio. Gera žmogaus sveikata (atitinkamai sveikatos priežiūra bei medicinos įranga) visada būdavo ir yra vienas iš svarbiausių valstybės tikslų. Sveikatos priežiūros paslaugos bei tam tikra medicinos įranga visada būdavo ir bus reikalinga. Be to, medicinos įrangai ypatingai svarbus inovatyvumas – gamintojai turi nuolat kurti naujus produktus, ieškoti efektyvesnių gydymo metodų, tobulinti turimas technologijas.

Pagal dabartines sektoriaus tendencijas, įmonės vykdomai veiklai yra realios galimybės plėstis ir augti. Medicinos sektorius yra specifinis tuo, kad medicinos įranga yra ir bus reikalinga, todėl šiai rinkai ekonominis sunkmetis turi palyginti nežymią įtaką. Įmonei, norint užimti kuo didesnę rinkos dalį ir nuolat plėstis, svarbu klientams siūlyti aukštesnę kokybę, didesnę galimybę rinktis, inovatyvumą, konkurencingesnę kainą nei tai gali padaryti įmonės konkurentai. Taip pat medicinos sektoriuje labai svarbus pasitikėjimas ir geros rekomendacijos, kas yra užsitarnaujama per ilgą laiką. Atsižvelgiant į tai, net ir pasaulinės ekonominės krizės akivaizdoje, įmonės pardavimų apimtys 2008 metais ne tik, kad nemažėjo, bet ir išaugo 24 proc. bei auga toliau 2009 metais.

Intersurgical grupė pati gaminius kuria, projektuoja, gamina ir parduoda. Ypatingai didelį dėmesį įmonė skiria kokybei bei inovatyvumui. Kokybės sąskaita įmonė plėtros nevykdo. Per ilgą

laiką įmonė užsitarnavo nepriekaištingų kvėpavimo gaminių ir sistemų gamintojo vardą, pripažintą tiek šalies, tiek tarptautiniu mastu. Įmonė, norėdama toliau patenkinti rinkos poreikius ir išlaikyti bei plėsti užimamos rinkos dalį, yra ir bus priversta automatizuoti gamybos linijas ir nuolat investuoti į efektyvumą ir našumą didinančius sprendimus.

3.1.2. Dabar siūlomi produktai

Nuo įkūrimo pradžios įmonė teikia įvairaus asortimento kvėpavimo gaminius visame pasaulyje ir šiuo metu gali pasiūlyti iki 600 skirtingų pavadinimų gaminių. Kaip jau minėta aukščiau, įmonės gaminami kvėpavimo gaminiai skirstomi į keturias pagrindines grupes: oro takams skirti gaminiai, deguonies ir aerozolio terapijai skirti gaminiai, anestezijai skirti gaminiai bei reanimacijai ir intensyviai terapijai skirti gaminiai. Žemiau lentelėje pateikiama įmonės gaminama produkcija pagal produktų grupes pardavimo apimčių mažėjimo tvarka:

6 lentelė. Įmonės produkcijos grupės pagal pardavimo apimtis

Nr.	Produktų grupė	Produktai	Pardavimų dalis, 2008	
1	Deguonies ir aerozolio terapijai skirti gaminiai	Deguonies ir aerozolio terapija	31,5%	31,5%
2	Oro takams skirti gaminiai	Oro takų produktai ir priedai	4,6%	29,9%
3		Kvėpavimo filtrai	13,9%	
4		Solus	4,1%	
5		<i>i-gel</i>	7,3%	
6	Anestezijai skirti gaminiai	Anestezinės kvėpavimo sistemos ir priedai	19,0%	21,5%
7		Absorbentai	2,5%	
8	Reanimacijai ir intensyviai terapijai skirti gaminiai	Reanimacija	12,4%	12,4%
9	Kiti komplektuojantys gaminiai	Pagaminti komponentai ir pusgaminiai	4,7%	4,7%
<i>Iš viso:</i>			100,0%	100,0%

Šaltinis: UAB „Intersurgical“

Deguonies ir aerozolio terapijai skirtų produktų grupę sudaro plataus pasirinkimo aerozolio ir deguonies terapijos gaminiai, skirti naudoti tiek ligoninėse, tiek namų sąlygomis. Būtų galima išskirti tokius pagrindinius produktų pogrupius: Modulis 1, kintamos deguonies koncentracijos, fiksuotos deguonies koncentracijos, aerozolio terapijos, vaistų inhaliavimo terapijos gaminiai.

Oro takams skirtų produktų grupę sudaro: *i-gel* laringinė kaukė (gamyba pradėta 2007 metais), Solus laringinė kaukė, Solus laringinė kaukė su lanksčiu oro takų vamzdeliu, orofaringiniai vamzdeliai ir laringoskopo mentelės, paciento jungtelės, kvėpavimo filtrai, šilumos drėgmės reguliatoriai, kombinuoti kvėpavimo filtrai.

Anesteziologinių kvėpavimo sistemų ir priedų asortimentas yra skirtas naudoti operacinėse, pooperacinėse palatose ir kituose skyriuose. Taip pat šie gaminiai skirti naudoti greitajai pagalbai.

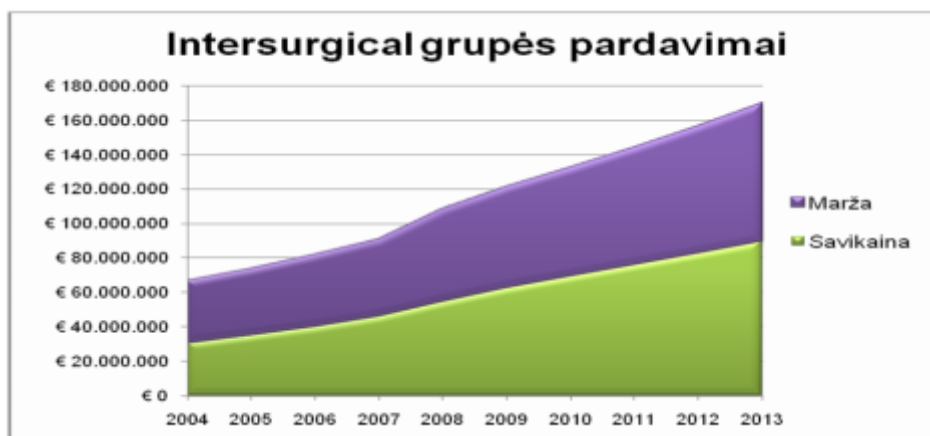
Anestezijos produktų grupę sudaro: anesteziologinės kvėpavimo sistemos, anestezijos priedai, gaminiai greitajai pagalbai ir CO₂ absorbentai.

Reanimacijai ir intensyviai terapijai skirti produktai – tai kvėpavimo terapijos gaminiai, skirti ventiliacijos palaikymui intensyviai kvėpavimo terapijai. Šią produktų grupę sudaro: kvėpavimo sistemos, C-PEEPTM vožtuvai ir CPAP kvėpavimo sistemos, kvėpavimo sistemų priedai, jungtys.

Įmonė yra viena iš nedaugelio pasaulyje, kuri specializuojasi tik kvėpavimo slaugos gaminių gamyboje. Įmonės duomenimis, Lietuvoje įmonė užima apie 90% rinkos dalies, Ispanijoje – 47%, Prancūzijoje – 44%, Jungtinėje Karalystėje - 42%, Vokietijoje – 39%, bendrai Europoje – 40%, ir likusioje pasaulio dalyje 10-15%.

Didžioji dalis įmonės produkcijos yra eksportuojama. Daugiausia eksportuojama į: Didžiąją Britaniją, Prancūziją, Italiją, Ispaniją, JAV, Vokietiją, Baltarusiją, Olandiją, Norvegiją, Čilę, Čekiją, Daniją, Estiją, Suomiją, Latviją, Lenkiją, Portugaliją, Rusiją, Švediją, Ukrainą, Moldaviją. Didžiąją dalį eksporto sudaro oro takams skirti gaminiai, anesteziologinės kvėpavimo sistemos bei jų priedai. Žemiau diagramoje pateikiama informacija apie visos Intersurgical grupės įmonių istorines ir planuojamas pardavimų apimtis:

7 pav. Intersurgical grupės pardavimai

Šaltinis: UAB „Intersurgical“

Iš diagramos matyti, kad Intersurgical grupės pardavimų apimtys nuolat didėjo ir planuojamas dar spartesnis augimas ateityje. Šis augimas iš dalies susijęs su naujo produkto *i-gel* įvedimu į rinką, taip pat su didžiausios gamybinės bazės (Lietuvoje) modernizacija ir plėtra (per 2009-2012 metus numatoma į plėtrą investuoti virš 45 mln.Lt). Kadangi didžioji dalis įmonės produkcijos yra eksportuojama, tai atitinkamai didėja ir didės eksporto apimtys į aukščiau išvardintas šalis.

Atskirų produktų grupių rinkos skiriasi:

- Deguonies ir aerozolio terapijos gaminių daugiausiai parduodama Ispanijoje, Didž. Britanijoje, Prancūzijoje ir per distributorių tinklą į kitas šalis.
- Oro takams skirtų gaminių daugiausiai parduodama Didž. Britanijoje, Prancūzijoje, JAV ir Vokietijoje.
- Anestezijos gaminių daugiausiai parduodama Didž. Britanijoje, Prancūzijoje ir per distributorių tinklą į kitas šalis.
- Reanimacijos ir intensyvios terapijos gaminių daugiausiai parduodama Italijoje, Prancūzijoje ir Didž. Britanijoje.

Įmonė platindama savo gaminius tiesiogiai su pirkėjais bendrauja per savo atstovus kiekvienoje šalyje. Produkcija yra išvežama arba Intersurgical grupės įkurtoms įmonėms, prekybos filialams, arba distributoriams, kurie yra įsikūrę kaimyninėse šalyse (distributoriai, kurie yra įsikūrę toli nuo Lietuvos, produkciją perka per centrinę Intersurgical grupės ofisą Didž. Britanijoje).

Lietuvoje įmonė produkciją platina viešųjų konkursų būdu, kuriuos skelbia gydymo įstaigos. Įmonė stengiasi dalyvauti visuose dėl kvėpavimo slaugai skirtų gaminių pirkimo skelbiamuose konkursuose. Didžiausi nuolatiniai įmonės produkcijos pirkėjai yra: VšĮ Kauno medicinos universiteto klinika, Vilniaus Santariškių Universitetinė ligoninė, VšĮ Vilniaus greitosios pagalbos universitetinė ligoninė, Vilniaus onkologinis institutas, VšĮ Šaulių respublikinė ligoninė bei kitos Lietuvos didžiosios gydymo įstaigos. Jie daugiausiai įsigyja anesteziologines kvėpavimo sistemas bei jų priedus, kvėpavimo filtrus, naujagimių bei suaugusių reanimacijai skirtus gaminius.

Įmonės tikslas yra tiekti modulinės konstrukcijos vienkartinio naudojimo gaminius, kurie yra naudojami įvairios paskirties klinikose visame pasaulyje, kartu pateikiant kokybę, naujoves ir galimybę rinktis. Įmonė naudoja naujausias technologijas, tam, kad atitiktų aukščiausius kokybės reikalavimus (pradedant nuo gaminio sukūrimo stadijos ir baigiant galutiniu gaminiu), laikosi susikurtos kokybės sistemos.

Įmonėje vykdomos kokybės politikos esmė – visuomet tiekti tik tokius gaminius, kurie atitinka ar viršija tarptautinius, Europos ar valstybinius standartus, medicinos prietaisų direktyvas ir, kurie, atsižvelgiant į saugumą, patikimumą ir kokybę, atitinka įmonės produkcijos pirkėjų reikalavimus. Įmonė yra įsidięgusi tokias kokybę patvirtinančius sertifikatus: ISO 9001:2000, ISO 13485:2003, Directive 93/42/EEC, FDA CFR 21 (820 dalis).

Įmonė specializuojasi tik kvėpavimo gaminių gamyboje ir gali klientui pasiūlyti platų produktų asortimentą šioje srityje. Tai didelis pranašumas prieš konkuruojančias įmones, kurios klientui gali pasiūlyti ne pilną įrenginių, susijusių su kvėpavimo slauga, komplektaciją.

Kadangi Intersurgical grupė pati kuria, projektuoja, gamina ir platina kvėpavimo slaugos gaminius, ji gali tenkinti ir klientų specifinius pageidavimus – esant poreikiui gali klientui sukurti naują (modifikuoti esamą) gaminį pagal jo poreikius (pvz. pagaminti ilgesnes kvėpavimo sistemas ir t.t.), t.y. prisitaikyti prie individualių kiekvieno kliento poreikių.

Įmonė savo produkciją platina per Intersurgical grupės pardavimų filialus ir per distributorių tinklą, kuris aprėpia apie 100 valstybių visuose pasaulio žemynuose. Tokiu būdu įmonė platindama gaminius yra arčiau savo tikslinės klientų grupės, gali geriau išsiaiškinti ir tenkinti jų poreikius.

Taip pat Intersurgical įmonė nuolat bendradarbiauja su medikais bei mokslo įstaigomis, ieško būdų kaip patobulinti esamus produktus, kuria naujus, kurie geriau atitinka tiek klientų, tiek galutinio vartotojo - pacientų reikalavimus. Pavyzdžiui, atsižvelgdama į sterilių gaminių poreikio didėjimą rinkoje, įmonė 2005 metais pradėjo ir 2007 metais baigė statyti sterilizavimo gamyklą Lietuvoje. 2007 metais Įmonė mažais kiekiais pradėjo gaminti naują unikalų produktą – *i-gel* viršgerklinį vamzdelį.

3.1.3. Esamos rinkos apibūdinimas

Įmonės gaminama produkcija **daugiausiai naudojama gydymo įstaigose (tiek privačiose, tiek valstybinėse) visame pasaulyje**. Įmonė didžiąją dalį savo gaminamos produkcijos platina per Intersurgical grupės įkurtus pardavimų padalinius ir distributorių tinklą, todėl pati įmonė tiesiogiai mažai bendrauja su tiksline galutine klientų grupe. Įmonės gaminama **produkcija platinama daugiau nei 100 šalių**.

Įmonės vykdomai veiklai daugiausia įtakos turi tokie verslo aplinkos veiksniai:

- **Situacija pasaulinėje kvėpavimo slaugos gaminių rinkoje** - situacija pasaulinėje kvėpavimo slaugos gaminių rinkoje yra lengvai prognozuojama – tam tikrų kvėpavimo įrenginių, kaip ir kitos medicinos įrangos, visada reikėdavo ir reikės. Šioje rinkoje nėra ryškių cikliškų svyravimų, ištisus metus sveikatos įstaigos naudoja kvėpavimo gaminius, gydant (operuojant) pacientus. Dėl šios priežasties įmonė gali susidaryti realius planus, biudžetus ateičiai bei siekti užsibrėžtų tikslų.
- **Kvėpavimo slaugos gaminių rinkos konkurencingumas** - kvėpavimo gaminių rinka, kurioje veikia įmonė, pasižymi pakankamai didele konkurencija. Pasaulyje dominuoja apie 10 gamintojų, kurių gamyba išdėstyta visame pasaulyje ir įmonė konkuruoja su skirtingų įmonių gaminama skirtinga produkcija. Intersurgical iš kitų panašių įmonių išsiskiria tuo, kad ji specializuojasi tik kvėpavimo gaminių gamyboje. Įmonės tarpusavyje konkuruoja siūlant geresnę produkto kainą, kokybę, paslaugos kokybę bei produktų inovatyvumu.

- **Medžiagų kainų pokyčiai** – Įmonė gamindama kvėpavimo gaminius daugiausiai naudoja naftos produktus, tokius kaip polietileną PE, didelio tankio polietileną HDPE, polipropileną PP, styrolux SB, polivinilchloridą PVC ir kt. Naftos produktų kainoms nuolat svyruojant (2008 metų liepą naftos kaina už barelį viršijo 140 dolerių ribą, 2009 metų birželį – siekė 71 dolerį už barelį). Kad įmonė sumažintų riziką, susijusią su žaliavų kainų nepastovumu (bei, kad kuo mažiau kenktų aplinkai), ieško naujų technologinių gamybinių sprendimų kaip būtų galima pagaminti tokios pačios kokybės gaminius naudojant kitą žaliavą.

Įmonės vykdomai veiklai daugiausiai įtakos turi tokie makroekonominiai veiksniai:

Palūkanų norma. Įmonei palūkanų normos svyravimai yra labai svarbūs, nes šiuo metu įmonė yra pasiskolinusi per 67 mln. litų. Didėjanti palūkanų norma padidins paskolos aptarnavimo kaštus, t.y. finansines įmonės sąnaudas, atitinkamai mažėjanti palūkanų norma sumažins paskolos aptarnavimo kaštus, t.y. finansines įmonės sąnaudas.

Infliacija. Infliacijos svyravimai svarbūs be išimties visoms įmonėms, taip pat ir UAB Intersurgical. Didėjanti infliacija sumažins pinigų vertę, padidins teikiamų prekių ir paslaugų kainas, todėl išaugs įmonės savikainos ir veiklos sąnaudos. Didėjant inflacijai, šokteli palūkanų normos, todėl didėja finansinės įmonės sąnaudos. Atitinkamai - mažėjanti infliacija padidins pinigų vertę, sumažins teikiamų prekių ir paslaugų kainas, todėl mažės įmonės savikainos ir veiklos sąnaudos. Mažėjant inflacijai, krenta palūkanų normos, todėl mažėja finansinės įmonės sąnaudos.

Minimalus darbo užmokestis / Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis. Valstybei didinant minimalų darbo užmokestį ar didėjant rinkoje vyraujančiam vidutiniam mėnesiniam darbo užmokesčiui, didėja įmonės išlaidos darbo užmokesčiui, t.y. įmonės savikainos ir veiklos sąnaudos. Atitinkamai, Valstybei mažinant minimalų darbo užmokestį ar mažėjant rinkoje vyraujančiam vidutiniam mėnesiniam darbo užmokesčiui, mažėja įmonės išlaidos darbo užmokesčiui, t.y. įmonės savikainos ir veiklos sąnaudos.

Valiutų kursų svyravimai, valiutos devalvacijos. Valiutų kursų neigiamas poveikis (sąnaudos iš valiutų kursų pasikeitimo) didina įmonės finansines sąnaudas. Valiutos devalvacija, t.y. jos kurso sumažėjimas kitų valiutų atžvilgiu, paprastai iššaukia infliaciją. Atitinkamai, Valiutų kursų teigiamas poveikis (pajamos iš valiutų kursų pasikeitimo) mažina įmonės finansines sąnaudas.

Sveikatos sektorių Lietuvoje ir visame pasaulyje labai **griežtai reglamentuoja** įvairūs teisiniai aktai. Pagrindiniai teisės aktai, susiję su įmonės vykdoma veikla, yra atskirų šalių nacionalinės sveikatos strategijos, aktai, reglamentuojantys medicinos prietaisų saugos techninius reikalavimus, medicinos prietaisų aprobavimo tvarkas.

Rinkos kitimo tendencijų ir potencialo analizė

Įmonės gaminama produkcija daugiausia yra naudojama įvairiose sveikatos įstaigose (ligoninėse, operacinėse, intensyvios terapijos skyriuose, avarijų ir greitosios pagalbos, pooperacinėse ir kitose ligoninės palatose) bei namuose. Pagal Lietuvos gyventojų sveikatos ir sveikatos priežiūros įstaigų veiklos ataskaitas 2002-2008 metais, **atliekamų operacijų skaičius Lietuvoje nuolat auga** (žiūrėti diagramą žemiau):

8 pav. Atliktų operacijų skaičius Lietuvoje 2002-2008

Šaltinis: Lietuvos sveikatos informacijos centras, www.lsic.lt

Kadangi kiekvienais metais daugėja atliekamų operacijų skaičius, atitinkamai didėja paklausa įmonės gaminai kvėpavimo produkcijai, kuri yra naudojama operacijų metu.

Taip pat, dalis įmonės gaminamos produkcijos yra skirta naudoti namuose, pvz.: aerozolio ir deguonies terapijos kaukės. Žemiau pateikiamoje diagramoje pavaizduotos kvėpavimo ligų susirgimų tendencijos:

9 pav. Kvėpavimo ligų susirgimo tendencijos Lietuvoje

Šaltinis: Lietuvos sveikatos informacijos centras, www.lsic.lt

Iš diagramos matyti, kad kvėpavimo ligų susirgimų skaičius iki 2005 metų augo, 2007 metais susirgimų skaičius vėl išaugo. Remiantis ligų grupių paplitimo tarp Lietuvos gyventojų statistiniais duomenimis, kvėpavimo sistemos ligos 2007 metų duomenimis buvo pačios

dažniausios tiek tarp pacientų, kuriems virš 18 metų, tiek tarp vaikų. Esant tokioms tendencijoms, nepaisant dabartinio susirgimų mažėjimo, įmonės gaminama produkcija išliks ir ateityje labai paklausi.

Panašios tendencijos yra visame pasaulyje. Frost & Sullivan, tarptautinė rinkos tyrimų kompanija, apytikriai apskaičiavo, kad visame pasaulyje oro takams skirtų gaminių pardavimai 2006 m. siekė apie 414 mln. dolerių ir iki 2012 m. turėtų pakilti iki 525 mln. dolerių, t.y. padidės beveik 27 proc.

3.1.4. Įmonės konkuravimo ir rinkodaros strategija

Įmonė norėdama išlaikyti lyderio pozicijas kvėpavimo gaminių rinkoje, su kitomis įmonėmis konkuruoja tokiais pagrindiniais aspektais:

1. Gaminių kokybė;
2. Konkurencinga kaina;
3. Paslaugos kokybė.

Pirmasis aspektas – gaminių kokybė – vienas iš įmonės **pagrindinių prioritetų yra tiekti kokybišką produkciją**. Taip įmonė nukonkuruoja kitas įmones, kurios savo gamyklas, dėl kaštų mažinimo, perkelia į tolimųjų rytų šalis (Kiniją, Taivaną, Malaiziją). Šiose šalyse įkurtos gamyklos gali pagaminti produktą už mažesnę savikainą, tačiau produktas kokybės atžvilgiu žymiai nusileidžia Įmonės gaminiams.

Kitas aspektas – konkurencinga kaina – kadangi įmonė gamina ypatingai plataus asortimento produkciją ir ją platina per Intersurgical grupės įmones bei distributorių tinklą skirtingose pasaulio šalyse, tai kaina yra formuojama atsižvelgiant į vietinės rinkos tendencijas (*angl. „Think globally, act locally“*, *liet. „Galvok plačiai, veik čia“*) (kadangi pasirinktas būtent toks gaminių platinimo būdas, tai yra pakankamai paprasta įgyvendinti).

Ir paskutinis aspektas – **paslaugos kokybė** – į šį kriterijų patenka tokie dalykai kaip:

- Galimybė klientui pasiūlyti **platų gaminių asortimentą**. Tokiu būdu gydymo įstaigos gali nusipirkti visą reikalingą kvėpavimo slaugai skirtų gaminių paketą iš vieno tiekėjo, taip taupydama savo kaštus. Nėra nei vienos kitos pasaulyje tokios įmonės, kuri galėtų pasiūlyti tokį platų kvėpavimo gaminių asortimentą.
- Galimybė **sukurti klientui naują, specifinį gaminį**, tenkinantį jo poreikius. Kaip jau minėta aukščiau, įmonė pati kuria, projektuoja ir gamina kvėpavimo gaminius, todėl gali bet kurį produktą pritaikyti (modifikuoti) pagal kliento specifinius reikalavimus (pvz. pagaminti ilgesnę kvėpavimo sistemą). Labai nedaug pasaulio įmonių gali pasiūlyti tokią galimybę.

- **Bendravimas tiesiogiai su klientu.** Įmonė su klientais bendrauja per Intersurgical grupės įmones ir/ar distributorių tinklą. Tokiu būdu įmonė sužino klientų poreiki naujiems produktams, prognozuoja įmonės pardavimus.
- **Greitas gaminių pristatymas.**

Ir ateityje įmonė išlaikys tą pačią konkurencijos strategiją.

Įmonės konkurencinės analizė pasaulinėje rinkoje apibendrintai pateikta žemiau esančioje SSGG (SWOT) analizės lentelėje:

7 lentelė. Įmonės konkurencinė SSGG analizė pasaulinėje rinkoje

Stiprybės	Silpnybės
Specializuojasi kvėpavimo gaminių srityje	Brangūs ir riboti finansiniai ištekliai
Aukšta produktų kokybė	Įmonės reprezentacija galėtų būti pagerinta kai kuriose eksporto rinkose
Konkurencinga produktų kaina	Plačiai geografiškai išsidėsčiusi rinka sukelia sunkumų naujo produkto techninių sąlygų patvirtinimui
Platus produktų asortimentas	Neužbaigtas produkcijos asortimentas
Patikima ir pastovi produktų pasiūla	Kai kurių svarbiausių įmonės produktų aukšta savikaina
Aukštas aptarnavimo lygis	Pradėti gaminti produktai ne visada tinkami rinkai
Naujoviškumas	Kuriami ir modifikuojami produktai dažnai neatitinka numatyto grafiko
Sterilių produktų gamyba	
Nuolatinė kokybės gerinimo programa	
Įmonės darbuotojai ir distributoriai gerai apmokyti	
Didelis klientų ratas viso pasaulio mastu	
Tiesioginis produkcijos pardavimas	
Žinomas įmonės vardas	
Galimybės	Grėsmės
Naujos rinkos (Italija, Japonija)	Konkurentų užimamos rinkos dydžio augimas dėl taikomo nepagrįsto kainų mažinimo
Auganti rinka vienkartiniams produktams	Konkurentų koncentracija į tam tikros grupės produktų gamybą
Teisės aktai dėl vienkartinių produktų pakartotinio naudojimo	Daugiau susijungusių konkurentų, kurie gali pasiūlyti platesnį produktų asortimentą
Mažai produktų sukuriama įmonės konkurentų	Konkurentų plagijavimo atvejai
Sterilių produktų gamyba	
Nauji produktai oro takams skirtų produktų grupėje	
Naujos aplinkai saugios kaukės EcoMask	
ES struktūrinių fondų parama darbo našumui didinti (investicinių projektų įgyvendinimui)	

Rinkodaros strategija

Šiuo metu įmonės taikomos rinkodaros strategijos esmė - **aukšta kokybė už konkurencingą kainą (angl. Best cost strategy)**. Įmonė išskirtinį dėmesį skiria gaminamos produkcijos **kokybei ir inovatyvumui**, taip pat, atsižvelgiant į konkurentų siūlomas panašios produkcijos kainas, koreguoja savo produkcijos kainoraštį. Taikydama tokią rinkodaros strategiją

(plačiau kituose skyriuose) įmonė užsitarnavo nepriekaištingų kvėpavimo gaminių ir sistemų gamintojo vardą, pripažintą tiek šalies, tiek tarptautiniu mastu ir sugebėjo sukurti pardavimų tinklą, apimančią per 100 pasaulio valstybių. Įmonė nuolat vykdo aktyvią plėtrą į strategines rinkas, kad galėtų būti arčiau vartotojų, geriau išsiaiškintų ir tenkintų jų lūkesčius.

Dėl įmonės gaminamos produkcijos specifikos, įmonė savo produkciją didžiąja dalimi reklamuoja įvairių konferencijų metu, medikų (anesteziologų) suvažiavimuose, mokymuose, t.y. tokiuose renginiuose, kur įmonė gali tiesiogiai tikslinę klientų grupę supažindinti su produkcijos naujovėmis, papasakoti apie išskirtines produktų savybes, praveisti mokymus, kaip naudotis tais produktais ir pan.

Įmonė savo produkciją platina per Intersurgical grupės įkurtus pardavimų filialus 13 skirtingų šalių, taip pat per distributorių tinklą, kuris apėmia apie 100 pasaulio valstybių.

Kainodara

Įmonė netaiko fiksuotų kainų parduodamos produkcijos vienetams - **kainos nustatomos atskirai pagal platinimo kanalus**, t.y. atskiros kainų grupės Intersurgical grupės įmonėms bei distributoriams. Žemiau lentelėje pateiktos vidutinės produkcijos kainos pagal gaminamus produktus, apskaičiuotos remiantis 2008 m. Įmonės apyvartos ir pardavimų kiekio duomenimis.

8 lentelė. Vidutinės produkcijos kainos

Nr.	Produktai	Vidutinė kaina (Lt/vnt.)
1	Reanimacijai ir intensyviai terapijai skirti gaminiai	
1.1	Reanimacija	4,11
2	Anestezijai skirti gaminiai	
2.1.	Anestezinės kvėpavimo sistemos ir priedai	3,40
2.2.	Absorbentai	15,70
3	Deguonies ir aerozolio terapijai skirti gaminiai	
3.1	Deguonies ir aerozolio terapija	1,29
4	Oro takams skirti gaminiai	
4.1.	Oro takų produktai ir priedai	0,83
4.2.	Kvėpavimo filtrai	1,67
4.3.	Solus	8,68
4.4.	I-Gel	12,40
5	Kiti komplektuojantys gaminiai	
5.1.	Pagaminti komponentai ir pusgaminiai	0,33
5.2.	Kita (reklaminiai gaminiai)	0,05
5.3.	Įvairios pakavimo medžiagos	0,33

Šaltinis: UAB „Intersurgical“

Įmonė, nustatydamą gaminamos produkcijos kainas, atsižvelgia į pagamintos produkcijos savikainą: $\boxed{\text{Kaina} = \text{Savikaina} + \text{Pelno marža}}$. Pelno maržos vidurkis svyruoja apie 10-15 procentų.

Kaip jau ankščiau minėta, įmonė savo gaminius platina per Intersurgical grupės įmones (kurios turi savo pardavimų filialus skirtingose 13 valstybių) ir distributorių tinklą, kuris siekia apie 100 šalių visame pasaulyje. Atskiri kainoraščiai sudaromi Intersurgical grupės įmonėms ir distributoriams. Intersurgical grupės įmonėms produkcija yra platinama pagal atskirą įmonės kainoraštį. Distributoriams kainos priklauso nuo perkamos produkcijos kiekių, kuo daugiau produkcijos perkama, tuo lankstesnė kainodara yra taikoma. Tačiau iš tikrųjų įmonė galutinei produkcijos kainai realios įtakos nedaro. Įmonė distributoriams iš viso pasaulio parduoda savo produkciją už panašią kainą, tuo tarpu patys distributoriai savo šalyse platina produkciją pagal vietinės rinkos tendencijas ir galutinę produkcijos kainą (pridėdami papildomai savo pelno maržą) nustato patys. Šiuo metu tokia kainodaros sistema visiškai atitinka įmonės ir jos klientų poreikius, kadangi įmonės gaminių paklausa ne tik nemažėja, bet ir auga, todėl artimiausioje ateityje jos keisti neplanuojama.

3.2. Paramos poreikis ir projekto tikslas

3.2.1. Projekto aprašymas

Investicijų projektas apibūdinamas kaip dokumentas, kuriame ekonomiškai, techniškai ir socialiai pagrindžiami investavimo tikslai, įvertinama investicijų grąža bei kiti efektyvumo rodikliai, nurodomos projektui įgyvendinti reikalingos lėšos bei finansavimo šaltiniai. [Griškevičius, 1998]

Pastaruojų metu susiklosčius nepalankiai ekonominei situacijai pasaulio rinkose, visos įmonės yra priverstos optimizuoti savo veiklos kaštus, ieškoti naujų sprendimų kaip didinti veiklos produktyvumą ir darbo našumą.

UAB „Intersurgical“ siekdama išsilaikyti konkurencinėje kovoje, privalo modernizuoti įmonės technologinius procesus. Pasenusi ir susidėvėjusi gamybinė technologinė bazė reikalauja didelių energetinių sąnaudų ir jau nebepajėgia patenkinti rinkos augančių poreikių kiekiams ir kokybei. Augančios energetinių išteklių kainos, infliacija, sudėtinga situacija pasaulinėje rinkoje verčia įmonę ieškoti naujų, našesnių įrengimų, automatizuoti dar neautomatizuotas gamybos linijas. Gamybos technologinių procesų modernizavimas leistų ženkliai padidinti darbo našumą ir gamybos apimtį (nedidinant gamybos kaštų), ir ateityje leistų konkuruoti kaip ypač stipriai, novatoriškai įmonei, prisidedant prie Lietuvos ekonominio ir socialinio vystymosi atotrūkio nuo Europos Sąjungos šalių senbuvių mažinimo.

Šiuo metu gamybinėje veikloje Įmonė susiduria su šiomis pagrindinėmis problemomis:

- *Didelės įrengimų eksploatacinės sąnaudos.* Turima sena įranga neefektyviai naudoja elektros energiją, be to, reikalauja dažno remonto. Tai didina produkcijos savikainą, o tuo pačiu ir įmonės gebėjimą sėkmingai konkuruoti pasaulinėje rinkoje.
- *Neužtikrinamas stabilus darbas su turimais įrenginiais.* Šiuo metu didelė dalis įmonėje naudojamų įrengimų yra technologiškai ir morališkai pasenę, daliai turimų įrengimų net nebėra pirkti atsarginių detalių (dėl to sugedus įrenginiui, jo remonto darbai dažnai labai išsitiesia laike, o kartais tokių įrenginių net nebeįmanoma pataisyti). Naudojant tokius įrenginius, neįmanoma užtikrinti stabilaus ir efektyvaus darbo įmonėje.
- *Nepakankama produkcijos išeiga.* Dėl esamos įrangos nestabilaus veikimo, santykinai didelio defektų skaičiaus, netiksliai atliekamų technologinių procesų bei dėl neautomatizuotų dalies gamybos linijų, neužtikrinama pageidaujama produkcijos išeiga, jos kokybė.
- *Žemas įrengimų našumas.* Dauguma šiuo metu įmonėje naudojamų įrenginių savo našumu ženkliai atsilieka nuo rinkoje siūlomų naujausių tokių įrengimų.
- *Santykinai didelis broko skaičius.* Dėl įmonės gamyboje naudojamų pasenusių įrenginių, kurie yra praradę savo tikslumą bei dalies neautomatizuotų procesų, yra padaroma santykinai daug broko bei kenčia gaminamos produkcijos kokybė.
- *Pasenusios technologijos.* Dalis technologinių linijų įrengimų grįstos pasenusiomis technologijomis, o tai ženkliai atsiliepia gaminio savikainai (dėl ilgesnio gamybos ciklo, didelio gamyboje naudojamų liejimo formų modifikacijų skaičiaus).

Dėl minėtų problemų, įmonė turi dvi išeitis – **arba modernizuoti savo gamybinius technologinius procesus, arba gamybą perkelti į pigesnes rinkas** (kitas šalis), kur pigesnė darbo jėga, palankesnė mokesstinė aplinka bei efektyvesnė tiesioginių užsienio investicijų skatinimo politika.

i-gel produkto gamybos technologinių įrengimų modernizacija

2007 metais, kaip jau minėta anksčiau, įmonė mažomis apimtimis pradėjo gaminti naują produktą – *i-gel* viršgerklinį vamzdelį. Šis vamzdelis yra unikalus, pasaulyje analogų neturintis oro takams skirtas gaminys, vainikuojantis ne vienerių metų tyrinėjimų ir vystymo rezultata. Šiam Intersurgical gaminiui įmonė yra sukūrusi ir dar tobulina gamybos technologiją ir yra vienintelė galinti ir gebanti pagaminti šį unikalų ir naują produktą, kurio paklausa pasaulyje nuolat auga. Turimos įrangos pajėgumų ir našumo nepakanka, todėl siekiant patenkinti nuolat augančią produkto paklausą, būtina kuo greičiau modernizuoti esamus įrenginius ir plėsti gamybos pajėgumus bei didinti našumą įmonėje – su šiuo metu turimais įrenginiais įmonė to padaryti negali.

Rezervinių maišų gamybos technologinių įrenginių modernizacija

Įmonė, gamindama anesteziologinių kvėpavimo sistemų komplektuojančiąsias – rezervinius maišus – susiduria su tokiomis problemomis:

- Ribotas gamybos našumas ir pajėgumas;
- Didelis padaromo broko procentas;
- Didelė keraminių formerių (ant kurių liejami rezerviniai maišai) sugadinimo apimtis;
- Žmogiškojo faktoriaus rizika.

Šiuo metu rezervinių maišų gamyboje naudojama daugiausiai rankinio darbo ir tai yra mažiausiai našus procesas įmonėje. Naudojamos merkimo į koaguliantą ir lateksą vonios neužtikrina reikalingo dispersijų homogenizavimo bei tolygaus laminarinio paviršiaus tekėjimo. Dėl šios priežasties atsiranda rezervinių maišelių paviršiaus defektai, bei gumos savybių išsibarstymas. Numatoma nauja lateksų merkimo linija bus projektuojama ir gaminama atsižvelgiant į rezervinių maišelių gamybos iš chloropreninių lateksų specifines sąlygas ir reikalavimus. Tai leis išvengti minėtų problemų gamyboje, pagerės gaminių kokybę, sumažės broko procentas. Įdiegus modernų tempimo įrenginį, bus užtikrinta produktų kokybės kontrolė. Šiuo įrenginiu bus testuojamos rezervinių maišų medžiagų savybės, taip bus optimizuojamas maišų džiovavimo ir vulkanizacijos procesas elektros krosnyse. Modernizavus kitus rezervinių maišų gamyboje naudojamus įrenginius, beveik dvigubai padidės gamybos proceso pajėgumas ir našumas.

Pagrindinis projekto tikslas (abiem technologinėms linijoms bendras) – padidinti įmonės produktyvumą ir darbo našumą.

Planuojami projekto uždaviniai:

- Modernizuoti *i-gel* produkto gamybos procesą, įdiegiant naujus įrenginius;
- Modernizuoti rezervinių maišų gamybos procesą, įdiegiant naujus įrenginius.

Igyvendinus šį investicinį projektą, įmonė galėtų išplėsti moderniausios pasaulyje kvėpavimo takų praeinamumą užtikrinančios priemonės gamybos apimtį, taip pat įmonė padidintų savo gaminamos produkcijos kokybę (tuo pačiu tarnavimo laiką), darbo našumą bei produktyvumą. Kadangi įmonė beveik visą savo produkciją eksportuoja, didėtų ir eksporto apimtys (eksporto apimčių didėjimas tiesiogiai siejamas su įmonės gamybos apimčių t.y. produktyvumo didėjimu).

Šio investicinio projekto tikslas tiesiogiai susijęs su įmonės strateginiu tikslu („Tiekti didžiausią kvėpavimo gaminių asortimentą, siūlant **kokybę, naujoves ir pasirinkimą**“).

3.2.2. Paramos projekto pagrindimas bei jo atitiktis nacionalinėms strategijoms

Paramos skyrimas projektui šiame Įmonės raidos etape yra ypatingai svarbus. Ankstesniais metais įmonės pradėtos ir šiuo projektu baigiamos investicinės programos rezultate ženkliai išaugo ne tik įmonės ilgalaikis turtas, bet ir įmonės finansiniai įsipareigojimai finansinėms institucijoms. Taip pat pablogėjo finansiniai rezultatai dėl ženkliai išaugusių finansinių skolų aptarnavimo kaštų bei nuo įmonės nepriklausančio žaliavų ir kitų išteklių, įskaitant ir darbo jėgą, brangimo.

Šie faktoriai nulėmė, kad be paramos įmonė neturėtų galimybės iš karto pritraukti tiek nuosavų ir skolintų lėšų, kiek reikalinga kompleksiskam projekto įgyvendinimui ir projektas būtų įgyvendinamas tik mažesniais etapais ir tik per ilgesnį laikotarpį, kas sumenkintų galimybes pasiekti norimą ekonominį efektą dėl investicinio projekto kompleksiskumo. Įsidiėgdama vienu metu tik po vieną ar kelis įrenginius, įmonė neišvengtų „butelio kaklelio“ efekto, nes įmonė naudoja nuoseklius technologinius procesus (linijas) tiek *i-gel*, tiek ir rezervinių maišų gamybai ir fragmentinis jos modernizavimas neduotų maksimalaus laukiamo poveikio. Prognozuojamas visos įmonės darbo našumo padidėjimas įmanomas tik kompleksiskai įsigijus ir maksimaliai operatyviai įdiegus visus suplanuotus įrenginius. Numatyto projekto neįvykdymas gali apriboti įmonės galimybes operatyviai užimti naujas rinkas ir praplėsti esamas įvedant pasaulyje unikalų gaminį *i-gel*, o taip pat apribotų įmonės anestezinių sistemų pardavimus, nes jau 2009 m. numatomas rezervinių maišų gamybinių pajėgumų stygius.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad projektui įgyvendinti įmonei būtinas finansavimas iš ES struktūrinių fondų dėl šių priežasčių:

- Gavus pagalbą, iš esmės padidėtų projekto veiklos apimtis, t.y. per numatytą laikotarpį būtų galima įsigyti visus suplanuotus įrenginius ir kompleksiskai modernizuoti *i-gel* ir rezervinių maišų gamybos technologines linijas. Be paramos įmonė nesugebėtų įsigyti visų suplanuotų įrenginių pagal numatytą grafiką.
- Gavus pagalbą, iš esmės padidėtų projekto veiklos mastas, t.y. per numatytą laikotarpį būtų įgyvendinamas kompleksinis *i-gel* ir rezervinių maišų gamybos technologinių linijų modernizavimas, kurio rezultate bus sukurti unikalūs technologiniai gamybos sprendimai, sustiprinsiantys įmonės technologinius pranašumus prieš konkurentus.
- Gavus pagalbą, iš esmės padidėtų bendra projektui įmonės išleista suma, t.y. per numatytą laikotarpį įmonė vien iš privačių lėšų nesugebėtų skirti projektui tokios didelės sumos, kokia būtų įmanoma esant paramai.

Investicinis projektas prisideda prie Lietuvos Respublikos patvirtintų nacionalinių strateginių dokumentų įgyvendinimo.

Projektas atitinka **Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos**, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270, nuostatas - projektas tiksliai atitinka strategijos įgyvendinimo programos prioriteto „Skatinti Lietuvos įmonių konkurencingumą“ tikslą „Siekti, kad kuo daugiau įmonių būtų konkurencingos tarptautiniu mastu, o pramonės ir su ja susijusios verslo struktūros ir sukuriama nacionalinio produkto dalis būtų artimos ES šalių rodikliams“. Šiuo investiciniu projektu siekiama išplėsti naujo ir unikalaus viso pasaulio mastu produkto serijinę gamybą bei didinti produktyvumą ir našumą bei kokybines savybes jau gaminamo produkto, taip šis projektas prisideda įgyvendinant Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos tokius uždavinius:

- Ugdyti inovacijų kultūrą versle ir didinti įmonių inovacinius gebėjimus – *i-gel* produktas yra visiškai inovatyvus ne tik Lietuvos, bet ir viso pasaulio mastu. Tiek rezervinių maišų, tiek *i-gel* produkto gamybai bus perkami ir diegiami nauji, inovatyvūs įrenginiai.
- Stiprinti nacionalinės pramonės konkurencingumą – siekiant pradėti serijinę *i-gel* produkto gamybą ir didinti rezervinių maišų gamybos našumą ir produktyvumą, būtina technologiškai atnaujinti įmonę;
- Užtikrinti rinkų atvirumą ir konkurencingumą Europoje ir už jos ribų – naujieji gaminiai bus parduodami visame pasaulyje, virš 100 pasaulio valstybių.

Projektas atitinka **Valstybės ilgalaikės raidos strategijos**, patvirtintos Lietuvos Respublikos seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187, nuostatas – Projektas prisideda siekiant įgyvendinti strategijos pagrindinio tikslo „Sukurti aplinką plėtoti šalies materialinei ir dvasinei gerovei, kurią apibendrintai nusako žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika“. Šiuo investiciniu projektu prisidedama prie Ilgalaikės raidos strategijos vizijos ir tikslų įgyvendinimo:

- Technologinis gamybos lygis daugeliu atveju bus europinis arba vidutiniškai nuo jo nedaug atsiliks – įgyvendinus šį investicinį projektą, įmonės technologinis gamybos lygis ne tik pasieks europinį lygį, bet jį ir viršys.
- Pramonės plėtros strateginis tikslas – pasiekti, kad iki 2015 m. kuo daugiau Lietuvoje veikiančių įmonių būtų konkurencingos tarptautiniu mastu, o pramonės ir su ja susijusio verslo struktūra bei sukuriama nacionalinio produkto dalis būtų artimos ES šalių rodikliams – įgyvendinus šį investicinį projektą, Įmonė bus dar konkurencingesnė viso pasaulio mastu, galės plėsti pardavimus į naujas rinkas.

Projektas atitinka **2007-2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programą**, patvirtintą Europos Komisijos 2007 m. rugsėjo 24 d. - Projektas atitinka strateginį veiksmų programos tikslą „Spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu, siekiant sumažinti Lietuvos ir ES vidurkio išsivystymo netolygumus“. Investicinis projektas atitinka Veiksmų programoje numatytus tikslus ir uždavinius:

- „Spartų ūkio augimą ilguoju laikotarpiu įmanoma pasiekti tik kuriant, stiprinant ir išlaikant ekonomikos tarptautinį konkurencingumą“. Įgyvendinus investicinį projektą, Įmonė galės dar geriau konkuruoti su kitų įmonių gaminama produkcija tiek Europos, tiek viso pasaulio mastu.
- „Tai visų pirma užtikrina aukštas ūkio sektorių produktyvumas ir, antra, besikeičianti šalies ūkio struktūra, kurioje vis didesnę dalį sudaro aukštas technologijas kuriantys ir naudojantys sektoriai. Konkurencinga ekonomika Europoje tiesiogiai remiasi įmonių inovacijomis naujų procesų ir unikalių gaminių srityje, siekiant didesnio produktyvumo“. Įgyvendinus investicinį projektą net tik padidės Įmonės gamybos našumas ir produktyvumas, bet ir bus pradėtas gaminti unikalūs naujas produktas.

Projektas atitinka Baltąją knygą **Kartu sveikatos labui, 2008-2013 m. ES strateginis požiūris**, patvirtintos Europos bendrijų komisijos 2007 m. spalio 23 d. – Projektas prisidės prie tikslo „Dinamiškų sveikatos sistemų ir naujų technologijų rėmimas“ įgyvendinimo. Šiame strateginiame požiūryje teigiama, kad „naujos technologijos sudaro dideles galimybes iš esmės pakeisti sveikatos priežiūrą ir sveikatos sistemas ir prisidėti išlaikant jų tvarumą ateityje“. Įmonė, įgyvendinusi investicinį projektą, galės sveikatos priežiūros įstaigoms pasiūlyti unikalų naują produktą *i-gel* bei patobulintus kokybiškai rezerviniu maišus.

3.2.3. Projekto alternatyvos

Šis investicinis projektas yra optimali alternatyva iš nagrinėtų kelių alternatyvų:

- Vykdyti jungtinį *i-gel* ir rezervinių maišų projektą pasitelkiant ES paramą
- Vykdyti jungtinį *i-gel* ir rezervinių maišų projektą be ES paramos
- Visiškai nevykdyti projekto
- Vykdyti projektą mažesne apimtimi, t.y. a) Vykdyti tik *i-gel* arba tik rezervinių maišų projektą, b) vykdyti abu projektus juos apjungiant, tik mažesne apimtimi.

Įmonė svarstė galimybę vykdyti projektą mažesne apimtimi, tačiau nei vienas iš šios alternatyvos scenarijų nėra priimtinas Įmonei, nes tokiu atveju nebūtų pasiektas norimas ekonominis efektas, t.y. a) atveju nukentėtų arba anestezinių sistemų, arba *i-gel* rinkos poreikių tenkinimas dėl ribotų gamybinių išteklių, b) atveju nebūtų pasiektas nei bendras *i-gel*, nei bendras

rezervinių maišų technologinių procesų našumo padidinimas, susidarytų „butelio kaklelio“ efektai ir įmonė nepasiektų užsibrėžtų tikslų.

Kaip buvo minėta anksčiau, sprendimas investuoti į *i-gel* ir rezervinių maišų technologinių procesų modernizavimą yra neatsitiktinis – abiejų šių gaminių gamybos galimybės Įmonėje labiausiai neatitinka esamų rinkos poreikių. Tačiau šių gaminių įtraukimo į projektą aplinkybės ir svarba rinkai bei įmonei yra gan skirtinga - *i-gel* yra visiškai naujas ir pasauliniu mastu inovatyviausias įmonės gaminys, neturintis pasaulyje analogų, todėl jo paklausa milžiniška, o pasiūlą riboja tik įmonės turimi gamybos pajėgumai ir technologinių procesų apribojimai. Tuo tarpu rezerviniai maišai nėra ypatingai išskirtinis gaminys rinkoje, tačiau jie yra neatskiriama sudedamoji dalis įmonės ir jos susijusių bendrovių gaminamų anestezinių sistemų, turinčių stabilią ir nuolat augančią paklausą visame pasaulyje. Rezervinių maišų gamybai šiuo metu yra naudojama daugiausiai rankinio darbo, todėl technologija yra ypatingai neefektyvi, padaroma daug broko. Tai mažina Įmonės konkurencingumą, todėl būtina šitą situaciją artimiausiu metu ištaisyti.

3.3. Naujo produkto ir jo gamybos sistemos aprašymas

i-gel laringinė kaukė

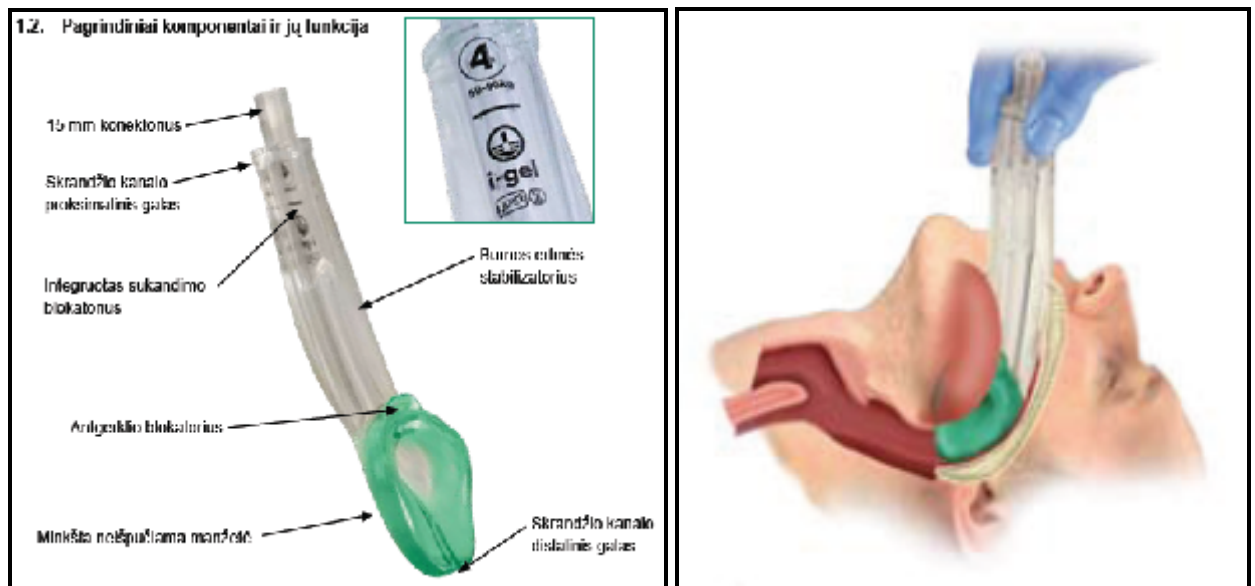
Įgyvendinus investicinį projektą, bus pradėti gaminti *i-gel* vienkartiniai viršgerkliniai vamzdeliai. *i-gel* laringinė kaukė tai originali ir naujoviška viršgerklinė kvėpavimo takų praeinamumą užtikrinanti priemonė, pagaminta iš medicininio termoplastinio elastomero, kuris yra minkštas, panašus į gelį ir permatomas. *i-gel* yra sukurtas taip, kad sudarytų neišplečiamą anatomicškai atitinkantį ryklės, gerklės ir perigerklinių struktūrų formą užtvartą, nesukeliantį aplinkinių audinių kompresijos.

Siekiant užtikrinti *i-gel* formą, minkštumą ir kontūrus, tiksliai atitinkančius ryklės, gerklės anatominę sandarą, buvo panaudoti duomenys gauti skrodimų, tiesioginės ir netiesioginės laringoskopijos, rentgeno, kompiuterinės tomografijos ir branduolinio magnetinio rezonanso ištyrimų metu. *i-gel* tai išties anatomines struktūras atkartojantis prietaisas, kuriame gaunamas veidrodinis aplinkinio reljefo įspaudas, tokiu būdu, nesukeliamas aplinkinių audinių ir struktūrų spaudimas ar traumatiškas poslinkis.

i-gel sukurtas taip, kad tiksliai įsistatytų virš gerklės struktūrų, sudarydamas patikimą ryklės užtvartą, todėl nėra būtina išpūsti manžetės. Kvėpavimo takų praeinamumo užtikrinimas, nenaudojant išpučiamos manžetės, pasižymi tam tikrais privalumais, įskaitant lengvesnę kaukės įvedimą, minimalią audinių kompresijos riziką ir stabilumą įkišus (t.y. laringinės kaukės padėtis nesikeičia išpūtus manžetę). *i-gel*, tai sudėtyje nėra latekso, tai naudojama vienam pacientui

kvėpavimo takų palaikymo priemonė. Žemiau esančiame paveikslėlyje pavaizduotas naujasis produktas:

10 pav. Naujasis i-gel produktas

Šaltinis: Vartotojo vadovas. *i-gel* vienkartinė laringinė kaukė. www.i-gel.com

i-gel naudotinas užtikrinant ir palaikant paciento kvėpavimo takų praeinamumą anestezijos metu, atliekant planines ir skubias operacijas, operuojant nevalgiusius pacientus spontaniškos ir protarpinės teigiamo slėgio ventiliacijos metu (IPPV). Ateityje šios laringinės kaukės panaudojimo galimybės bus išplėtos.

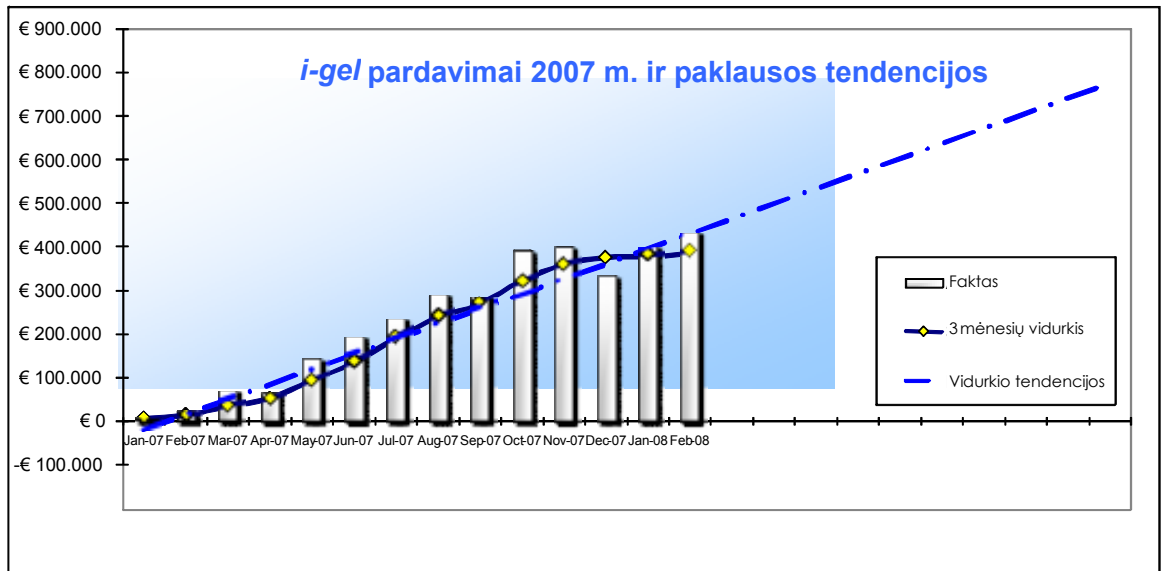
Vienkartinis *i-gel* viršgerklinis vamzdelis yra unikalus oro takams skirtas gaminy. Jis laikomas vienu iš svarbiausių, o gal net ir pačiu svarbiausiu išradimu per pastaruosius dešimt metų tarp kitų kvėpavimo takų įrenginių išradimų. Esminė jo savybė – vamzdelio forma idealiai atkartoja virš gerklų esančią anatomiją ir puikiai užsifiksuoja. *i-gel* viršgerklinis vamzdelis taip puikiai prisitaiko prie paciento anatomijos, kad įvedimo traumas yra mažai tikėtinos arba visiškai neįmanomos.

Pagrindiniai svarbūs dalykai:

- *i-gel* nėra užtvarų, kaip kai kuriuose viršgerkliniuose kvėpavimo takų praeinamumą užtikrinančiuose vamzdeliuose. Manžetė, įsistačiusi savo vietoje, sudaro stiprų tunelinį efektą, taip dar labiau apsunkindama galimybę žemyn nusileidusiam antgerkliui užblokuoti distalinį kvėpavimo kanalo galą;
- *i-gel* minkšta laringinė kaukė yra sukurta taip, kad atitiktų ryklės, gerklės ir periryklines struktūras, tačiau tuo pat metu galėtų išlaikyti savo formą ir būtų lengvai įvedama.

Buvo atlikta naujojo produkto *i-gel* paklausos analizė. Duomenys pateikiami žemiau esančioje schemeje

11 pav. *i-gel* paklausos analizė

Šaltinis: UAB "Intersurgical"

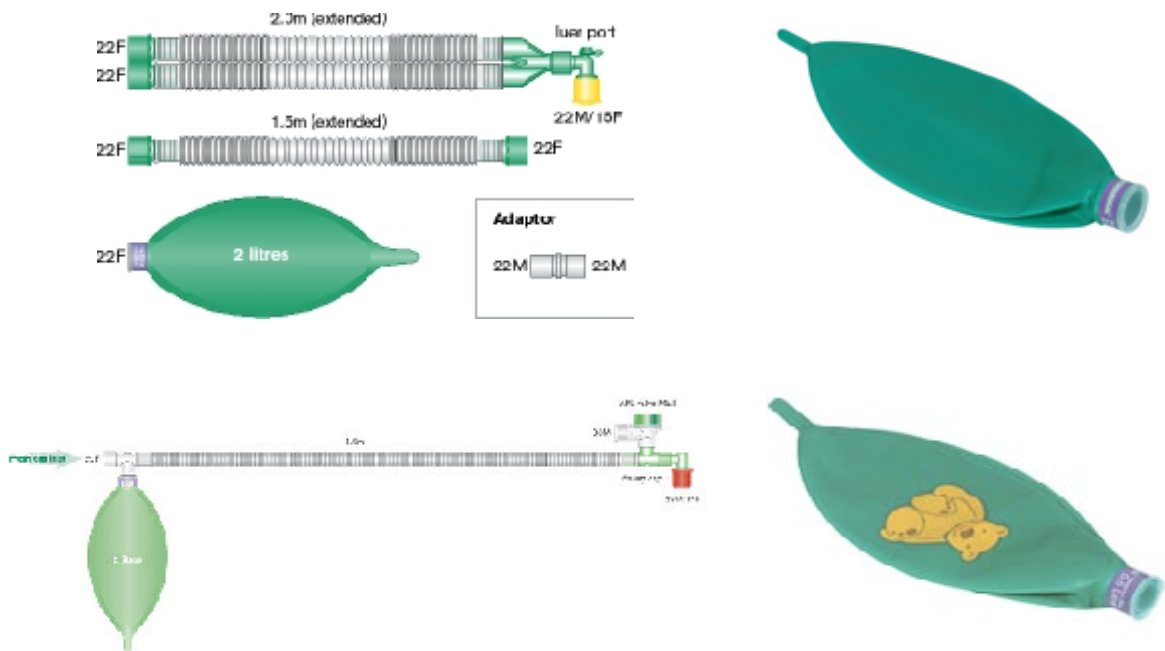
Iš pateikto paveikslėlio matosi, kaip auga *i-gel* produkto paklausa – nuo 2007 m. pradžios (kuomet buvo pradėtos gaminti produkto pirmosios partijos) iki 2008 m. pabaigos paklausa nuolat auga (paklausos kreivė – mėlyna diksniuota linija). Norint patenkinti šią nuolat augančią produkto paklausą, būtina modernizuoti įmonės įrenginius.

Rezerviniai maišai

Rezerviniai maišai yra sudėtinė anesteziologinių sistemų (kurios naudojamos operacijų metu atliekant žmogui bendrąją narkozę) komplekto dalis. Rezervinis maišas yra jungiamas prie kvėpavimo aparato ir yra kaip indikacinė sistema – į maišą sueina anestetikų ir kitų medžiagų perteklius. Jei maišas prie anesteziologinės sistemos nėra jungiamas, tada reikia ypatingai tiksliai paskaičiuoti anestetikų kiekį pacientui, kas yra labai sudėtinga, nes visų žmonių plaučių tūriai yra skirtingi. Rezerviniai maišai yra vieni iš nedaugelio įmonės gaminių, kurie yra nevienkartinio naudojimo. Maišai taip pat yra parduodami atskirai, kaip priedai, nes susidėvėjus maišui, yra perkami nauji, kaip priedai prie turimų anesteziologinių sistemų.

Šiuo metu įmonė gamina per 10 skirtingų rūšių rezervinių maišų, kurie tarpusavyje skiriasi medžiaga iš ko pagaminti ir/ar talpa ir/ar jungtimi, taip pat įmonė gamina rezervinius maišus specialiai vaikams (maišai papuošti meškučio aplikacija). Vieni šių maišų parduodami komplektu su anesteziologinės kvėpavimo sistemomis, kiti atskirai, kaip priedai. Žemiau pateikti anesteziologinių kvėpavimo sistemų ir rezervinių maišų paveikslėliai:

12 pav. Anesteziologinės kvėpavimo sistemos ir rezerviniai maišai

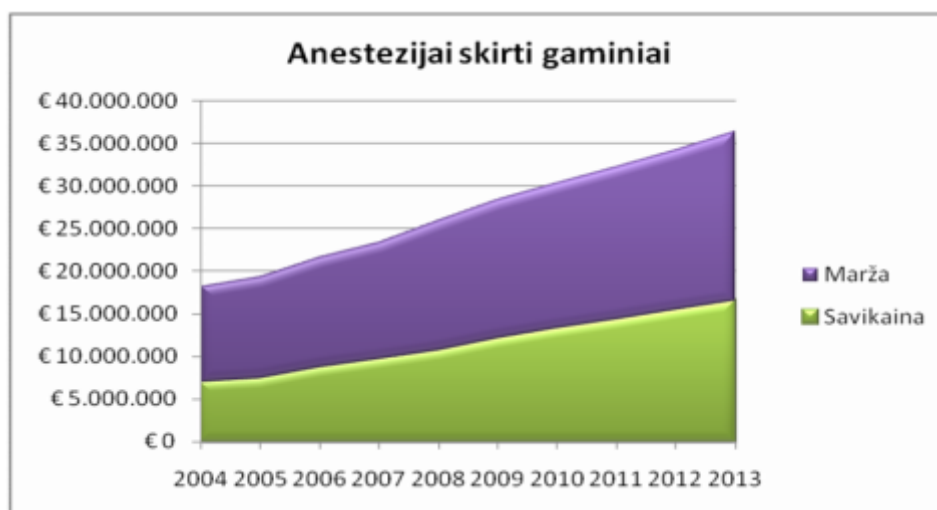
Šaltinis: UAB „Intersurgical“

Modernizavus rezervinių maišų gamybos liniją, ne tik padidės produktyvumas, bet ir pagerės produkto kokybinės savybės:

- Naujieji maišai dėl mažesnio padaromo broko procento bus dar kokybiškesni, ilgės jų tarnavimo laikas.
- Bus gaminami non-latex rezerviniai maišai. "Non latex" reiškia, kad į gaminių sudėtį neįeina natūralus lateksas. Natūraliame latekse yra proteinų (baltymų), kurie gali sukelti I tipo alergiją. Įmonės gaminami maišai "Non latex" reiškia, kad gaminiai pagaminti iš sintetinio chloropreninio latekso, kurio sudėtyje nėra proteinų. Ir tokie pagaminti rezerviniai maišai nesukelia vartotojams I tipo alergijos.
- Dėl įdiegtos naujos maišų mirkymo linijos, rezerviniai maišai bus lygesnio paviršiaus, kokybiškesni.
- Pilna komplektacija įvairioms situacijoms (skirtingų dydžių, sujungimų rezerviniai maišai).

Anestezijai skirtų gaminių paklausa taip pat nuolat augo ir augs, žiūrėti schemą apačioje (pateikiami bendri Intersurgical grupės duomenys):

13 pav. Anestezijai skirtų gaminių paklausa

Šaltinis: UAB „Intersurgical“

Rezervinių maišų paklausa patenka į anestezijai skirtų gaminių paklausą. Atskirai išskirti tik rezervinių maišų paklausą yra beveik neįmanoma, nes rezerviniai maišai yra parduodami tiek kaip kvėpavimo sistemos komplekto dalis, tiek ir atskirai kaip priedas.

Tiek rezerviniai maišai, tiek *i-gel* vamzdeliai yra naudojami anestezijos metu, atliekant planines ir skubias operacijas. Taigi pagrindiniai šių produktų pirkėjai bus įvairios gydymo įstaigos visame pasaulyje. Kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, atliekamų operacijų skaičius kiekvienais metais auga, todėl ir šių produktų paklausa irgi auga.

Svarbiausias klausimas yra, kaip šie produktai išsiskirs tarp dabar naudojamų analogiškų įrenginių ir kas leis gydymo įstaigoms rinktis būtent naujuosius gaminius. Esminiai aspektai lieka konkurencinga kaina bei produkto kokybė.

Kadangi *i-gel* yra visiškai naujas oro takams skirtas gaminys, tai jo kaina artimiausiu laiku procentaliai išliks didesnė už tos pačios grupės kitus gaminius – Solo laringines kaukes ar intubacinius vamzdelius. Todėl artimiausiu metu *i-gel* viršgerklinių vamzdelių pagrindiniai pirkėjai bus privačios gydymo įstaigos bei valstybinės įstaigos labiau ekonomiškai išsivysčiusiose šalyse, kur sveikatos sektoriui skiriamas didesnis biudžetas (yra galimybės mokėti brangiau už kokybę). Vėliau, įdiegus modernias gamybines linijas ir pradėjus *i-gel* gaminti didesniais kiekiais, kaina bus mažinama ir jį galės įsigyti vis daugiau gydymo įstaigų.

Taip pat svarbu paminėti, kad nors dabar *i-gel* gali būti naudojamas tik anestezijos metu, atliekant operacijas, tačiau ateityje šio produkto panaudojimo galimybės gali, ir bus, žymiai išplėstos, pvz.: kvėpavimo takų praeinamumui užtikrinti pacientams, kuriems sustojo kvėpavimas ar širdis, kai nepavyksta paciento inkubuoti; paciento, esančio operacinėje, kvėpavimo takų praeinamumui užtikrinti sudėtingos ar netikėtai apsunkintos inkubacijos atveju; intensyvios terapijos skyriuje gydomiems pacientams, tam tikrai pacientų grupei, kurie netoleruoja

endotrachėjinio vamzdelio bei kitomis aplinkybėmis. Išsiplėtus *i-gel* panaudojimo galimybėms, automatiškai dar augs produkto paklausa.

Anestezijai skirtų gaminių, tame tarpe ir rezervinių maišų, rinka ženkliai nesikeis. Įgyvendinus šį investicinį projektą, rezervinių maišų pardavimų apimtys kiekvienais tolimesniais metais vidutiniškai augs po 5 proc.

Gamybos sistema

Visi už projekto valdymą atsakingi pagrindiniai vadovai ir specialistai turi ilgametės patirties įmonės veikloje (kvėpavimo slaugai skirtų produktų gamyboje).

Projektui yra paskirti du projektų vadovai, kurie bus atsakingi už dviejų atskirų gamybinių linijų įmonėje modernizavimą. Toks sprendimas buvo priimtas, nes kiekvienas iš paskirtų projektų vadovų šiuo metu įmonės veikloje irgi yra atsakingi už minėtas linijas, ir tokiu būdu projektui vadovaus pakankamai specifinių žinių apie skirtingas gamybos linijas turintys asmenys. Projekto finansininkė paskirta įmonės vyr. finansininkė, ji įmonėje dirba jau 12 metų ir turi pakankamai žinių vykdyti ir projekto finansinę apskaitą. Viešųjų pirkimų specialiste paskirta įmonės teisininkė, kuri įmonėje dirba jau 7 metus, turi teisės magistrą ir yra gerai susipažinusi su Lietuvos teisine bei viešųjų pirkimų vykdymo sistema.

Investicinio projekto įgyvendinimui, t.y. naujos įrangos įsigijimui, jokių infrastruktūros statybos, rekonstrukcijos ar modernizavimo darbų neprireiks. Įsigijami nauji įrenginiai bus montuojami jau pastatytuose cechuose, todėl jiems nereikės naujų pastatų ar patalpų. Naujų inžinerinių (pvz., elektros ar vandentiekio) tinklų taip pat neprireiks, nes esami inžineriniai tinklai visiškai atitinka planuojamų įsigyti naujų įrenginių technines specifikacijas.

Kadangi įmonė yra vienintelė kvėpavimo gaminių gamintoja Lietuvoje ir didžiausia tokia gamintoja Europoje (yra kitų smulkesnių gamintojų), visi planuojami įsigyti įrenginiai bus nauji ir moderniausi iš tų, kas siūloma rinkoje, todėl jų pagalba taikomos apdirbimo technologijos bus visiškai naujos Lietuvos ir kitų Europos valstybių mastu. *i-gel* produktui gaminti technologinis procesas bus visiškai naujas ir unikalus visame pasaulyje, kadangi ir pats produktas yra unikalus.

i-gel technologinės linijos modernizavimui įgyvendinti svarbus užsakomos įrangos (liejimo mašinų + formų + automatizuotų komponentų nuėmimo nuo liejimo formų įrengimų) kompleksiskumas bei suderinamumas. Kadangi planuojamo produkto gamybinis technologinis procesas sudėtingas, išvystytas daugelio bandymų ir patyrimo dėka, planuojama įsigyti modifikuotus standartinės serijinės gamybos įrengimus. Būtina sąlyga liejimo mašinų tiekėjui yra abipusis kvalifikuoto personalo glaudus bendradarbiavimas gaminant specifinę kompleksiską gamybos technologinio proceso liniją pagal konkrečius įmonės technologinius poreikius: LM+automatizuota dalis. Liejimo formos unikalumas yra tame, kad jos bus projektuojamos pagal konkrečią techninę užduotį, optimaliam liejimo ciklui pasiekti bei reikalaujamiems kokybės

reikalavimams užtikrinti. Liejimo forma - tai precizinis, aukštų technologijų įrankis, kurio gamybai naudojamos pažangiausios technologijos, tokios kaip: CAD programinė įranga liejimo formoms projektuoti bei CAM - programinio apdirbimo staklėms metalo apdirbimo programoms kurti. Liejimo formos ilgaamžiškumui užtikrinti bus panaudotos aukščiausios kokybės metalai, bei standartinės komplektuojančios detalės. Siekiant aukščiausios liejinio kokybės, bus panaudotos pažangiausios vožtuvinės karšto liečio sistemos liejimo medžiagai lieti. Ši sistema bus apskaičiuota ir pagaminta konkrečiam gaminiui gaminti iš anksto nurodytų elastomerų rūšių. Svarbūs aspektai, įtakojantys įrengimų specifikaciją yra produkto liejime naudojamos kelios medžiagos. Tai aukščiausios klasės dviejų skirtingų rūšių termoplastiniai elastomerai. Jų liejimo procesas reikalauja automatizuotos medžiagų padavimo sistemos, specialaus LM sraigto, pritaikyti lieti mažo klampumo medžiagas, itin tikslios įpurškimo sistemos su elektrine pavara, galimybės greitai ir paprastai keisti programinę įrangą.

Įsigijami nauji įrenginiai, kurių pagalba bus vykdomas įmonės gamybos technologinės linijos modernizavimas, įmonei yra būtini optimaliai veiklai užtikrinti. Šiuo metu įmonė gamybinėje veikloje susiduria su šiomis problemomis:

- Ribotas gamybos našumas ir pajėgumas;
- Didelis padaromo broko procentas;
- Didelė keraminių formerių sugadinimo apimtis;
- Žmogiškojo faktoriaus rizika.

Pagrindiniai tikslai, kurių siekiama įsigyjant naujus įrengimus, yra išplėsti naujo ir unikalaus produkto serijinę gamybą, pagerinti esamų produktų kokybines savybes, taip pat padidinti įmonės darbo našumą ir pajėgumą, atitinkamai – ir eksporto apimtis. Planuojami įsigyti įrenginiai tiesiogiai prisidės prie minėtųjų tikslų, nes jų pagalba per tą patį laiką bus įmanoma daugiau pagaminti tiek rezervinių maišų, tiek *i-gel*, pagerės abiejų produktų kokybinės savybės.

Su dabar turimais *i-gel* produkto gamybos įrenginiais ir 2008 m. planuojamais įgyvendinti technologiniais sprendimais įmonė per metus galės pagaminti apie 1.000.000 *i-gel* vnt./metus. Tačiau rinkos poreikiai yra ženkliai didesni, todėl įgyvendinus šį investicinį projektą, įmonė 2009 metų pabaigai galės pagaminti iki 1.440.000 *i-gel* vnt./metus, 2010 metų pabaigai – iki 2.200.000 vnt./metus. Taigi 2011 metais (baigus įgyvendinti Investicinį projektą), lyginant su 2008 metais įmonė projekto dėka galės pagaminti beveik 2,5 karto daugiau *i-gel* produktų.

Įmonė planuoja šiuo projektu neapsiriboti ir toliau didinti gamybos apimtis atitinkamai 2011 metų pabaigai – iki 3.100.000 vnt./metus, o 2012 metų pabaigai – iki 4.300.000 vnt./metus, 2013 metų pabaigai – iki 5.200.000 vnt./metus.

i-gel gamybos procesų maksimalių pajėgumų palyginimas naudojant esamus ir naujus (planuojamus įsigyti) įrengimus pateiktas lentelėje žemiau:

9 lentelė. *i-gel* gamybos technologinių procesų pajėgumai (esami ir prognozuojami)

Nr.	Technologinis procesas	Procesų maksimalūs pajėgumai	
		Su esamais įrengimais	Su naujais įrengimais
1	<i>i-gel</i> korpusų liejimas (liejimo forma + liejimo mašina + robotas)	~150 vnt./h	~600 vnt./h
2	<i>i-gel</i> jungčių liejimas (liejimo mašina)	620 vnt./h	-
3	<i>i-gel</i> pakuočių liejimas (liejimo mašina)	700 vnt./h	-
4	Spaudos užnešimas ant jungties	760 vnt./h	-
5	Surinkimas / testavimas	600 vnt./h	-
6	Pakavimas	800 vnt/h	-
7	Sterilizavimas	1.477vnt/h	-

Šaltinis: UAB „Intersurgical“

Iš aukščiau pateiktos *i-gel* gamybos technologinės linijos procesų pajėgumų aiškiai matosi, kad pirmiausiai būtina modernizuoti *i-gel* korpusų liejimo procesą – dėl šio proceso nepakankamų pajėgumų yra stabdomi ir neišnaudojami kitų gamybos procesų pajėgumai, susidaro „butelio kaklelio“ efektas. Padidinus korpusų liejimo pajėgumus, padidės viso gamybos proceso pralaidumas, pajėgumai ir darbo našumas.

Modernizavus turimą technologinę *i-gel* liniją:

- Įsigijus automatizuotus komponento nuėmimo nuo liejimo formos įrenginius, bus įdiegtas tikslus cikliškas gamybos procesas, dėl ko sumažės padaromo broko procentas (nuo 10 proc. iki 5 proc.);
- Įsigijus automatizuotus komponento nuėmimo nuo liejimo formos įrenginius dėl cikliško, itin tikslaus proceso, padidės gamybos produktyvumas;
- Bus galimybė sutrumpinti liejimo ciklą, kadangi automatizuoti komponento nuėmimo nuo liejimo formos įrenginiai, skirtingai nuo žmogaus gali turėti kontaktą su pakankamai karštais liejiniais;
- Žymiai padidės gamybos pajėgumai, nes įdiegus naujas daugiavietes liejimo formas ir liejimo mašinas vienu metu galės būti išliejama daugiau *i-gel* korpusų, o automatizuoti komponento nuėmimo nuo liejimo formos įrenginiai gebės vienu metu nuimti daugiau *i-gel* korpusų (skirtingai nei žmogus);
- Įsigijus modernesnes liejimo mašinas bus išvengta prastovų dėl problemų gamybos procese, susijusių su medžiagos padavimo sistema.

Panaši situacija yra rezervinių maišų gamyboje. Šiuo metu įmonė su turimais įrenginiais gali pagaminti 2.307.500 vnt./metus, o įgyvendinus projektą ir įdiegus reikiamą įrangą gamybos

pajėgumai išaugtų iki 4.082.500 vnt./metus. Taigi įgyvendinus projektą įmonės pajėgumai išaugtų beveik dvigubai, arba apie 77 proc.

Rezervinių maišų gamybos procesų maksimalių pajėgumų palyginimas naudojant esamus ir naujus (planuojamus įsigyti) įrengimus pateiktas lentelėje žemiau:

10 lentelė. Rezervinių maišų gamybos technologinių procesų pajėgumai (esami ir prognozuojami)

Nr.	Technologinis procesas	Procesų maksimalūs pajėgumai	
		Su esamais įrengimais	Su naujais įrengimais
1	Medžiagų paruošimas	450 kg/h	1000 kg/h
2	Rezervinių maišų merkimas	6500vnt/24h	11.500vnt/24h
3	Maišų džiovinimas ir vulkanizavimas elektrinėje krosnyje	8000vnt/24h	12.000vnt/24h
4	Išdžiovintų maišų medžiagos testavimas	n/a	n/a
5	Maišų nuėmimas nuo šablonų	8000vnt/24h	12.000vnt/24h
6	Maišų šablonų plovimas (bus įtrauktas į naują merkimo liniją)	6500vnt/24h	11.500vnt/24h
7	Rezervinių maišų plovimas ir džiovinimas	8500vnt/24h	12.000vnt/24h
8	Rezervinių maišų išvertimas	8500vnt/24h	12.000vnt/24h
9	Rezervinių maišų surinkimas ir testavimas	8500vnt/24h	12.000vnt/24h

Šaltinis: UAB „Intersurgical“

Iš aukščiau pateiktos rezervinių maišų gamybos technologinės linijos procesų pajėgumų, matosi, kad norint padidinti rezervinių maišų gamybos apimtį (pajėgumą), būtina modernizuoti visas gamybos proceso etapus (ypač rezervinių maišų merkimui).

Modernizavus turimą technologinę rezervinių maišų liniją:

- Įdiegus naują medžiagų paruošimo įrenginį, medžiagos bus paruošiama dešimt parų į priekį, ko pasekoje bus užtikrintas nepertraukiamas, nuoseklus, stabilus gamybos procesas.
- Įdiegus didesnių apimčių merkimo liniją 77 procentais padidės šio proceso pajėgumai.
- Įdiegus naują merkimo liniją bus pagerinti produkto kokybiniai rodikliai bei sumažės broko skaičius – naujoji įranga užtikrins reikalingą dispersijų ir homogenizavimo bei tolygaus laminarinio paviršiaus tekėjimą, dėl ko sumažės rezervinių maišų paviršiaus defektų.

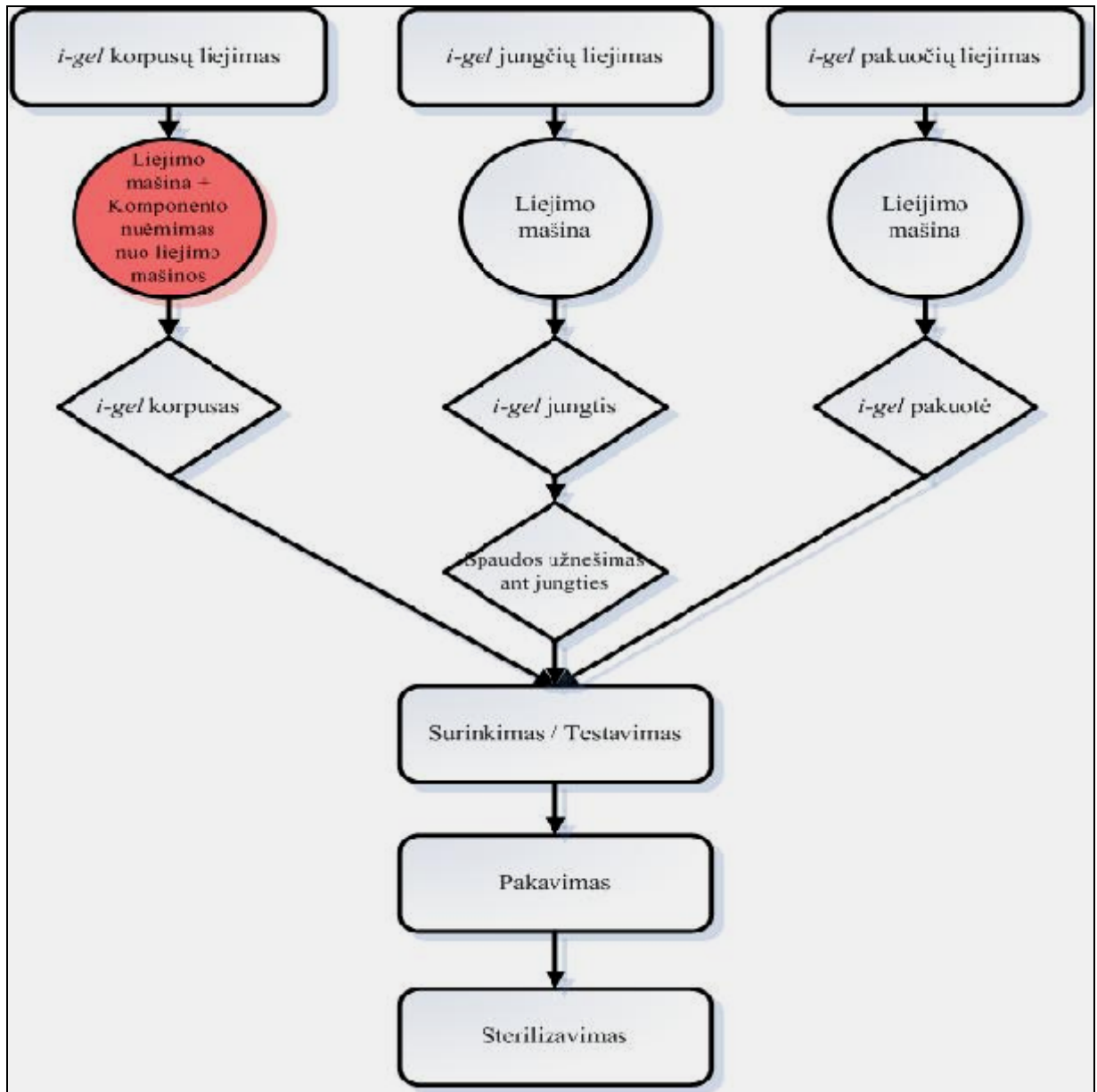
- Įdiegus naują tempimo mašiną, bus užtikrinama rezervinių maišų kokybė bei optimizuojamas maišų džiovinimo ir vulkanizavimo elektrinėje krosnyje procesas. Iš kiekvienos išdžiovintų ir vulkanizuotų rezervinių maišų partijos turi būti paimami maišų medžiagos gabalėliai, kurie turi būti testuoti. Šio proceso metu nustatoma medžiagos būklė, jos kokybiniai parametrai, numatomas džiovinimo ir vulkanizavimo laikas kitai rezervinių maišų partijai.
- Įdiegus naują tempimo įrenginį, bus užtikrinamas stabilus gamybinis procesas. Šiuo metu Įmonėje yra vienas tempimo įrenginys, kuris naudojamas ir kitų Įmonėje gaminamų produktų testavimui, todėl kartais aparatas yra užimtas ir vėluojama atlikti reikiamus rezervinių maišų tyrimus, ko pasekoje stabdomi kiti gamybos procesai.
- Įdiegus maišų šablonų plovimo liniją (įeina į merkimo liniją), rankinį darbą pakeis automatizuotas. Šiuo metu šablonus (rezervinių maišų formerius) plauna žmogus paprasčiausiu rankiniu būdu ir dėl žmogiškojo faktoriaus ne visada formeriai yra gerai nuplaunami, daug formerių yra sudaužoma. Automatizavus šį procesą 77 procentais padidės proceso pajėgumai, taip pat būtų išvengiama žmogiškojo faktoriaus padaromų klaidų.
- Įdiegus naują elektrinę krosnį, bus padidinti gamybos pajėgumai 50 proc. ir padidės viso gamybos proceso pralaidumas;
- Įdiegus rezervinių maišų papildomas plovimo ir džiovinimo įrenginius padidės gamybos procesų pralaidumas, pajėgumai padidės 41 proc.

Įgyvendinus šį investicinį projektą įmonė ir toliau modernizuos technologinius procesus tiek rezervinių maišų, tiek *i-gel* gamyboje. Įgyvendinus šį investicinį projektą ir įdiegus naują rezervinių maišų medžiagos paruošimo, merkimo, maišų šablonų plovimo, tempimo, maišų džiovinimo ir vulkanizavimo elektrinėje krosnyje, maišų plovimo ir džiovinimo įrenginius, įmonė ties tuo neapsiribos ir paraleliai modernizuos kitus technologinius procesus. Įmonė pati nuosavomis lėšomis ir rizika kurs maišų nuėmimo nuo šablonų (formerių), maišų išvertimo bei maišų surinkimo ir testavimo įrenginius. Šiuo metu rezerviniai maišai nuo šablonų yra nuimami rankiniu būdu, dabar bus ieškoma galimybių kaip automatizuoti šį procesą (taip didės proceso našumas, bus išvengiama žmogiškojo faktoriaus padaromų klaidų (mažiau suplėšoma maišų, nepažeidžiami maišų šablonai). Rezervinių maišų išvertimas, surinkimas ir testavimas irgi daugiausiai atliekami naudojant rankų darbą, todėl paraleliai bus ieškoma būdų kaip būtų galima šiuos procesus automatizuoti, didinti jų produktyvumą I-gel produkto technologinė schema.

Tiek *i-gel* viršgerklinių vamzdelių, tiek rezervinių maišų technologinės linijos viena nuo kitos yra atskirtos, kiekvienoje gamybos linijoje yra naudojami skirtingi įrenginiai.

Žemiau esančioje schemoje pateikiama *i-gel* laringinės kaukės gamybos technologinė schema:

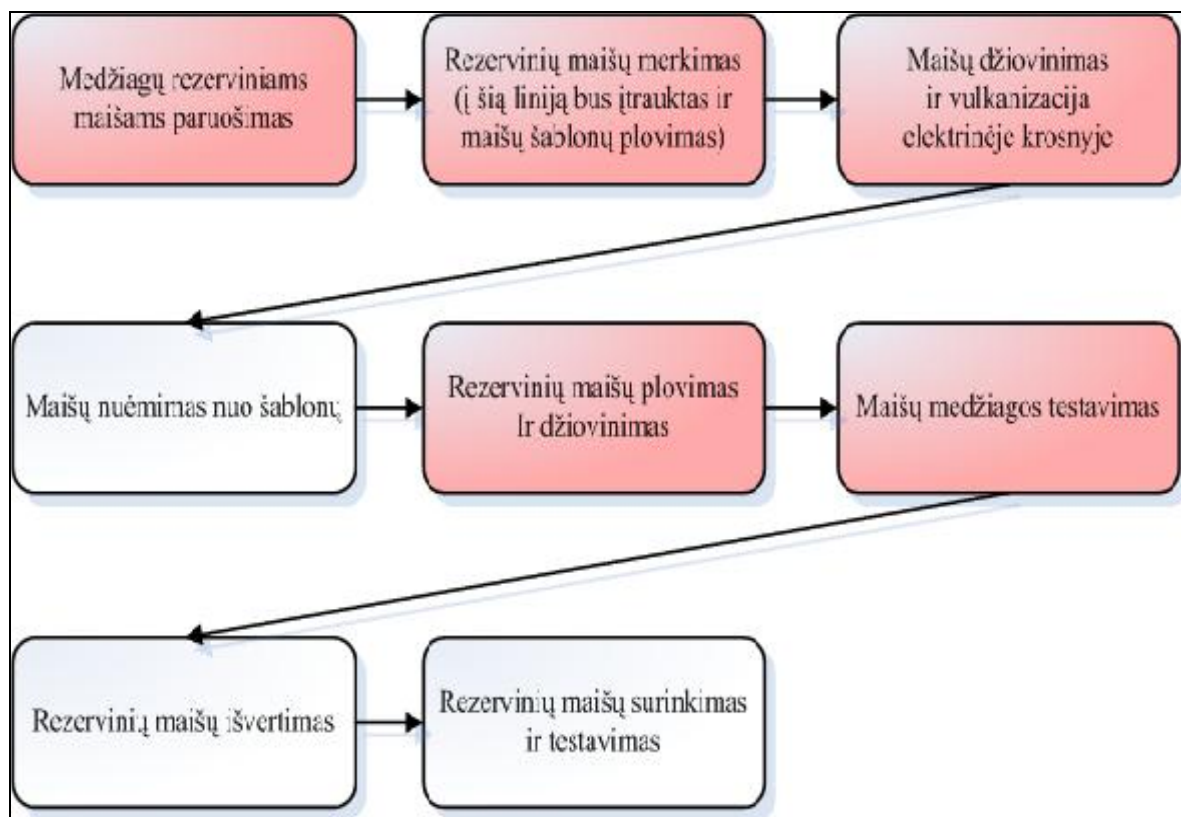
14 pav. *i-gel* laringinės kaukės gamybos sistema

Aukščiau esančiame paveiksle pateikta *i-gel* gamybos schema. Šiuo investiciniu projektu bus modernizuotas paraudonintas procesas - prie *i-gel* korpusų liejimo mašinos bus nupirktos papildomos 4 liejimo mašinos, 4 daugiavietės liejimo formos, 5 komponento nuėmimo nuo liejimo mašinos. Modernizavus šį gamybos procesą bus išplėstos *i-gel* produkto gamybos apimtys.

Žemiau esančioje schemoje pateikiama rezervinių maišų gamybos technologinė schema:

15 pav. Rezervinių maišų technologinė schema

Aukščiau pateiktame paveiksle pavaizduota rezervinių maišų technologinė gamybos linija. Šiuo investiciniu projektu bus modernizuoti visi gamybos procesai – baltai nuspalvinti procesai bus modernizuojami iš įmonės nuosavų lėšų (įmonė pati kurs ir diegs naujus įrenginius), rausvai nuspalvinti – prašant paramos iš ES struktūrinės paramos.

Paramos skyrimas projektui šiame įmonės raidos etape yra ypatingai svarbus. Ankstesniais metais įmonė pradėtos ir šiuo projektu baigiamos investicinės programos rezultate ženkliai išaugo ne tik įmonės ilgalaikis turtas, bet ir įmonės finansiniai įsipareigojimai finansinėms institucijoms. Taip pat pablogėjo finansiniai rezultatai dėl ženkliai išaugusių finansinių skolų aptarnavimo kaštų bei nuo įmonės nepriklausančio žaliavų ir kitų išteklių, įskaitant ir darbo jėgą, brangimo.

Šie faktoriai nulėmė, kad be paramos įmonė neturėtų galimybės iš karto pritraukti tiek nuosavų ir skolintų lėšų, kiek reikalinga kompleksiskam projekto įgyvendinimui ir projektas būtų įgyvendinamas tik mažesniais etapais ir tik per ilgesnį laikotarpį, kas sumenkintų galimybes pasiekti norimą ekonominį efektą dėl investicinio projekto kompleksiskumo. Įsidedama vienu metu tik po vieną ar kelis įrenginius, įmonė neišvengtų „butelio kaklelio“ efekto, nes įmonė naudoja nuoseklius technologinius procesus (linijas) tiek *i-gel*, tiek ir rezervinių maišų gamybai ir fragmentinis jos modernizavimas neduotų maksimalaus laukiamo poveikio. Prognozuojamas visos įmonės darbo našumo padidėjimas įmanomas tik kompleksiskai įsigijus ir maksimaliai

operatyviai įdiegus visus suplanuotus įrenginius. Numatyto projekto neįvykdymas gali apriboti įmonės galimybes operatyviai užimti naujas rinkas ir praplėsti esamas įvedant pasaulyje unikalų gaminį *i-gel*, o taip pat apribotų įmonės anestezinių sistemų pardavimus, nes jau 2009 m. numatomas rezervinių maišų gamybinių pajėgumų stygius.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad projektui įgyvendinti įmonei būtinas finansavimas iš ES struktūrinių fondų dėl šių priežasčių:

- Gavus pagalbą, iš esmės padidėtų projekto veiklos apimtis, t.y. per numatytą laikotarpį būtų galima įsigyti visus suplanuotus įrenginius ir kompleksiškai modernizuoti *i-gel* ir rezervinių maišų gamybos technologines linijas. Be paramos įmonė nesugebėtų įsigyti visų suplanuotų įrenginių pagal numatytą grafiką.
- Gavus pagalbą, iš esmės padidėtų projekto veiklos mastas, t.y. per numatytą laikotarpį būtų įgyvendinamas kompleksinis *i-gel* ir rezervinių maišų gamybos technologinių linijų modernizavimas, kurio rezultate bus sukurti unikalūs technologiniai gamybos sprendimai, sustiprinsiantys įmonės technologinius pranašumus prieš konkurentus.
- Gavus pagalbą, iš esmės padidėtų bendra projektui įmonės išleista suma, t.y. per numatytą laikotarpį įmonė vien iš privačių lėšų nesugebėtų skirti projektui tokios didelės sumos, kokia būtų įmanoma esant paramai.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Struktūriniai fondai, vykdant struktūrinę politiką, siekia nuosekliai mažinti regionų socialinius ir ekonominius skirtumus ir skatinti tolygią menkliau išsivysčiusių regionų plėtrą. Kad visa tai būtų pasiekta, ES valstybės narės gauna finansinę paramą iš keturių struktūrinių fondų ir atskiro Sanglaudos fondo. **Europos Sąjungos struktūrinių fondų pagrindinis tikslas** – suteikti Lietuvai šansą pavyti Europos senbuves ir panaikinti skirtumus tarp šalies regionų, pagerinti atsilikusių regionų konkurencingumą, taip pat užtikrinti plėtrą, panaikinti gyvenimo, kultūros ir ekonomikos skirtumus, esančius tarp šalių.

2. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, parama iš struktūrinių fondų buvo teikiama Bendrojo programavimo dokumento, apimančio visą Lietuvą, pagrindu. Teisinis pagrindas ES struktūrinei paramai gauti - Lietuvos 2004 - 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas (BPD), kuriame išdėstyti ES struktūrinių fondų ir Lietuvos veiksmų tikslai.

3. BPD investicijos ne tik prisidėjo prie Lietuvos ekonominės plėtros, bet jo įgyvendinimo patirtis lėmė naujų ir naudingų įpročių atsiradimą Lietuvos visuomeniniame gyvenime - tokių kaip plačiosios praktinės partnerystės ir pamatuotų strateginių sprendimų taikymą, elektroninę stebėseną. Ne mažiau svarbios ir šiuo laikotarpiu tiek institucijų, tiek ir projektų vykdytojų įgytos žinios, patirtis bei sukurta ES struktūrinių fondų administravimo sistema.

4. Išanalizavus 2004-2006 m. teikiamą paramą galima išskirti kelias svarbiausias, susijusias su paramos paskirstymu, **problemas**:

- **Administravimo problemos.** Viena iš pagrindinių problemų, kurias išskiria Lietuvos bei programų finansavimo ekspertai, lėšų įsisavinimas ir jų administravimas. Jų nuomone skirtos lėšos buvo nepakankamai efektyviai ir nepakankamai greitai įsisavintos. Be to, Lietuvos valstybės biudžeto planavimas neatitiko ES struktūrinės paramos planavimo. Mūsų šalies biudžetas yra planuojamas kasmet, o ES struktūrinių fondų lėšų skirstymas remiasi daugiamečiu planavimu. Tai lemia neefektyvų ES skiriamų lėšų panaudojimą. Taip pat pradedant 2004-2006 m. etapą nebuvo pasirengta analizuoti ir taisyti klaidas – programos rengėjai buvo pernelyg įsitikinę savo neklystamumu ir kvalifikacija.

- **Efektivitymo problemos.** Ne visada didesnis lėšų kiekis konkrečiai sričiai remti lemia tų lėšų panaudojimo efektyvumą. Trūko įgyvendinamų projektų tikslingumo, aiškaus valstybės prioritetų suvokimo ir abipusio ryšio tarp projekto įgyvendintojų ir paramos administratorių. Svarbu lėšas skirti tokiems projektams ir tokioms sritims, kurios atsipirktų.

Taip pat paminėta, kad administruojančių institucijų dokumentuose vartojama techninė kalba sunkiai suprantama ne tik didžiajai pareiškėjų daliai, bet ir Lietuvos visuomenei. Nemažai susirūpinimo pareiškėjams kėlė informacijos trūkumas dėl paraiškų vertinimo bei tolesnio ES paramos įgyvendinimo. Tai mažina visuomenės suinteresuotumą dalyvauti konkursuose dėl paramos įsisavinimo. Žmonės netiki ES paramos nauda, nėra suinteresuoti dalyvauti šios paramos skirstyme.

Mano nuomone, jei tokios problemos 2007-2013 m. laikotarpyje bus aktyviai sprendžiamos, jų bus daug mažiau ir ES skirtą paramą įsisavinti bus lengviau. Taip pat daugiau dėmesio turėtų būti skiriama lavinimuisi ir kvalifikacijos kėlimui. Siekiant, kad lėšų įsisavinimo efektyvumas būtų maksimalus, turi būti sukurta nepriekaištingai veikianti sistema, o tikslingai panaudota parama taip pat turėtų padėti sukurti daugiau bendrojo vidaus produkto bei skatinti šalies ekonominį augimą.

5. 2007 m. sausio 1 d. pradėta vykdyti 2007-2013 m. finansinė perspektyva. Kartu prasidėjo ir naujo laikotarpio struktūrinės ES paramos įgyvendinimas. Struktūrinė parama šiuo laikotarpiu teikiama pagal tris tikslus: konvergencijos, teritorinio bendradarbiavimo ir konkurencingumo ir užimtumo. 2007-2013 m. struktūrinių fondų lėšoms panaudoti parengti keturi pagrindiniai dokumentai: Struktūrinės paramos panaudojimo strategija ir trys atskiros veiksmų programos: žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, ekonomikos augimo veiksmų programa ir sanglaudos skatinimo veiksmų programa. 2007 – 2013 metų ES paramos laikotarpiu struktūriniams fondams priklauso du fondai – Europos regioninės plėtros fondas bei Europos socialinis fondas. Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje daugiausia dėmesio teikiama **ūkio augimui** skatinti.

6. ES struktūrinė parama Lietuvai 2007–2013 m. skiriama iš Europos socialinio fondo, Europos regioninės plėtros fondo bei Sanglaudos fondo, sudaro daugiau kaip 23 milijardus litų. Europos socialinio fondo paskirtis – didinti užimtumą Europos Sąjungos šalyse ir suteikti galimybę įsidarbinti. Bus bandoma siekti žmonių mokymąsi ir tobulėjimą visą gyvenimą, teikiama pagalba įsidarbinant neveikliems žmonėms. Taip pat didelis dėmesys bus skiriamas kovai su diskriminacija bei socialiai pažeidžiamų žmonių integracija į visuomenę. Europos regioninės plėtros fondo pagrindinis tikslas yra mažinti regioninius skirtumus, skatinti stabilią ir tolygią plėtrą. Teikiama parama investicijoms į infrastruktūrą, gamybinę aplinką, siekiant išsaugoti ar sukurti pastovias darbo vietas. Taip pat remiamas smulkus ir vidutinis verslas ir vietinė plėtra, didelis dėmesys skiriamas mokslo bei technologijų naujovėms, transporto, energetikos gerinimui.

7. Kad 2007-2013 m. finansavimo laikotarpis būtų tobulesnis ir kad paramą pavyktų įsisavinti kur kas lengviau nei 2004-2006 m. laikotarpyje, reikėtų suteikti įgyvendinančioms

institucijoms galimybę uoliau dalyvauti programavimo procese. Taip pat pasirūpinti, kad politikams būtų prieinama visa informacija ir teikiami mokymai tam, kad jie nevaržytų programavimo procesą, o prisidėtų prie jo savo turimomis žiniomis. Informacija apie visą procesą turėtų būti nevaržomai naudojama nuo pradžios iki pabaigos ir įvairiais aspektais. Ją turi būti lengva naudoti paraiškų teikėjams, įgyvendinančioms institucijoms, ministerijoms, taip pat vadovaujančioms institucijoms. O pačių paraiškų formos turi būti parengtos lengviau suprantamos, paprastesnės ir aiškesnės. Kad procesas būtų efektyvesnis, skaidresnis ir veiksmingesnis, kokybės kontrolės skyriai turėtų daugiau laiko skirti **kokybei** ir mažiau – **kontrolei**. Taip projektai bus įgyvendinami lengviau ir sparčiau.

8. Siekiant padėti pagrindus Lietuvos įmonių ilgalaikiam konkurencingumui, planuojama remti projektus, įgalinančius įmones sukurti ir parduoti užsienio rinkose naujus unikalius produktus bei paslaugas ir užtikrinančius pajamų šaltinį tolesnei įmonės plėtrai ir moksliniams tyrimams bei plėtrai: bus remiamas naujų produktų ir paslaugų sukūrimas, naujų technologijų ir inovacijų įdiegimas, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros poveikis pramonei ir verslui (įmonių veikla ir atliekami užsakomieji darbai).

9. UAB „Intersurgical“ – pelningai jau 15 metų veikianti uždaroji akcinė bendrovė, kuri turi kelias išskirtines veiklos sritis, jos akcininkai ir kompetentingi vadovai efektyviai valdo įmonės veikla, operatyviai reaguoja į rinkos pokyčius, sugeba adaptuotis pasikeitus rinkos dalyvių poreikiams, nebijo rizikuoti, diegti naujas technologijas ir kurti naujus produktus.

10. UAB „Intersurgical“ specializuojasi vienkartinį kvėpavimo gaminių gamyboje, tuo ji **išsiskiria** iš kitų įmonių ne tik Lietuvos, bet ir viso **pasaulio mastu**. Norint išlaikyti tarptautinį konkurencingumą, būtina modernizuoti įmonės turimą technologinės įrangos bazę. Tik modernizavus technologinius procesus, bus galima išplėsti naujo ir pasaulyje unikalaus produkto (*i-gel* laringinės kaukės) serijinę gamybą, pagerinti kokybinius parametrus šiuo metu gaminamų produktų (rezervinių maišų, kurie komplektuojami prie anesteziologinių kvėpavimo sistemų), padidinti visos įmonės darbo našumą, gamybos produktyvumą, tuo pačiu padidinti ir eksporto apimtis. Įgyvendintas projektas leis išplėsti naujo ir unikalaus produkto (*i-gel* laringinės kaukės) serijinę gamybą, pagerinti kokybinius parametrus šiuo metu gaminamų produktų (rezervinių maišų, kurie komplektuojami prie anestezinių sistemų), padidinti visos įmonės **darbo našumą, gamybos produktyvumą, tuo pačiu padidinti eksporto apimtį**.

11. Pagrindinis projekto tikslas - padidinti įmonės produktyvumą ir darbo našumą. Įgyvendinus projektą bus gaminami aukštesnės pridėtinės vertės produktai: unikali viso pasaulio mastu *i-gel* laringinė kaukė, aukštesnės kokybės rezerviniai maišai. Įmonė pati, be ES fondų pagalbos, neturėtų galimybės iš karto pritraukti tiek nuosavų ir skolintų lėšų ir projektas būtų įgyvendinamas tik mažesniais etapais per ilgesnį laikotarpį, kas sumenkintų galimybes pasiekti

norimą ekonominį efektą dėl investicinio projekto kompleksiško. Numatyto projekto neįvykdymas suplanuotu laiku gali apriboti įmonės galimybes operatyviai užimti naujas rinkas ir praplėsti esamas, įvedant pasaulyje unikalų gaminių i-gel, o taip pat apribotų įmonės anestetinių sistemų pardavimus. UAB Intersurgical galės išplėsti pasaulyje moderniausios kvėpavimo takų praeinamumą užtikrinančios priemonės serijinę gamybą, taip pat padidins jau šiuo metu gaminamos produkcijos kokybę (tuo pačiu tarnavimo laiką), darbo našumą bei produktyvumą. Kadangi įmonė beveik visą savo produkciją eksportuoja, didės ir eksporto apimtys. Šio investicinio projekto tikslas tiesiogiai susijęs ir su įmonės strateginiu tikslu („Tiekti didžiausią kvėpavimo gaminių asortimentą, siūlant **kokybę, naujoves ir pasirinkimą**“).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. **Analysis of the Absorption of the European Union Structural Funds Support in Small and Medium Business in Lithuania.** Engineering economics, 2004. No 4(39) ISSN 1392-2785
2. **Aleknieė V.** Ilgalaikių investicijų finansavimo šaltiniai ir jų kainos nustatymo metodiniai aspektai. Inžinierinė ekonomika, 2000. 9-15 p.
3. **Alekneviėienė V.** Finansai ir kreditas. - Vilnius: Enciklopedija, 2005. ISBN: 9986-433-35-5
4. **Ališauskas K., Kazlauskienė Ž.** Investicinių projektų rengimas, valdymas ir vertinimas: mokomoji knyga. Šiaulių universiteto leidykla, 2005. ISBN 9986-38-572-5
5. **Brealey R. A., S.C. Myers., Marcus A.J.** Fundamentals of Corporate Finance. Third edition. The McGraw-Hill Companies, Inc.2001
6. **BPD 2004-2006 m.** http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD [žiūrėta 2009 03 02]
7. **Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. priedas.**
http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 03 02]
8. **Bubilaitienė I.** Verslo plano sudarymas. Metodiniai nurodymai.- Vilnius: UAB Ciklonas, 2006.- ISBN 9955-722-02-9
9. **Butkus M., Cibulskienė D.** Investicijų ekonomika. Šiauliai, 2007. ISBN 978-9986-38-727-5
10. **Chmeliauskas A., Būda V., Buivydas M. ir kt.** Projektų valdymas. Žinynas.UAB „Verslo žinios“. 2004. ISBN 9955-460-05-9
11. **Cleland D. I., King W. R.** Project management handbook. 2 ed. New York, 1998. VNB Van Nostrand Reinold, p. 997.
12. **Development of real estate funds in Europe and Lithuania.** Ekonomika 2008 83, VU. ISSN 1392-1258
13. **Ekonomikos augimo veiksmų programos 2 prioriteto „Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas“ priemonės.**
http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/es_strukturiniai_fondai/2007-2013/2007_2013_dokumentai_verslas.php [žiūrėta 2009 07 25]
14. **Ekonomikos augimo ir jos struktūros plėtotės strategija.** Lietuvos Respublikos Ūkio Ministerija.<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/2.%20ekonomikos%20augimo%20ir%20jos%20strukturos%20pletotes%20strategija.doc> [žiūrėta 2009 09 02]

15. **Europos Komisijos įvykdytų tarpinių ES struktūrinių fondų mokėjimų palyginimas.** Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos sąjungoje.
http://www.lrv.lt/bylos/Naujienos/Aktualijos/ES_saliu_mokejimai_2009-10-06_LT2.pdf
[žiūrėta 2009 10 15]
16. **Ekonominės naudos analizės atlikimo metodikos gairės.** ES struktūrinė parama 2007-2013 metams.
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ekonomines_naudos_gaires/wd4_cost_lt.pdf [žiūrėta 2009 08 10]
17. **Europos Sąjungos finansinės paramos valdymas 2004 - 2008 metais. Ataskaita. 2009 m.** Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė. <http://www.vkontrole.lt/paieska.php> [žiūrėta 2009 10 25]
18. **Europos Sąjungos finansinės paramos poveikis Lietuvos ekonominei raidai.** Pinigų studijos 2007/2, Ekonomikos teorija ir praktika.
19. **Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo ataskaitų stiliaus vadovas.** ES struktūrinė parama 2007-2013 metams.
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Stilius_gidas_v5_GALUTINIS.pdf [žiūrėta 2009 09 20]
20. **Gečas K., Jakubavičius A., Vijeikis D.** Struktūrinių fondų parama verslui :galimybės, metodai, patarimai. - Vilnius: Pačiolis, 2004. - 17-35 p. ISBN: 9955-04-120-X
21. **Gineitienė Z.** Verslo kūrimas ir valdymas. – Vilnius: Rosma, 2005. ISBN:9986-00-444-6
22. **Griškevičius A., Silickas J.** *Investicijų projektų valdymas.* Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1998 p. 43.
23. **Grižas R.A.** Tarptautiniai ekonominiai santykiai. Vilnius, 2003 p. 30-36 ISBN 9986-826-15-2
24. **Intersurgical gaminių katalogas.** Leidimas 9
25. **Guide the cost – benefit analysis of investment projects** (Investicinių projektų išlaidų - naudos analizės vadovas).
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/cost/guide02_en.pdf [žiūrėta 2009 08 10]
26. **i-gel produkto trumpas aprašymas.** http://www.i-gel.com/lib/docs/brochures/i-gel_uk_low%20res.pdf [žiūrėta 2009 08 18]
27. **Ilgalaikė Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų strategija.** Lietuvos Respublikos Ūkio Ministerija.
<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/VIRS/Ūkio%20strategija/galutine040121.doc> [žiūrėta 2009 09 02]

28. **Išmokėtini ir įsisavinti paramos duomenys 2004–2006 m BPD.** Lietuvos verslo paramos agentūra. <http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/17533/> [žiūrėta 2009 04 05]
29. **Jakubavičius A., Jucevičius R., Jucevičius G., Kriaučionienė M., Keršys M.** Inovacijos versle: procesai, parama, tinklaveika. – Vilnius: Lietuvos inovacijų centras, 2008. – 114-131 p. ISBN: 978-9955-843-00-9
30. **Juozaitienė L.** Įmonės finansai: analizė ir valdymas. Šiauliai: ŠU, 2008. ISBN 978-9986-38-792-3
31. **„Kaip naudosime ES fondus 2007–2013 metais“**
http://iz.euro.lt/popup2.php?ru=bS9tX2FydGljbGUvZmlsZXMvdl9hcnRpY2xIX3ByaW50LnBocA==&tmpl_name=m_article_print_view&article_id=94 [žiūrėta 2009 09 20]
32. **Kancerevyčius G.** Finansai ir investicijos, III atnaujintas leidinys. „Smaltijos leidykla“ Kaunas, 2009. ISBN 978-9955-64-6
33. **Kardelis K.** Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Technologija, 2002. ISBN 9955-655-35-6
34. **Kas yra ES struktūrinė parama?** Europos Sąjungos parama.
<http://www.esparama.lt/2007-2013/lt/parama> [žiūrėta 2009 01 15]
35. **Kiek sklandžiai leidžiate ES pinigus?** Vilnius „Transparency International“. Eugrimas, 2006. ISBN 9955-682-25-6
36. **Kokia parama tinkama verslui ir kaip ją įsisavinti?**
<http://www.esparamaverslui.lt/informacija/kokia-es-parama-yra-tinkama-verslui-ir-kaip-ja-isisavinti/> [žiūrėta 2009 09 02]
37. **Langvinienė N., Vengrauskas P.V., Žitkienė R.** Tarptautinis verslas. Kn. 2 : mokomoji knyga. Kaunas : Technologija, 2004. 224 p.. ISBN 9955-09-727-2.
38. **Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija ir veiksmų programos.**http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/Strategija_2007-03-30.pdf [žiūrėta 2009 02 20]
39. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimas Nr. 853** „Dėl Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos“ (Žin., 2002, Nr. 60-2424)
40. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 788** Dėl Ekonomikos augimo veiksmų programos priedo patvirtinimo (pakeistas 2009 m. kovo 18 d. nutarimu Nr. 221, 2009 m. balandžio 1 d. nutarimu Nr. 232 bei 2009 m. birželio 17 d. nutarimu Nr. 651);
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=325964 [žiūrėta 2009 02 20]

41. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=312438 [žiūrėta 2009 02 20]
42. Lietuvos sveikatos rodikliai: statistiniai duomenys. Lietuvos sveikatos informacijos centras. <http://www.lsic.lt/webdps/?lang=lt> [žiūrėta 2009 08 28]
43. Lietuvos ūkio (ekonomikos) raidos įžvalga pagal regioninės ir pasaulio tendencijas. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Taikomasis mokslinis tyrimas - ataskaita. Vilnius, 2007.
44. Lukaševičius K., Martinkus B., Piktys R., Verslo ekonomika. – Kaunas: Technologija, 2006. ISBN: 9955-09-888-0
45. Mackevičius J. Įmonių veiklos analizė: informacijos rinkimas, sisteminimas ir vertinimas: monografija Vilnius: TEV, 2005. ISBN 955-680-13-X
46. Mačys G. Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2005. ISBN 9955-19-009-4
47. Metinė ekonomikos augimo veiksmų programos įgyvendinimo ataskaita už 2008 m. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/Metines_ataskaitos_2009/2008_2VP.pdf [žiūrėta 2009 08 11]
48. Metinės Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaitos: [Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo 2007 m.ataskaita](http://www.esparama.lt/lt/bpd/BPD_ataskaitos/metines_ataskaitos_2007_m.ataskaita). http://www.esparama.lt/lt/bpd/BPD_ataskaitos/metines_ataskaitos [žiūrėta 2009 07 12]
49. Metiniai pramonės duomenys. [Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės](http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2333). <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2333> [žiūrėta 2009 03 14]
50. Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti. http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m_medis/titulinis/files/Strategija_2007-03-30.pdf [žiūrėta 2009 03 14]
51. Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir Struktūrinių fondų valdymas. Vilnius: “Eugrimas” 2003. ISBN 9955-501-53-7
52. Navickas V. Europos Sąjungos rinkų ypatumai. Kaunas: Technologija, 2008. ISBN 978-9955-25-550-5
53. Neverauskas B., Stankevičius V., Viliūnas V., Černiūtė I. Projektų valdymas. Kaunas: Technologija, 2007. ISBN 9955-09-497-4

54. **Neverauskas B., Stankevičius V.** Projektų valdymo metodų taikymas diegiant ISO 9000 kokybės vadybos standartus smulkiuose ir vidutinėse organizacijose. *Socialiniai mokslai*, 5 (31) 2001.
55. **Norvaišienė R.** Įmonės investicijų valdymas: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 2006. ISBN 9955-09-587-3
56. **Panfil T.** Europos Sąjunga: viskas, ką turi apie ją žinoti. Vilnius, 2003. ISBN 9955-08-381-6.
57. **Pečkaitis J.S., Mačerinskienė I.** Magistro baigiamojo darbo rengimo tvarka. Mokomasis leidinys. – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2008. ISBN 978-9955-19-083-7
58. **Rakauskienė O.G.** Valstybės ekonominė politika. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. ISBN 9955-19-032-9
59. **Rutkauskas A.V., Tamošiūnienė R.** Verslo Projektavimas. Vilnius: Technika, 2002. ISBN 9986-05-513-X
60. **Rutkauskas A.V.** Konkurencingo verslo projektavimas. Vilnius: Technika, 2006. ISBN 9955-28-058-1
61. **Structural Funds as Instruments for Regional Economic Development in Lithuania.** Engineering economics, 2005. No 2 (42) ISSN 1392-2785
62. **Šidlauskas S.** Lietuvos verslo galimybės pasinaudoti ES finansinė parama. Verslas, vadyba ir studijos. 10-oji Lietuvos jaunujų mokslininkų konferencija Vilnius, 2003
63. **Tamošaitis R.** Projektų vadybos metodiniai nurodymai. Vilnius: „Technika“, 2004. ISBN 9986-749-3
64. **Tamošiūnienė R., Šidlauskas S., Trumpaitė I.** Investicinių projektų efektyvumo daugiakriterinis vertinimas. Verslas: teorija ir praktika. Vilnius: Technika. 2006. ISSN 1648-0627
65. **Tamošiūnienė R., Kucko I.** Business Project Praperation and Management. Mokomoji knyga. Vilnius: Technika, 2006. ISBN 9955-28-009-3
66. **Valentinavičius S.** Inovacinio verslo plėtra: problemos ir galimybės. Ekonomika, 2006 74. ISSN 1392-1258
67. **Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo 2007 metais ataskaita.** Lietuvos Respublikos Ūkio Ministerija. 114-125 p.
<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/VIRS/2007%20m%20VIRS%20ataskaitos%20projektas-GALUTINIS.doc> [žiūrėta 2009 07 12]
68. **Vengrauskas P., Damulienė A.** Europos Sąjungos mokesčių sistema ir jos įtaka verslo plėtojimui // Jurisprudencija. 2001, nr. 23(15), p. 7-18.

69. **Verslo statistika.** Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
[http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/Omrade0.asp?SubjectCode=S4&ShowNews=0
FF&PLanguage=0](http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/Omrade0.asp?SubjectCode=S4&ShowNews=0&FF&PLanguage=0) [žiūrėta 2009 02 18]
70. **Vijeikis J.** Rinkodara: nuo klasikinės teorijos iki šiuolaikinio pritaikymo. - Vilnius:
Rosma, 2003. ISBN 9986-00-329-6
71. **Vilpišauskas R.** Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva, integracija ir jos ekonominis
poveikis. Vilnius: Eugrimas, 2003. ISBN 9955-501-51-0
72. **Vitkus G.** Europos Sąjungos enciklopedinis žinynas. (3 leidimas) Vilnius: Eugrimas,
2008. ISBN 978-9955-790-05-1
73. **Zuzevičiūtė V., Žvinienė V.** Projektų rengimas ir valdymas. Kaunas: VDU, 2007. ISBN
978-9955-12-230-2
74. **2004-2006 m. ES paramos įsisavinimo apžvalga.** Lietuvos verslo paramos agentūra.
<http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/17533/> [žiūrėta 2009 09 28]
75. **2007-2013 m. Ekonomikos augimo veikmų programa.**
http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/es_strukturiniai_fondai/2007-2013/VP2.pdf
[žiūrėta 2009 07 12]
76. **2007 – 2013 m. Europos sąjungos struktūrinių fondų paramos įsisavinimo apžvalga.**
Lietuvos verslo paramos agentūra. <http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/26026/> [žiūrėta
2009 09 28]
77. **2007-2013 m. ES struktūrinės paramos paskirstymas tarp investicinių sričių.**
<http://www.esparama.lt/2007-2013/lt/strategija> [žiūrėta 2009 09 28]

SANTRAUKA

ES struktūrinė paramos panaudojimas: projekto „Medicinos įrangos gamybinių technologijų modernizavimas ir plėtra“ parengimas

Ana Rakovska

Magistro baigiamojo darbo tema pasirinkta todėl, kad ji yra gana aktuali, tačiau mažai nagrinėjama Lietuvoje. ES parama Lietuvos verslui stipriai įtakoja įmonių produktyvumą bei turi didelę reikšmę šalies ekonomikai. Deja, lėšų įsisavinimo eiga ir rezultatai nėra pakankamai analizuojami, tai lemia informacijos trūkumai bei jos prieinamumas. ES struktūrinių fondų parama Lietuvai ženkliai prisideda prie spartaus šalies ekonomikos augimo, tačiau paramos panaudojimo procese susiduriama su daugeliu efektyvumą mažinančių problemų.

Lietuva yra viena iš nedaugelio Europos Sąjungos valstybių, kurios panaudodamos struktūrinių fondų lėšas teikia tiesioginę paramą įmonėms. Pasaulio rinkos vis labiau konkurenciškai spaudžia Lietuvą, kurios eksportuojamų prekių didžiąją dalį sudaro pramonės gaminiai. Struktūrinių fondų panaudojimą griežčiausiai kontroliuoja Europos Komisija. Procedūros yra pakankamai reglamentuotos, išskaidytos, kontroliuojamos ir audituojamos. Tai konkursinis pinigų dalijimo principas, projektų teikimo ir jų atrankos, jų atitikimo bendriesiems reikalavimams principas. Įmonė turi įdėti savų lėšų, būti finansiškai gyvybinga. Lietuvos verslininkai, kurie teikia projektą ES struktūrinių fondų išmokoms gauti, turi būti pajėgūs įgyvendinti projektą, sugebėti tęsti savo veiklą ir vykdyti ją pelningai, t.y. projekto rezultatai turi duoti pelną ateityje.

Pastaruosiu metu susiklosčius nepalankiai ekonominei situacijai pasaulio rinkose, visos įmonės yra priverstos optimizuoti savo veiklos kaštus, ieškoti naujų sprendimų kaip didinti veiklos produktyvumą ir darbo našumą. Kaip tik todėl, darbe nagrinėjama įmonė, siekdama išsilaikyti konkurencinėje kovoje, privalo modernizuoti įmonės technologinius procesus. Pasenusi ir susidėvėjusi gamybinė technologinė bazė reikalauja didelių energetinių sąnaudų ir jau nebepajėgia patenkinti rinkos augančių poreikių kiekiams ir kokybei. Augančios energetinių išteklių kainos, infliacija, sudėtinga situacija pasaulinėje rinkoje verčia įmonę ieškoti naujų, našesnių įrengimų, automatizuoti dar neautomatizuotas gamybos linijas. Gamybos technologinių procesų modernizavimas leistų ženkliai padidinti darbo našumą ir gamybos apimtį (nedidinant gamybos kaštų), ir ateityje leistų konkuruoti kaip ypač stipriai, novatoriškai įmonei, prisidedant prie Lietuvos ekonominio ir socialinio vystymosi atotrūkio nuo Europos Sąjungos šalių senbuvų mažinimo.

Darbo tikslas – išanalizuoti ES struktūrinės paramos įsisavinimo rodiklius bei atskleisti pagrindines paramos įsisavinimo problemas, parengti UAB „Intersurgical“ investicinį projektą ir įvertinti paramos panaudojimo efektyvumą.

Darbo tikslui pasiekti buvo panaudoti patikimi statistiniai duomenis, atlikti teoriniai ir praktiniai tyrimai investicinės analizės klausimai. Iš gautų atliktos analizės rezultatų galima tvirtinti, kad darbo pradžioje iškeltas tikslas yra pasiektas, o iškelta hipotezė patvirtinta.

Raktiniai žodžiai: ES struktūriniai fondai, struktūrinė parama, investicinis projektas, konkurencingumas, produktyvumas.

SUMMARY

Use of the EU structural support: „Production of medical equipment technologies modernization and development“ projects preparation

Ana Rakovska

The subject of my master degree work was chosen due to its actuality in Lithuania. ES fund support for Lithuanian business has significant impact on companies' production capacity and positive effect on our economy. Unfortunately, funds assimilation process and results are poorly analyzed mainly due to the lack of information and its accessibility. ES structural fund support in Lithuania significantly boosts our economy, however in course of funds assimilation process we encounter a lot of efficiency loss problems.

Lithuania is one of the few EU countries, which directly supports private companies from structural funds. Lithuanian export consists mostly of industrial goods and world market becomes more and more competitive in this field. European committee strictly controls structural fund handling. The procedures are well regulated, grouped, controlled and audited. This is a competitive money splitting, project selection and compliance with the general requirement principle. The company applying for EU fund support has to be financially healthy and should be able to invest part of their funds in the project as well. Lithuanian businessmen running for EU fund support should be able bring to live their projects, continue their business with profit.

As a result of unfavorable economic situation in global markets, all companies are forced to optimize their operational costs, find new solutions to increase productivity and efficiency. 0.

This is why, the company analyzed in my research work, must update its processes in order to survive the competition. Outdated and obsolete industrial technology base requires significant energy and cost input and no longer can meet growing needs of quantity and quality in modern market. The company is forced to look for more efficient equipment and automation of still non-automated production lines due to the rising prices of energy resources, inflation and overall

difficult situation in modern market. Modernization of production processes will allow increasing efficiency and production capacity (without increasing production costs). Innovative company will be strong and competitive market player, contributing to the bridging Lithuanian economic and social development gap between old European Union members.

The aim of my research work is to analyze indicators of assimilation of EU structural support and educe the basic problems of support assimilation, Intersurgical investment project preparation and evaluation of the use of support efficiency.

Working to achieve reliable statistics were used for the data to theoretical and practical studies of the investment analysis issues. Derived from the analysis results can be said that at the beginning objective is achieved, the hypothesis adopted.

Key words: EU structural funds, structural support, investment project, ability, productivity

PRIEDAI

2007-2013 m. ES struktūrinės paramos paskirstymas tarp investicinių sričių:

Veiksmų programa/prioritetas	%	Mln. Lt	ES fondas
Iš viso:	100	23 394,42	ESF/ERPF/SF
1. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa	13,8	3 228,43	ESF
1.1. Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis	5,5	1 286,69	ESF
1.2. Mokymasis visą gyvenimą	3,76	879,24	ESF
1.3. Tyrėjų gebėjimų stiprinimas	1,74	407,45	ESF
1.4. Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas	2,5	584,86	ESF
1.5. Techninė parama	0,3	70,18	ESF
2. Ekonomikos augimo veiksmų programa	45,72	10 699,72	ERPF/SF
2.1. Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra	10	2 339,44	ERDF
2.2. Verslo produktyvumo didinimas ir aplinkos verslui gerinimas	6,82	1 595,77	ERDF
2.3. Informacinė visuomenė visiems	3,54	828,97	ERDF
2.4. Esminė ekonominė infrastruktūra	8,66	2 025,96	ERDF
2.5. Transeuropinių transporto tinklų plėtra	16,05	3 754,8	SF
2.6. Techninė parama	0,65	154,77	SF
3. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa	39,08	9 141,46	ERPF/SF
3.1. Vietinė plėtra ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai	11,14	2 607,30	ERDF
3.2. Viešųjų paslaugų (sveikatos, švietimo, socialinių) kokybė ir prieinamumas	10,63	2 486,92	ERDF
3.3. Aplinka ir darnus vystymasis	16,65	3 895,17	SF
3.4. Techninė parama	0,65	152,06	SF
4. Techninės paramos veiksmų programa	1,4	322,11	ESF

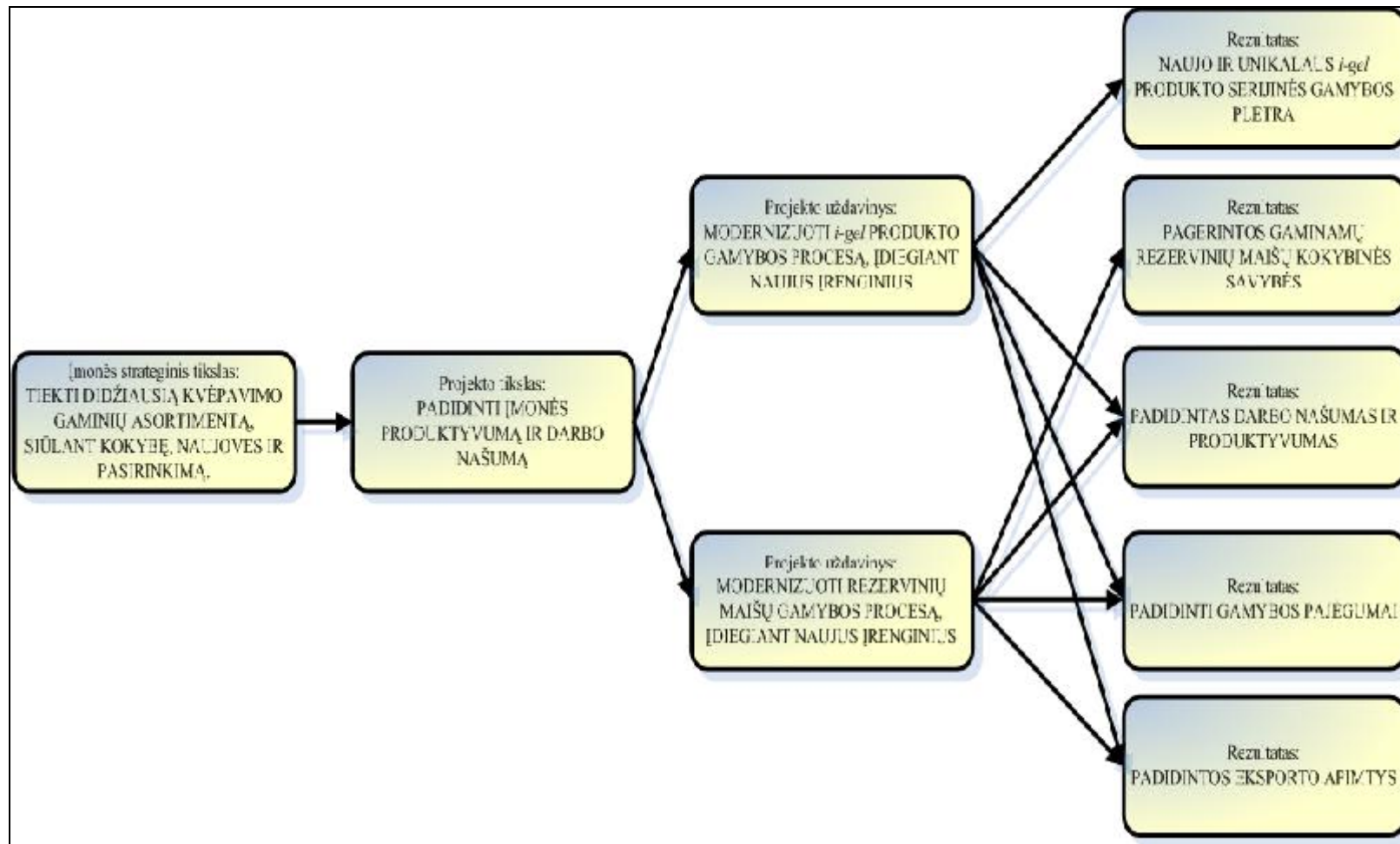
Santrumpos:

ESF – Europos socialinis fondas

SF – Sanglaudos fondas

ERPF – Europos regioninės plėtros fondas

Šaltinis: <http://www.esparama.lt/2007-2013/lt/strategija>

Projekto metu numatomų įsigyti įrenginių sąrašas (įrenginių parametrai aprašyti pagal gautus komercinius pasiūlymus):

i-gel produkto gamybos linijos modernizavimui:

Įrenginio tipas (markė), galimas gamintojas:	Horizontalaus įpurškimo liejimo mašina; Engel UK Limited, Anglija
Įrenginio paskirtis:	i-gel suaugusių dydžių korpusams lieti
Matmenys:	1,8x6,5m
Energijos sunaudojimas:	n/a
Našumas:	n/a, priklauso nuo liejimo ciklo
Tarnavimo laikas:	~10 metų
Įrenginio privalumai, suteikiamos galimybės:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Užspaudimo ir įpurškimo sistemos, lyginant su turimomis liejimo mašinomis, bus didesnio pajėgumo; ▪ Naujosios liejimo mašinos bus kompiuterizuotos – todėl bus tikslesnės, leis užtikrinti optimalų liejimo laiką.

Įrenginio tipas (markė), galimas gamintojas:	Automatizuotas komponento nuėmimo nuo liejimo formos įrenginys; Engel UK Limited, Anglija
Įrenginio paskirtis:	i-gel korpusams išimti iš liejimo mašinos
Matmenys:	1,8 x 2,5 m
Energijos sunaudojimas:	n/d
Našumas:	n/a
Tarnavimo laikas:	~10-15 metų
Įrenginio privalumai, suteikiamos galimybės:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stabilus ciklo dėka sumažės broko procentas ▪ Tikslesnis ir greitesnis ženklų įstatymas į formą prailgins formos ir ženklų tarnavimo laiką. ▪ Galimybė automatizuoti korpusų nuėmimą nuo ženklų

Įrenginio tipas (markė), galimas gamintojas:	Plastiko įpurškimo formos; Skan-tooling, Latvija
Įrenginio paskirtis:	i-gel suaugusių dydžių korpusams lieti
Matmenys:	650x650x650cm
Energijos sunaudojimas:	5kw
Našumas:	n/a
Tarnavimo laikas:	~10-15 metų
Įrenginio privalumai, suteikiamos galimybės:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dėl padidinto lizdų formoje skaičiaus padidės gamybos pajėgumai

Rezervinių maišų gamybos linijos modernizavimui:

Įrenginio tipas (markė), galimas gamintojas:	Rezervinių maišų automatinė mirkymo linija (ir formerių plovimo įrenginys), DipTech Systems, Inc., JAV; Mokslinių paslaugų firma, Lietuva
Įrenginio paskirtis:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Koaguliarinis latekso nusodinimas ant keramikinių formerių
Matmenys:	9000 mm W x 24000 mm L x 3500 mm H
Energijos sunaudojimas:	60 kW
Našumas:	11500vnt/24h

Tarnavimo laikas:	~10 metų
Įrenginio privalumai, suteikiamos galimybės:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rankinį darbą pakeis automatinis, taip bus išvengiama žmogiškojo faktoriaus padaromų klaidų. Sumažės padaromo broko procentas (nuo 10 iki 5 proc.). ▪ Bus išvengiama rezervinių maišų paviršiaus defektų bei gumos išsibarstymo, nes naujasis įrenginys bus projektuojamas ir gaminamas atsižvelgiant į rezervinių maišų gamybos iš chloropreninių lateksų specifines sąlygas ir reikalavimus. ▪ Sumažės sugadinamų, sudaužomų keraminių formerių (ant kurių išliejamos rezervinių maišų formos) procentas (50%). ▪ Padidės darbo našumas.

Įrenginio tipas (markė), galimas gamintojas:	Latekso mišinių paruošimo įrenginys; UAB „Nestandartinė technologinė linija“, Lietuva
Įrenginio paskirtis:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Komponentų, skirtų latekso mišinių gamybai, kondicionavimas ir permaišymas prieš naudojimą; ▪ Latekso dozavimas ir perpylimas į rezervuarą-maišyklę; ▪ Stabilizatorių dozavimas ir padavimas į rezervuarą-maišyklę; ▪ Aktyvatoriaus dozavimas ir padavimas į rezervuarą-maišyklę; ▪ Latekso mišinio filtravimas ir merkimo linijos maitinimo rezervuarų užpildymas.
Matmenys:	6000 mm W x 6000 mm L x 3000 mm H
Energijos sunaudojimas:	7kW
Našumas:	1000kg/h
Tarnavimo laikas:	~10 metų
Įrenginio privalumai, suteikiamos galimybės:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bus užtikrintas gamybos proceso stabilumas, nes vienu metu bus galima pagaminti daugiau medžiagos rezerviniams maišams. ▪ Medžiagos bus paruošiama didesnėmis partijomis, kas leis sumažinti latekso savybių svyravimo įtaką galutinio produkto kokybei. Bus žymiai lengviau palaikyti optimalias vulkanizavimo sąlygas.

Įrenginio tipas (markė), galimas gamintojas:	Dviejų kolonų medžiagų bandymų mašina, „Tinius Olsen“, JAV
Įrenginio paskirtis:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gumos stiprumo tikrinimas
Matmenys:	1575x650x450
Energijos sunaudojimas:	2000W
Našumas:	n/a
Tarnavimo laikas:	~10 metų
Įrenginio privalumai, suteikiamos galimybės:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bus užtikrinti rezervinių maišų kokybiniai parametrai, nes iš kiekvienos rezervinių maišų partijos bus paimami rezervinių maišų medžiagos mėginiai ir tikrinamos jos savybės. ▪ Bus užtikrinamas optimalus rezervinių maišų džiovavimo ir vulkanizacijos procesas elektrinėse krosnyse.
Įrenginio tipas (markė), galimas gamintojas:	Vulkanizavimo kamera KS 10000/150-1, UAB Termoskale, Lietuva
Įrenginio paskirtis:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rezervinių maišų džiovinimas ir vulkanizavimas

Matmenys:	1250x1600x5200
Energijos sunaudojimas:	75kW
Našumas:	4000vnt/24h
Tarnavimo laikas:	~10 metų
Įrenginio privalumai, suteikiamos galimybės:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Užtikrinamas optimalus rezervinių maišų džiovinimo ir vulkanizacijos procesas elektrinėse krosnyse.

Įrenginio tipas (markė), galimas gamintojas:	Rezervinių maišų džiovinimo (džiovinimo būgnai E-26) ir plovimo (UW100 TV; 7-spd) įrenginiai, Machinery plant ASTRA AB, Lietuva
Įrenginio paskirtis:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rezervinių maišų plovimas ir džiovinimas (po nuėmimo nuo šablonų)
Matmenys:	Džiovinimo įrenginio: 1160mm x 1010mm x 1770mm Plovimo įrenginio: 68mm x 41mm x 54mm
Energijos sunaudojimas:	Džiovinimo įrenginio: 0,37kW Plovimo įrenginio: 7,5 kW
Našumas:	Džiovinimo įrenginio: 11.500vnt./24 val. Plovimo įrenginio: 11.500vnt./24 val.
Tarnavimo laikas:	Džiovinimo įrenginio: ~10 metų Plovimo įrenginio: ~10 metų
Įrenginio privalumai, suteikiamos galimybės:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bus padidintas darbo našumas; ▪ Pagerės kokybiniai parametrai, patikimumas ▪ Bus užtikrinamas nenutrūkstamas, nuoseklus procesas.

Certificate GB95/7676.00

The management system of

Intersurgical Ltd

Crane House, Molly Millars Lane, Wokingham
Berkshire, RG41 2RZ, UK

has been assessed and certified as meeting the requirements of

Directive 93/42/EEC

Annex II (excluding Section 4)

For the following products

The scope of registration appears on page 2 of this certificate.

This certificate is valid from 03 January 2008 until 27 April 2010 and
remains valid subject to satisfactory surveillance audits.
Issue 17. Certified since 11 January 1995

Notified Body Number 0120

Multiple certificates have been issued for this scope
The main certificate is numbered GB95/7676.00

Authorised by

CE 0120

SGS United Kingdom Ltd Systems & Services Certification
202B Wale Parkway, Wotton-under-Edge, BS22 6WA UK
t +44 (0)1934 522917 f +44 (0)1934 522137 www.sgs.com

SGS CE 01 1007 M2

Page 1 of 2

SGS

Certificate GB95/7676.00, continued

Intersurgical Ltd**Directive 93/42/EEC**

Annex II (excluding Section 4)

Issue 17

Detailed scope

Adult, Paediatric and Neonatal Breathing Systems, CPAP Masks and Harnesses, Lung Ventilation Imaging Systems, Humidification Chambers, Breathing System Connectors and Tubing, MDI Connectors, Water Traps, Intubation Fixation Kits, Exhalation Valves, PEEP Valves, Incentive Spirometers, Heated Wire Adaptor Leads, Fixed and Swivelling Connectors and Elbows, Directional Valves, Patient Connections, Catheter Mounts. Adult and Paediatric Anaesthetic Breathing Systems. Carbon Dioxide Absorbents, Monitoring and Pressure Lines, Scavenging Tubing and Connectors, Anaesthetic Face Masks and Attachments, Reservoir Bags, Pressure Limiting Valves. Breathing Filters, Heat and Moisture Exchangers, Heat and Moisture Exchanging Filters. Adult and Paediatric Oxygen Therapy Products, Nasal Cannulae, High Concentration Oxygen Masks, Venturi Valves. Aerosol Therapy Products and Tracheostomy Masks. Resuscitation Systems and Products, Entonox Systems. Nebulisers, Nebuliser Systems and IPPB Systems.

Sterile single use devices: Breathing Filters, Heat and Moisture Exchangers, Heat and Moisture Exchanging Filters, Airways, Breathing Systems, Catheter Mounts, Connectors.

**CE
0120**